

Siiri Laidla
Ülle Lennuk

Keeleõpetaja laagriraamat

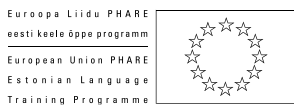
Käsiraamat keelelaagri
eesti keele õpetajale

Tallinn 2013

Keeleõpetaja laagriamat

Käsiraamat keelesaagri eesti keele õpetajale

2., parandatud trükk

Selle materjali väljaandmist toetas Euroopa Liit

Käesoleva käsiraamatu 1. trükk valmis Euroopa Liidu PHARE eesti keele õppe programmi raames. 2., parandatud trükk ilmub kogumiku ühe osana tänu Integratsiooni ja Migratsiooni Sihtasutuse Meie Inimesed rahalisele toetusele.

Autorid: Siiri Laidla, Ülle Lennuk
Konsultandid: Leelo Kingisepp, Katrin Tamme
Projektijuht: Doris Tupits
Keeletoimetaja: Ene Sepp
Korrekatuur: Helika Mäekivi (Päevakera)
Kujundus: Kalle Toompere
Kaaneillustratsioon: Regina Lukk-Toompere

Väljaandja: Kirjastus Iduleht
www.iduleht.ee

TASUTA JAOTATAV TIRAAŽ

Autoriõigus väljaandele: Integratsiooni ja Migratsiooni Sihtasutus Meie Inimesed

ISBN 978-9949-9258-1-0

Hea lugeja!

Sinu käes on kogumik, mis koondab endas kaht varem ilmunud metoodilist juhendit: **„Mängime eesti keeles. Metoodiline juhend eesti keele õppeks peredes“** (autorid Leelo Kingisepp, Kadi Salu ja Kadi Kaljola) ning **„Keeleõpetaja laagriraaamat. Käsiraamat keelesaagri eesti keele õpetajale“** (autorid Siiri Laidla ja Ülle Lennuk).

Kuna raamatul on kaks sihtgruppi: eestikeelset pereõpet läbi viivad pered ja keelesaagrite õpetajad, siis on raamat köidetud kahepoolselt kasutatavana.

Mõlemad raamatud on varem ilmunud ning neid on pere- ja laagriõppe korraldajatele ja õpetajatele jagatud tasuta.

Eesti keele pereõppe juhendist on varem ilmunud kaks trükki. Esmatrükk ilmus 1998. aastal Avatud Hariduse Liidu poolt läbi viidava projekti „Vene laste pidev ja individuaalne keeleõpe eesti peredes“ raames. Väljaandmist toetasid Avatud Eesti Fond ja Mitte-eestlaste Integratsiooni Sihtasutus. Tuginedes projektis osalenud lapsevanemate tagasisidele täiendati raamatut keelemängudega ning teine trükk ilmus 1999. Käesolevas kogumikus ilmub raamatu kolmas, parandatud ja täiendatud trükk.

„Keeleõpetaja laagriraaamatu“ esmatrükk ilmus 2003. aastal Euroopa Liidu PHARE eesti keele õppe programmi raames Mitte-eestlaste Integratsiooni Sihtasutuse väljaandena (väljaandja MTÜ Clarus). Käesolevas kogumikus ilmub materjali teine, parandatud trükk.

Integratsiooni ja Migratsiooni Sihtasutus Meie Inimesed (varasemate nimetustega Mitte-eestlaste Integratsiooni Sihtasutus ja Integratsiooni Sihtasutus) toetusel on pereõpet ja teist populaarset eesti keele õppimise võimalust – eesti keele laagreid – korraldatud juba 1998. aastast alates. Selles tegevuses osalejate arvud on aukartustäratavad: õppes on osalenud üle 20 000 lapse ja noore Eestimaa eri paigust. Keelekeskkond, mida pakub pere- ja laagriõpe, võimaldab erinevalt keeletunnist õppida ja kasutada keelt kogu aeg ja väga erinevates tegevustes. Lisaks keelele puutub muukeelne noor seda tüüpi õppe puhul kokku ka eesti kultuuriga, näeb kohti, kuhu turistina ei satu ning sõlmib suhteid omaealistega, mis sageli püsivad ka pärast pere- ja laagriõppe lõppemist.

Eesti pereõppe ja keele laagrite tõhususest saab huviline täpsemalt lugeda MISA poolt tellitud uuringust (2009) „Kvalitatiivuuring eesti keele laagrite ja pereõppe tõhususest“. (kättesaadav aadressilt www.meis.ee)

2011. aastal koostas MISA ka trükise “Minu keel kõlab: eesti keele õpe eesti peres ja laagris”, mis annab ülevaate keeleõppe korraldamisest laagrites ja eesti peredes, lisaks on seal toodud ülevaade toetatud projektidest, rahastajatest ja seotud mõistetest. (www.meis.ee)

Integratsiooni ja Migratsiooni Sihtasutus soovib kõigile kogumiku kasutajatele rõõmu ja inspiratsiooni keeleõppe korraldamisel!

Armas keelelaagri õpetaja!

Viimastel aastatel on eesti keeles suhtlemise vajadus suunanud paljusid mitte-eestlasi keelt õppima. Kooliski alustatakse eesti keele kui teise keele õpet varakult. Küll kaob aga nii mõnegi lapse huvi, kui õpitakse peamiselt kirjasõna varal ning kui teise-kolmanda õppeaasta järel ei oska laps end ikka veel igapäevasuhtluses väljendada. Kui ka keskkond ei toeta suhtluskeele omandamist, võib juhtuda, et suhtluspädevust ei teki niipea.

Et noor saaks koolivaheajal eestikeelses keskkonnas viibides suhtluskeelt omandada, on Eestis alates 1998. aastast Integratsiooni Sihtasutuse toel korraldatud eesti keele õpet laagris. Et oled asunud seda käsiraamatut sirvima, kavatsed ilmselt säärasesse laagrisse õpetajaks minna või soovid ise laagrit korraldada. Võib-olla oled juba mitu suve laagriõpetaja või projektjuhina tegutsenud ja otsid siit oma mõtetele värskendust või ideedele kinnitust. Kindlasti on kordaläinud keelelaagrit võimalik korraldada ka hoopis teisiti, kui selle raamatu autorid seda on soovitanud; siiski loodame, et suudame aidata sul oma loovust rakendada ja näidete varal päris oma laagri keeleõppe süsteemi luua.

Oleme keelelaagreid organiseerides lähtunud põhimõttest, et keelt õpitakse laagris kogu aeg, mistõttu koolitunniga sarnanevad eesti keele tunnid sinna ei sobi. Et laager on oma olemuselt vastupidi akadeemilisele kooliaastale kerge ja suvine ettevõtmine, jääb ka enamik siinkirjeldatut õppimise ning mängu piirimaile. Mängulisus on meie meelest see võlurohi, mis aitab võõrast keelt hõlpsamini omandada. Piltlikult öeldes: suvel tarvitame rasvase prae asemel kaljasuppi ja kama ning kindlasti ka vitamiinirikast jänese kapsast!

Tavaliselt osalevad laagrites noored vanuses seitse kuni kaheksateist aastat.. Kõige rohkem on selline õppemoodus aga õigustanud end üheksa- kuni neljateistaastaste puhul. Nii on meiegi raamatu ülesanded kas kirjutatud või kohandatavad põhikooli keskastmele (4.–9. klass); teatav osa sobib algklassilastele ning leidub ka kesktaseme keeleoskust arendavaid, peamiselt gümnaasiumiõpilastele jõukohaseid ülesandeid. Käsiraamatu küllalt väikese mahu tõttu on välja jäänud need väga head ning laagrisse sobivad õpivõtted ja mängud, mille põhjalikud seletused on eesti keeles varem kättesaadavaks tehtud. Eeldame, et oled tuttav või tutvud Euroopa Liidu PHARE eesti keele õppe programmi toetusel ilmunud keeleõpetaja metoodikavihikutega, ja nii pole me neis kasutatud mõisteid oma raamatus uuesti seletanud.

Siiri Laidla, Ülle Lennuk

Enne laagrit

Keelelaager – kellele ja milleks?

Laager algab inimestest

Tegevusplaan on laagri selgroog

Laager algab

Meie oleme laagris!

Laagripäev. Päevakava

Õpime eesti keelt

Keelt õpime kogu aeg

Teadlik keeleõpe

Ülesanded

Sõnavara

Kuulamine

Kõnelemine

Kirjutamine

Lugemine

Grammatika

Kokkuvõte

Kasutatud kirjandus

Mõisted

Keelelaager – kellele ja milleks?

Kindlasti leidub lugejate hulgas nii rohkete laagrikogemustega inimesi kui ka neid, kelle suvevaheaegadesse laager ei ole mahtunud. Mõnigi on seoses õpetajatöö või pedagoogipraktikaga, huvist asja vastu või muul põhjusel töötanud laagris kasvatajana. Paljudele kangastub laager kui toredaim iseolemisvõimalus, mõnele meenuvad ka ebamugavad seigad (pole võimalik omaette olla, koduigatsus). Siit järeldub, et laager ei sobi ega peagi sobima kõigile. Kui laps, nooruk, nooruslik õpetaja või muidu hakkaja inimene aga tunneb, et laagris võib ennast teostada, probleemidega silmitsi seistes võitjaks jääda, uusi tutvusi sõlmida, põnevust ja romantikat kogeda, siis on tal kõik eeldused saada n-ö paadunud laagerdajaks. Siin on ka vastus küsimusele, kellele laager sobib ja kellele mitte.

Kas keelelaager on laagri eriliik? Miks ei võiks muukeelsed lapsed eesti keelt selgemaks saada näiteks spordi- või tavalises puhkelaagris? Sealgi on nad ju eestikeelses keskkonnas. Ilmselt saab sportlane või muidu asjalik laagriline ka niiviisi keeleoskusele lisa, kuid keelelaagril on siiski oma eripära.

Esiteks teenib kõik keelelaagris toimuv ja tehtav keeleõppe eesmärki. Üldjuhul suhtlevad laagrilised (ka kokk, koristaja ja teised laagris ametis olevad inimesed) lastega eesti keeles. Laagrisse tulija teab, mis teda ees ootab, ning tahab eesti keelt õppida.

Teiseks võtavad laagrist osa tugiõpilased – vahvad, sõbralikud seltsilised, kes ei naeruväärista iial oma muukeelset sõpra, vaid pakuvad vajaduse korral abi ja kindlustunnet.

Kolmandaks korraldavad sellekohase ettevalmistuse saanud keeleõpetajad iga päev kõiki osaoskusi arendavat ja eesmärgistatud keeleõpet.

Koolivaheajal on teisigi tulemuslikke keeleõppeviise, näiteks viibimine eesti perekonnas. See variant sobib vahest tagasihoidlikumale lapsele, keda laagri suur seltskond häirib. Pereõppe pluss on osasaamine loomulikust pereelust, kuid vajaka võib jääda õppija teadlikust suunamisest ja suurema hulga omaealistega suhtlemisest.

Keelelaagri kasuks räägivad laste iseseisvuse ja koostööoskuse arendamise võimalused, põnevate ühistegemiste rohkus. Nii nagu pereõppes saab ka laagris lastega individuaalselt töötada, samas on võimalik õppida eri suurusega rühmades. Üldjuhul leidub igas keelelaagris aega teaberohketele ekskursioonidele ja paikkonda tutvustavatele väljasõitudele, mille kaudu noored õpivad Eestit paremini tundma.

Seega on keelelaager väärt ettevõtmine, tuleb vaid seada eesmärgid ja varuda palju häid ideid keeletundideks.

Laager algab inimestest

- Arvesta kultuurierinevusi

Keelelaagri **avaram ülesanne** on **tutvustada** eestlastest erineva kultuuritaustaga noortele **eesti kultuuri**.¹ Väga tähtis on süvendada vastastikust sallivust ning lähendada erisuguse päritoluga noori. Kindlasti ei või seda teha muukeelsetele lastele eesti kombeid ega kultuuriteadmisi peale surudes. Õpetaja väide „Seda sa pead teadma ja oskama!” tekitab parimas laagrieas noorel pigem soovi vastu hakata. Tuleb leida ühisosa – põlvkonna kaaslus, huvid jne, sest tegemist on ju Eesti oludest pärit noortega.

Samas ei tohi unustada, et barjäär eesti ja näiteks eesti-vene kultuuri vahel on reaalsus ning kestab seni, kuni vene emakeelega inimesed vähese keeleoskuse tõttu eestikeelsest kultuurist osa ei saa. Teiselt poolt tunnevad ka praegused eesti kooliõpilased vene kultuuri palju vähem kui õpetaja, kelle kooliaeg jääb Nõukogude aega. Seega on laagrisse tulnud küll ühest põlvkonnast, kuid küllalt **erineva taustaga noored**. Nii arvestavad näiteks slaavi kultuuritaustaga noored kollektiivi rohkem kui eestlastest eakaaslased. Eesti lapsed on harjunud ise otsustama, mõnele muukeelsele lapsele võib aga usaldamine võrduda isegi organiseerimatuslega; vene või aasia kultuurist pärit lastel on rühmasisene hierarhia hoopis tähtsam ja enesestmõistetavam, kui eesti kultuuris on harjutud.²

Muidugi võib juhtuda, et ühte laagrisse satuvad näiteks vene kultuuritaustaga, kuid vabakasvatusega perest ja autoritaarse kasvatustüüliga eesti perekonnast pärit noor. Siis on pilt hoopis teistsugune. Kõik noored, kes tulevad laagrisse omal tahtel, mitte vanemate või õpetajate soovist lähtudes, on nii omavanuste kui ka õpetajate suhtes keskmisest koostööaltimad.

Et saavutada üks keelelaagri oodatavaid tulemusi, mis seisneb kõiki osalisi rikastavas ja isiksust arendavas erisuguste kultuuride lõimumises, peab keelelaagri õpetaja oskama kultuurierinevustest johtuvate arusaamatustega toime tulla.

¹ Eesti keele laagriõppe projektid 2003. aasta suvel. Juhend Integratsiooni Sihtasutuse välisabiprojekti „Mitmekultuuriline Eesti” taotlejatele.

² Et osata paremini arvestada kultuuritausta erinevusi, soovitame lugeda Hille Pajupuu raamatut „Kuidas kohaneda võõras kultuuris” Tallinn, 2000.

• Õpetaja

Parim ja ka üsna levinud on seda tüüpi laager, kus eesti keele õpetaja koos mõttekaaslastega on nii projekti (kaas)autor kui ka kasvataja laagris selle algusest lõpuni. Õpetaja võidakse kaasata laagrisse peamiselt eesti keelt õpetama. Mõlemal juhul peaks enne lõplikku otsustamist enesesse vaatama ja järele mõtlema, kas

- olen valmis kaheks-kolmeks nädalaks end muust maailmast välja lülitama, et täielikult laagriale pühenduda;
- minus on sädet olla noorte vaimne liider, ürituste eestvedaja, norutajate toetaja, inertsete taganttorkija;
- olen valmis noortele ema-isa või vanema õe-venna eest olema;
- ma ei karda oma autoriteedi pärast, kui tuleb end karnevaliks grimeerida, matkal okastraataia alt läbi roomata või kitsast purret pidi ukerdades ojake ületada;
- näen kõiges selles eneseteostusvõimalust.

Muidugi peaks õpetajal olema eelkõige õpetamisoskus, lastega tegelemise vilumus ja tahe keeleõpetuse eesmärke saavutada. Seetõttu pole paha mõtiskleda ka allpool esitatud üle.

Mul on hea keelevaist, oskan võõrkeelt õpetada

Julgen võtta vastutuse, et koos noortega saavutame seatud eesmärgi

Olen valmis eesmärke ning tegevusi paindlikult muutma, kui selgub, et laste oskuste tase erineb sellest, mida kujutasin ette enne laagrit

Hea laagriõpetaja soovib ka ise **koos noortega** ja **noortelt õppida**.

Marjaks kuluvad ära vastava vanuserühma noortega tegelemise kogemused, teadmised rühmatöö juhendamisest, laulu- ja käsitööoskus, hea tervis ning spordilembus.

• Laagriline

Igal laagril on oma eripära. Mõni keelelaager on rahulik, looduslähedane, teine kunstikallakuga või hoopis rohkete spordiüritustega. Seda tuleb lapsi laagrisse kutsudes arvestada. Loomulikult ei tegelda laululaagris pelgalt laulmisega ega spordilaagris üksnes võistlemisega, kuid laululembene või jalgpallist huvituv laagriline tunneb end **sarnaste huvidega noorte** seltskonnas kindlasti paremini.

Omavahel sobivate laagriliste leidmiseks on palju võimalusi: võib käia koolides, vestelda huvijuhtide ja keeleõpetajatega, panna üles kuulutusi, võtta ühendust meili või telefoni teel, vestelda eesti keele kursustlastega, kes vahest otsivad oma lapsele suvist keeleõppevõimalust jne. Tingimata tuleb noortele laagri olemust **tutvustada**, et hiljem ei tekiks segadusi ega valesti mõistmist.

Tere,

Tore, et soovid laagrisse tulla. Loodame, et kõik, mida me suvel koos teeme, on ka Sinu jaoks meeldiv ja huvitav.

Meie laager ootab noori, kellele meeldib eesti keel ja Eesti ning kes tahavad eesti keelt paremini rääkima õppida. Palun vasta meie küsitlusele ja saada see meile tagasi! Kui Sa ei oska kõigile küsimustele vastata eesti keeles, võid kirjutada ka vene keeles. Püüa siiski eesti keeles vastata!

Peale eesti keele õppimise (teeme laagris tublisti sporti / laulame palju / meisterdame ja joonistame / matkame / töötame mõne tunni päevas põllul ja saame nii taskuraha teenida jne).

Laagris on (missugused ruumid, tingimused jmt).

Oma laagri kohta teatame veel, et (teave, mis on laagrisse tulija jaoks oluline, nt saad olla ühes toas koos ühe parima sõbraga, teised lapsed valitakse loosiga jne).

Õpetajate nimed
ja telefoninumbrid

Õppijate eelistuste ja keeletaseme selgitamiseks laseme laagrisse soovijail täita **põhjaliku ankeedi**.

Miks Sa tahad laagrisse tulla?

Sinu lemmiktegevus vabal ajal:

Mida Sa üldse teha ei taha?

Kirjelda oma eesti keele (tugiõpilane: võõrkeelte) oskust:

Mida tahaksid õppida?

Sinu lemmikõppeaine koolis:

Mis Sulle kooli eesti keele tunnis meeldib / ei meeldi?

Kas sul on õde-venda? Kui vanad nad on?

jne

Mõistagi oleneb laagri oma nägu ka projektijuhi, õpetajate ja kasvatajate loomumomadustest, taotlustest ning valmisolekust töötada kindla vanuserühma lastega.

• Keeleõppija

Selles raamatus on korduvalt juttu laagriõppe eesmärgistamise tähtsusest, kuid **eesmäärke** ei saavutata, kui need pole **õppijaile jõukohased**. Õpirühmade moodustamine eeldab enam-vähem samal tasemel keeleoskust. Ilmselt ei ole igal laagriõpetajal võimalik koolide vahet sõita ega tasemeteste teha. Ülaltutvustatud **ankeetamisele** lisaks võib küsitleda laste eesti keele õpetajaid, suhelda laagrikandidaatidega telefoni või Interneti teel.

On loomulik, et laagrisse tahavad sõbrad-klassikaaslased tulla koos, kuid sellega võivad kaasneda teistest eraldumine jm probleemid. Kogemused on näidanud, et pinginaabrid sulanduvad laagrikollektiivi hõlpsasti, kuid rohkem kui kaks enne laagrit tuttavat muukeelset last kipuvad moodustama oma minikollektiive. Laagri oluline eesmärk – suhelda võimalikult paljude lastega ja õppida eesti keelt ka väljaspool eesmärgistatud õppetegevust – võib niimoodi luhtuda.

Loogiline on eeldada, et keelelaagrisse saabuvad oma keeleoskust arendada soovivad noored. Kui siiski juhtub, et lapsevanema soovil või mingil muul põhjusel satub laagrisse keeleõpimotiivita noor, tuleb talle rahulikult selgitada, et laagris õpitakse siiski ka eesti keelt ja sugugi mitte nii nagu koolis, vaid pigem uute sõprade leidmiseks.

• Tugiõpilane

Keelelaagris on tähtis roll **eesti keelt emakeelena kõnelevatel lastel** – tugiõpilastel. Tugiõpilane ei pea olema eriline keeletalent, pigem on määrav **hoolivus, leplikkus, sõbralikkus** ja **lahke meel**. Tugiõpilaste leidmiseks tuleks teha võimaluse korral luuret hästi tuttavate laste hulgas või küsida nõu nende õpetajailt. Kui on võimalik, tuleks tugiõpilastega enne laagrit mängida ettevalmistavaid (rolli)mänge, kasutades mõnda neile tuttavat võõrkeelt. Võõras keeles rääkimine-laulmine võib tugiõpilase jaoks üllatavalt raskeks osutuda, samas õpetab see kogemus neid keeleõppijaid paremini mõistma: mis emakeeles kõneleja jaoks on enesestmõistetav, võib teisele võõras ja vaevane olla.

Kui tugiõpilastega pole enne laagrit kohtunud, peab teadvustama neile nende rolli laagri alguspäevil, näiteks rõhutama keeleõppija emakeelt oskavale tugiõpilasele, et lause „Räägime eesti keeles, sa oskad küll!” toonitamine ei ole liiast. Mõningaid nõuandeid tugiõpilase juhendamiseks, et neist õpetajale abi oleks ja keeleõppijaile õige tugi saaks, on leida eri osaoskuste arendamist käsitlevatest lõikudest.

Laagreis on nii mõnigi tugiõpilane avastanud endas võime olla kannatlik ja toetav õpetaja – selline isiksus on laagri kordamineku huvides täistabamus.

Tegevusplaan on laagri selgroog

• Laagri õppekava koostamine

On väga tähtis, et õppekava ja kogu laagri tegevusplaani koostaks laagri eesti keele õpetaja või tehtaks seda temaga tihedas koostöös. Nii saavad õpetajad **kogu laagrielu keeleõppeks** muuta. Hea oleks toimingud järjestada nõnda:

- mõtleme, mida lapsed juba oskavad ja mida laagrit ootavad;
- seame eesmärgid, mida soovime laagri lõpuks saavutada;
- kaalume, kas oskused, mida kavatseme õpetada, arendavad suhtluspädevust;
- valime tegevused, mille abil saab vajalikke oskusi õpetada;
- lähtudes eesmärkidest ja arvestades nende saavutamise ajakulu, valime sobivaimad meetodid ja harjutustüübid;
- rakendame oma oskusi ja teadmisi loomingukselt;
- peame aru, ega päevad üritustega üle koormatud pole.

Võib-olla kutsuti õpetaja laagrisse n-ö viimasel minutil kedagi asendama või ei ole projektijuht pidanud vajalikuks laste kohta teaberohkeid ankeete koostada või pole lapsed neid erilise hoolega täitnud. Ei maksa siiski meelt heita! Ka laagris on aega lapsi testida ja õppetööd korraldada. Keelelaager on koht, kus õpetaja **saab koos õpilastega teha** kõike **sed**a, **mis koolis on** ruumi- või ajapiirangute tõttu **võimatu**. Kasutame siis võimalusi mängida häälekaid liikumismänge, teeme ettearvamatut ajakulu nõudvaid keelekeskkonnaülesandeid, õpetame eesti keelt nii rannas kui ka metsamatkal – igal pool, kus selleks aga võimalus või vajadus tekib.

• Enne laagri algust

Nii õppekava ja laagri tegevusplaani kui ka **õppevahendite lao** peaks õpetaja koostama **õpetuse eesmärkidest lähtudes**. Et ette võib tulla ootamatusi kas sobimatu ilma või loodetust-lubatust kehvena kohapealse varustatuse näol (õppevahendid, sporditarbed jm), siis olgu kaasavõetava hulk pigem liiga suur kui veidi napp. Peale **küllaldase paberivaru** (hea oleks leida paberiga varustav sponsor, sest paberikulud on tihti ettearvamatult suured) läheb vaja tuhat ja üks asja. Kord juba laagris olles on ehk varuks nii raha kui ka võimalus sisseoste teha, ent aegsasti enne laagrit tuleb **eelarve eest vastutajaga kokku leppida** ja kohalike olude tundmaõppimiseks eelluuret teha. Muide, järgmisele suvele mõeldes koguvad kogenumad tegijad juba eelmise laagri lõpust alates kõikvõimalikku igapäevaelus vahest ebavajalikku, kuid **laagris väärtuslikuks osutuvat**, sealhulgas vanu ajalehti ja ajakirju, sest tihtipeale on vanem info uuest põnevamgi ning ajakirjanduse veergudel leidub ka aegumatu väärtusega teemasid. Pealegi on vanu ajalehti tarvis nii väljalõigeteks kui ka kas või lõkkehakatuses. Kõikvõimalikest kantud riideist saab teha karnevalikostüüme, karpidest-pakendeist meisterdada õppevahendeid ja palju muud.

Laagrisse tuleks võimaluse korral hankida ka **audio(salvestus)vahendid**. Kindlasti on vaja kohta, kuhu **kirjutada suure formaadiga teksti**. Selleks sobib tavaline koolitahvel, kuid enamikku laagreid ei peeta ju koolis. Parim on kaasaskantav valge tahvel, ent edukalt saab kasutada ka siledale alusele kinnitatud A1 suuruses paberit (tahvlipaber). Autentse lugemisvara kindlustamiseks on vaja uurida kohalikke raamatulaenusvõimalusi, soetada õppevahendeiks ühe õpperühma jagu laste-/noorteajakirju (üht numbrit 10–12 tk). Käsiraamatu autorid on oma koduraamatukogust alati midagi laagrisse kaasa võtnud.

Targasti teeb see laagriõpetaja, kes käib enne vähemalt korra tulevase laagri **asupaigaga tutvumas**, et kõik tubade paigutusest kuni ujumiskohani oma silmaga üle kaeda. Vähemalt üks korraldajaist võiks juba laagri eelõhtul kohal olla, et laste vastuvõtuks valmistuda (hankida lõkkematerjali, kinnitada tervitusplakadid jms). Siingi sõltub tegevuskava konkreetse laagri korraldusest, näiteks sellest, kas lapsi on ootamas turismitalu mugavused, kämpingu askeetlikkus või koolimaja suured klassiruumid.

Meie oleme laagris!

Ja ongi käes päev, mil laagrilised võivad hõisata: „Me oleme laagris!” Loodetavasti on kohalesõit sujunud viperusteta ja põnev laagrielu võib alata.

Laagrisse saabutakse mitut moodi: tellitud bussiga, liinisõidukitega, vanemate autoga. Enne tuleb **lapsevanemaga saabumises kokku leppida**, kindlam on seda lepet veel sõidu eelõhtulgi kinnitada, et poleks asjatut ootamist ega närveerimist. Paraku on juhtunud sedagi, et laps loobub viimasel minutil osavõtust ja talle tuleb leida asendaja.

Millest alata? Kõigepealt peab **laagrilised majutama**. Ideaalses keeleõppe-laagris elavad keeleõppijad tugiõpilastega läbisegi ja keegi ei püüa eralduda. Tegelikuses võib selle nõude rakendamine keerukaks osutuda. Ikka üritavad sõbrad-sõbrannad koos olla, mis keelekeskkonna tagamise huvides ei ole parim lahendus. Üsna hea on valida laagrimajaks (maakooli)maja, kus sisustada üks suur ruum tüdrukute, teine poiste magamistoaks. Sageli on aga hoones väiksemad toad ja siis on üks võimalusi jagada laagrilised tubadesse loosi teel. Kui niisugust moodust tahetakse kasutada, tuleks seda juba laagrieelses tutvustuskirjas või enne laagrit kohtumisel rääkida, siis jõuavad noored selle mõttega harjuda ja ei teki vastuseisu.

Keelelaagris osalejate õnnestunud valiku puhul ei teki sellist probleemi, et kasvataja peab väikeste tubade korral käima lukustatud uksele koputades laagrilisi ühistegevusest osa võtma keelitamas. Ometi tuleb eriti murdeas noorte puhul arvestada, et kuigi nad on varem kõigega igati nõus olnud, ei näi nad alati teadvustavat oma rolli keelelaagris. Selliste ja teistegi siin mainimata **probleemide puhul** aitab kõige paremini **laagriliste ühisenõupidamine**, kus koostatakse kõigile kohustuslikud ja vältimatud raudreeglid (ül 62). Küllap on igaüks huvitatud sellest, et laager sujuks kõigi jaoks meeldivalt, kedagi ei ahistataks ja igaühel oleks võimalik laagrielus kaasa lüüa.

Targasti toimib õpetaja, kel on läbi mõeldud **varuvariandid** juhuks, kui miski plaanid sassi ajab, näiteks kui lõputu vihmasadu nurjab lipuheiskamise ja õhtuse tutvumispeo lõkke ääres või on majavaldajaga kokku lepitud lõkkematerjal hankimata või pole lubatud spordi- ega koristusvahendeid jne. Tegelikus elus läbielatu, kui kõige sportlikum ja kogenum tugiõpilane väänas esimesel laagripäeval jala, võimaldas halva kõrval teistel teda abistades (nt ekskursioonile ja ujuma kaasa tassides) näidata oma seltsimehelikkust.

Elu on ettearvamatu ja suure lastehulga ohjamine suvises vabaduses pole kerge, kuid rohkem kui kõikvõimalikud ettevaatusabinõud on õpetajale abiks optimism ja loov mõtlemine.

Laagripäev. Päevakava

Kindel päevaplaan on laagri alustala. Oma intuitsiooni ja asjade stiihilisse kulgemisse võib uskuda üksnes erijuhtudel. Samas ei pea **päevakava** olema muutu-matu ega jääk.

Vältimatud päevatoimingud (äratus, toidukorrad, öörahu) tuleb kindlaks mää-rata, lähtudes õppijate vanusest ja sellest, kas elatakse omaette või ollakse suu-remata laagri osa – viimasel juhul määrab toitlustusajad ja öörahu laagri juhtkond. Omaette laagrina tegutsedes võib päevakava vajaduse korral nihutada, kuid soovitage siiski **tähtsamad kellaajad kindlaks määrata** ja neist ka kinni pidada.

Et päevaplaan ei tunduks noortele liiga vabadust piiravana, võib selle esimesel päeval koos läbi arutada ning püüda arvestada ka noorte ettepanekuid äratuse, vaba aja jms kohta. Kogemused on näidanud, et siin ei saa eriti liberaalne olla, sest ikka teeb keegi ettepaneku magada lõunani, teine tahab piiramatult vaba aega, mõni ootab aga hoopis rohkem organiseeritud tegevusi (matku, võistlusi, diskosid). Seetõttu on eriti nooremate laagriliste puhul mõistlik päevaplaani aru-tades piirduda varem valmis mõeldud päevakava selgitamise, põhjendamise ja humoorika nõusoleku küsimisega.

Päevaplaan koostatakse arvestusega, et **teadlik keeleõpe** toimuks **hommi-kupoolikul**. Vabadeks mängudeks, meisterdamiseks, poeskäikudeks jne sobib rohkem õhtupoolik. Laagriliste vanusest olenemata on vaja pärastlõunast puh-ketundi, mil vanemad laagrilised loomulikult magama ei pea, kuid soovijad pea-vad saada laagrimelust rahulikult puhata. Puhkamisluba ja segamiskeeldu on usinad kasutama ka õpetajad, kelle energiavarud pole nii lõputud kui lastel. See-pärast – kui noored üritavad vastu vaielda, teatagu täiskasvanud, et see tuleb anda õpetajaile lärmivabaks ajaks, järelkult väärrib vaikne tund oma nimetust.

Laagrielule annab jumet iga päeva läbiv teema (nt matka-, karnevali-, maastiku-mängu-, teatritegemis- jne päev). See väldib kõigi päevade muutumist üheül-baliseks, võimaldab noortel end igakülgsetelt proovile panna, samas lihtsustab ka laagriõpetaja tööd.

Keelt õpime kogu aeg

• Laagri vaimsuse kujundamine

Laager nagu iga teinegi paljusid inimesi siduv olemise vorm võtab laagriliste kaju ja vaimsuse. Mis on laagri vaimsus? Keelelaagri puhul peab see väljenduma pidevalt laagri kohal hõljuvas eesti keele õppimise hinguses. Keeleõpe pole pelgalt keeletunnid, seda eesmärki peab silmas kogu laagrielu alates hommiku- ja õhturituaalidest kuni noorte omavaheliste suheteni.

Hästi aitavad keeleõppelaagri vaimsust edendada **kõikvõimalikud tekstid**, nagu päevaplaan, teated, päeva moto, lõbusad noortepärased hüüatused, loosungid, laulusõnad, piktogrammide, seinaleht jne kõigil vertikaalpindadel. Näiteks võib söögitoa seinal olla paar eesti vanasõna toidust, ilus soov „Jätku leiba!”, toiduainete ja toitude pildid koos nimetustega jne. Pole paha varustada paljud **asjad nimesiltidega** (nt UKS, VÄLISUKS, PÕRANDAVAIP, LÜLITI jne). Tubade ustel võiks olla humoorikalt kujundatud elanike nimekiri, toa tunnuslause vms. Kindlasti jääb iga päev mitu korda silme ees olev tekst ka meelde.

Igal korralikul laagril peavad olema oma **tunnusasjad**: lipp, embleem, särk, laagrilaul-ümin-hümn, mis aitab süvendada ühtekuuluvustunnet ja muudab laagri teatavad toimingud (hommiku- ja õhturing, kogunemised, matkad, autasustamised jne) mõjuvamaks. Eriti on vaja oma laagrit eristada teistest juhul, kui keelelaagrilised on suure laagri n-ö allüürnikud.

Lipu saab edukalt ise valmistada, kui on vaid pealehakkamist, natuke riidet ja tekstiilivärve (piisab ka puuksale kinnitatud ja käbidega ääristatud laagri sümbolvärvi riidetükist).

Kui eelarve lubab, võib mõnes töökojas lasta kujundada-valmistada **T-särgid**, kuid veel parem, kui lapsed need ise teevad. Trükitud variant eeldab kavandit, mille puhul on halb, et laagrilised ei saa seda ise välja mõelda; hea külg on aga särki kvaliteet. Laagriliste kujundatud särgil on see-eest mina-ise-tegin-vääratus.

Laagrihoone(te) välisilmet võib laagrilikumaks muuta, kinnitades majale laagri nime või pannes hoonele mingi iseloomustava nimetuse (arusaamatuste ärahoidmiseks lepime enne hoonevaldajaga kokku, mida ja kui palju võib teha, ning kasutame kergesti eemaldatavaid materjale). Tühi majasein lausa palub, et sinna riputatakse pildinäitus (ettevaatust äikesehoogude korral!).

Loodusmaterjalist kaunistuste **meisterdamine** ja **majaümbruse kujundamine** aitavad samuti edendada laagri vaimsust ja eripära.

Niisiis, hästi palju eesti keelt nii kirjas kui ka laulus, erksad ja teotahtelised laagrilised, sõbralik läbisaamine – ja keeleõppelaagri vaimsus on tagatud.

• Ühismängud

Mängud võimaldavad elavdada nii omavahelist suhtlust kui ka proovile panna ja lihvida keeleoskust. Ükskõik, mis eesmärki oluliseks pidada, tuleb leida **eakohased** ja (keeleliselt) **arendavad ühismängud**, mis tekitavad elevust ja ühtekuuluvustunnet. Sportlike mängude puhul on tähtis, et kõik saaksid jõudumööda kaasa lüüa.

Teatevõistlusi korraldades paneme noored täitma ülesandeid, mis ei nõua neilt erilisi sportlikke eeldusi, vaid pigem nutikust. Anname näiteks jooksudistantsi tublile jooksjale, nn naisekandmisetapi võistkonna tugevaimale noormehele ja kõige kleenukesemale tütarlapsele. Kõige ebasportlikum, ent samas intelligentne laps tunneb end kindlasti teistega võrdselt hästi, kui tema osaks on tükkmõistatuse kokkupanemine aja peale jne.

Seltskonnamängud valime sellised, mis arendavad keeleoskust, kuid vaheldu- seks võiks mängida ka lihtsalt lõbusaid ja ühteliitvaid mängu. Äraproovitud head keelelaagri mängud on näiteks „Alias“, „Ei ega jaa ei tohi öelda“, neid võib leida ka raamatust „Maailma parimad seltskonnamängud“ („Walesi prints kaotas oma mütsi ära“, „Röömsad reisijad“, „Sulemäng“ jt); suurematele sobivad samast raamatust „Leia oma Triinu“, „Jutusegajad“ jpt. Sobivaid mängu leidub järgmistes raamatutes:

- O. Aulio. Suuri leikkikirja. Jyväskylä, 1989;
- D. Betteridge, M. Buckby, A. Wright. Games for Language Learning. Oxford, 1979;
- E. Isop. Mängude suurraamat. Tallinn, 1986;
- L. Kingisepp, K. Salu, K. Kaljola. Mängime eesti keeles: metoodiline juhend eesti keele õppeks peredes. 2., parand tr [Tallinn, 2000];
- H. Liiv. Mänge võõrkeele õpetamiseks. Tallinn, 1970;
- K. Saks. Mänge võõrkeele tundideks. Tallinn, 1997.

• Laulud ja luuletused

Laagri tunnuslaulu saamiseks on mitu võimalust. Võib-olla on õpetajad ise muusikainimesed ja sel juhul ei valmista lihtsa rütmika laulu loomine mingeid raskusi. On ju väga tore, kui juba laagriliste esimesel kogunemisel saab laagrilaulu tutvustada. Vanematele laagrilistele meeldiks vahest laul ise välja mõelda, korraldades kas või võistluse, kus muu hulgas võib mõnele tuntud meloodiale sobivad sõnad kirjutada. Võib luua ka mitu laulu: üks kõlaks liputseremoonial ja muudel pidulikel hetkedel, teine sobiks saatjaks matkateel, kolmas oleks asendamatu lõkke- laul. Tore on, kui laagris leidub pillimänguuskusega noori, kelle väljaselgitamiseks võib lisada sellekohase küsimuse ankeeti.

Laulusõnad jäävad hästi meelde, kui riputada need seinale nähtavale kohale. Kõik kirjutavad sõnad endale vihikusse, mis võib olla suisa omaette õppeülesanne koos sõnade päheõppimisega, kuid juhul kui laagrilaul kõlab igal hommikul

ja õhtul, jääb see peagi iseenesest pähe. Paljundatud laulusõnad võib laagrilistele kätte anda. Tugiõpilase käsitsi paljundatud ja isikupäraselt kujundatud ning pühendusega laulusõnadel on sõbrakingituse väärtus.

Lisaks rahvalikele lauludele võib laulda eesti **regivärsilise rahvalaulu** sarnaseid lihtsa algiimi, rohket kordustega, sünonüümirikkaid ja kõigile jõukohase viisiga laule. Koos on huvitav luua oma laagrist või rühmast jutustav lugulaul (ül 16). Tingimata tuleb lugeda eesti (laste)luuleklassikute sujuva riimiga lihtsaid ja ilusaid luuletusi, mõni neist võiks kogu aeg seinal olla.

Võib juhtuda, et lapsed leiutavad hoopis kummaliste tähenduseta sõnadega laule, mis kujunevad matkade, bussisõitude jne alalisteks kaaslasteks (nt flii-flai-floo, naa-naa-naniska). Igatahes on muusikal ühendav jõud ka keelelaagris.

• Lugemisvara

Keelelaagri spetsiifikast lähtudes on laagris nähtaval kohal ja igapäevases kasutuses olevad **tekstid eestikeelsed**. Samas olgu kõigile kättesaadavad **sõnaraamatud** jt teabeallikad. Mõnes keelelaagris on sisustatud lugemisnurk, kus leidub **ajakirju ja raamatuid**, teisal asub miniraamatukogu õpetajate toas, kust saab lugemisvara laenutada. Laagrilistele peaksid olema kättesaadavad ajakirjad Hea Laps, Stiina, olenevalt vanusest Täheke. Paraku rohkem noortejakirju praegu pakkuda polegi. Lugemisoskuse arendamise seisukohast pole pahad ka koomiksiajakirjad – saab teksti pildiga seostada.

Laagris leiduva ilu- ja teabekirjanduse tutvustamisele tuleks pühendada pooltund laagri algul. Siis võib kindel olla, et raamatute vastu hakatakse elavamat huvi tundma peale vihmaste õhtupoolikute muulgi ajal. Kui läheduses on **kohalik raamatukogu**, kasutame kindlasti seal leiduvaid teoseid keeleõppes (ül 76). Õpetaja võiks kirjandusõhtul tutvustada eesti lastekirjanduse tähtteoseid ja mõne neist koos laagrilistega **lavastada**. Viimane sobib muidugi kirjandushuvilisemate laste puhul, sest töö kirjandusteosega ei tohiks kellegi jaoks olla rõhuv kohustus. Kirjandus- ja teatriduviline õpetaja võib aga n-ö karudki tantsima panna, tuleb vaid osata talvisest kooliõppes midagi väga erinevat pakkuda.

Toome näite oma praktikast. Õpetaja valmistatud käpiknukud meeldisid 14–15aastastele poistele sedavõrd, et kakukese ja kolme pörsakese osatäitjad tahtsid oma nukud öösekski kaissu võtta. Koos mõeldi välja nüüdissugemetega ja lustakate laagrijuhtumustega pikitud muinasjutuinstseneeringud, mis esitati laagri lõpupeol vanematele. Mitmekultuurilises ja -keelses keelelaagris on rahvusvaheliselt tuntud (muinas)lood (nt „Kolm pörsakest“, „Tare-tareke“, „Okasroosike“ jmt) parimaks lavastusvalikuks.

• Laualeht, seinaleht, kirjad

Lisaks raamatutele-ajakirjadele **kirjutavad** ka **laagrilised ise**. Päevakajaleheks sobib suur paberipoogen või tapeedirull, mis paikneb koos kirjapulgaga seinal või põrandal ja kuhu igaüks võib oma mõtteid, ideid, soove, hõikeid, kuulutusi, õnnitlusi jms kirjutada. Kui niisugust päevakajalehte teha soovitakse, tuleb noortega enne reeglites kokku leppida – kirjutistel olgu allkiri, solvavaid väljendeid ei tohi kasutada.

Nuputamishuviliste jaoks võib seinal rippuda aeg-ajalt vahetatavaid ristsõnu. Selline avalik ristsõna soodustab koos arutamist ning arendab ka lugemis- ja kirjutamisoskust.

Pärast huvitavat ekskursiooni või põnevaid päevasündmusi võib korraldada teemakohase tubade- või rühmadevahelise **laualehevõistluse**, kus laagrilised üllatavad sageli karikatuuride, vallatute tähelepanekute ja vaimukate intervjuudega.

Laulusõnade, päevaplaani ja selle täienduste, päevakajalehe ning mis tahes muu ülesriputatava lugemisvara jaoks on tähtis leida tugev ja vastupidava kattematerjaliga sein. Hästi sobib selleks tekstiiliga kaetud klassikaline stend, kuid paha pole ka kleeplinti või seinanätsu kasutada. Igal juhul tuleb seina kasutamise tingimused majavaldajaga varem kooskõlastada ja luba hankida, sest võib-olla tohib mõnes remondiootel hoones kõik seinad üle kirjutada-joonistada, teisel ei või aga vast remonditud seintele lähenedagi.

Laagris võiks olla **kohalik postkast**, nimetatagu seda amorpostiks või kuidagi teisiti. Elevust tekitava meelelahutuse kõrval täidab see ka kirjaoskuse arendamise ülesannet. Kui postkast kipub laagri vältel unarusse jääma, võib kirjavaheetus taas elavneda näiteks karnevaliõhtul. Õpetajadki võiksid aeg-ajalt õpilastele kirjutada.

• Õhtused ettevõtmised

Laagri muudavad romantiliseks **lõkkeõhtud**, mis võivad olla ka temaatilised. Lõkke ääres võib laulda päevateemalisi laule, sobivaks on osutunud „Viimse reliikvia”, indiaani-, lõkke-, kantri- või noorte lemmiklaulud. Kõik tekstid tuleks varakult paljundada ja tugiõpilaste abil korralikult selgeks õppida.

Laagris võib korraldada **rahvaste laulude** õhtu, kus keeleõppijad tutvustavad nii oma lemmiklaule kui ka mõnda emakeelset laulu. Eesti lastele on huvitav ja nõuab parajalt pingutust õppida ära vene- või ukrainakeelne laul. Pole ju paha, kui tugiõpilastele natuke võõrkeelt külge jääb; keeleõppijaile meeldib aga kindlasti vahelduseks ise õpetaja rollis olla.

Vihmastel õhtudel sobivad **eeskavaga** (pantomiimid, sketšid jmt) **tantsuõhtud** ning aeganõudvamad **seltskonnamängud**. Kuigi noored, eriti murdealised,

reageerivad nii mõnigi kord õpetajate ettepanekule õhtuks mõni eeskavanumber ette valmistada nurinaga, on nad pärast hea idee leidmist õhinal valmistumas ja rõõmsad, kui esitatu teisi löbustab ning kaasa elama paneb.

Noorimad laagrilised ootavad alati **karnevali laadi** õhtuid. Täiskostüümi kõrval, mis on küllaltki materjali- ja ettevalmistusmahukas, võiks sagedamini kasutada **näomaalinguid** (indiaanlased, loomad jne), milleks tuleb soetada spetsiaalsed värvid.

• Õppekäigud, matkad

Pikemaid õppekäike laagri eelarve eriti palju ei kannata, järelikult tuleb bussiekskursioon hästi läbi mõelda ja **keeleõppeprogrammiga seostada**. Lühemaid käike tasub aga teha hulgi nii loodusesse kui ka ümbruskonna huvitavamatesse paikadesse.

Enne matka tutvuvad kõik koos marsruudi ja matkasihiga, teretulnud on **kaardid, brošüürid, legendid**. Õppekäigu puhul on tähtis, et see seostuks laagris varem õpituga. Nii võiks enne kohalikku koduloomuuseumisse minekut lahendada üheskoos tunniülesande, mis on seotud paikkonda tutvustava voldiku või mõne muu teemakohase tekstiga, loodusmatka eel aga mängida asjakohast sõnavaramängu (ül-d 9 ja 13). Enne ekskursiooni pole liiast meelde tuletada väljasõitudel ja sihtkohas kehtivaid käitumisreegleid. Sedagi on parim teha keeleõppega ühitatult ja võimalikult lõbusalt (ül-d 39 ja 50).

Ekskursioonidel juhtub vahel **ootamatusi**, milleks võiks positiivselt valmis olla ja neist isegi **kasu lõigata**. Näiteks kui kavatsetakse sõita saarele praamiga, buss aga hilineb ja sadamasse jõudes nähakse üksnes lahkuva laeva sabaotsa, võib enne järgmise praami väljumist teha õppekäigu sadamasse, minna mere äärde jalutama-suplema või leida muu võimalus väljasõit kõigest hoolimata sisukaks ja elamuslikuks muuta. Pärast matka või ekskursiooni saab lahendada nähtuga seotud ülesandeid: võib kirjutada reisikirja (ül 65), korraldada joonistusvõistluse, viktoriini, teemaürituse vms.

Teadlik keeleõpe

• Laagripärane keeleõpe ja selle ettevalmistamine

Ehkki oleme aina rõhutanud, et kõik laagris toimuv ongi kokku pidev keeleõpe, tuleks korrapäraselt ja päevaplaanis ettenähtud ajal tegelda ka teadliku õppega. Kui valida, mida üsna lühikese laagriajaga on võimalik selgeks saada, võib ju seada sihiks mingite uute keelendite omandamise või kindlate teemade piires suhtluspädevuse saavutamise. Samas tuleb meeles pidada, et uute üksikteadmiste omandamisest tähtsam on **jõuda teadmiste varal oskuste ja vilumusteni**, arendada eneseväljendusoskust, et õppijail kaoks hirm eesti keeles suhtlemise ees.

Kuigi põhiettevalmistus keeletundideks peaks olema tehtud enne laagrit, tuleb laagriõppesse suhtuda kui loomingulisse väljakutsesse. Hoolimata sellest, et kavandatud vestlus- või arutlusteemad olid varem valitud, ettevalmistused tehtud ja materjalidki varutud, kasutame alati ära tegeliku elu võimalusi. Näiteks kui mereäärses laagris on kavas palju ujuda, kuid ühel hommikul on vesi sinivetikatest tulvil ja ujumisel kriips peal, siis on ju igati asjakohane sellisest ootamatust loodusnähtusest rääkida ja ujumisvõimaluste leidmiseks arutelu korraldada, kuigi seda esialgu plaanis polnud.

• Lähtume lastest

Kui õpilased on **algklassieas**, ootavad nad eelkõige, et pakuksime neile ohtlalt ideid ja võimalusi ühismängudeks, organiseeriksime kõikvõimalikke võistlusi, ühist meisterdamist ja jalutuskäike.

Gümnaasiumiõpilased ootavad veidi kaudsemat juhendamist ja rohkem iseisvat tööd nõudvaid ülesandeid, vajavad aga samuti turvalist ja inspireerivat keskkonda, eesti keeles suhtlema julgustamist ning õpetaja asjatundlikku abi.

Ka parimas laagrieas, **11–14aastaste noorte** suurim soov on omavanustega lävimine, tihti jääb neil aga puudu oskustest ja söakusest. Seepärast tuleb ohtralt teha **paaris- ja rühmatööd**, mis paneb õpilased eesti keeles suhtlema. Rühmatöö organiseerimiseks annaksime mõne soovitusi.

Esiteks – rühmadesse või paardesse jagame eri võimalusi rakendades. Las astuvad näiteks ringis seisvatest noortest ette need, kes hakkasid eesti keelt rääkima enne kui muid keeli, või siis need, kes koolis emakeeletunnis õpivad vene keeles vms. Nii moodustub sisemine ja välimine ring, ühes tugiõpilased, teises keeleõppijad. Nüüd pöörab iga siseringis seisja näoga välisringis seisjate poole ja liitub lähima paarilisega. Rohkesti erinevaid mooduseid leiab nii „Käsiraamatust noortelaagri korraldajale”, keeleõpetaja metoodikavihikute sarja vihikutest kui ka peaaegu igast mängujuhi käsiraamatust. Väikerühmade moodustamiseks võib kasutada ka paaride liitmist või (kui keeleõppijate ja tugiõpilaste suhe on 2 : 1) paluda igal tugiõpilasel leida kaks keeleõppijat, kellega ta pole sel päeval veel rääkinud vms.

Teiseks – kui sobiva suurusega rühmad on moodustunud, jagame rühmas ülesanded (juht, kirjutaja, joonistaja jne) või palume õpilastel endil seda teha.

Kolmandaks – juhul kui tegemist on **suurema õpperühma ühise tööga**, tuleks kõigi aktiivse osavõtu ja maksimaalse kasu huvides kokku leppida mõnes põhimõttes. Mõningaid soovitusi:

- teeme endale selgeks, mida tahame saavutada, ja sellest lähtudes sõnastame enda jaoks rühmatöö põhimõtted;
- esitame need õpilastele vastuvõetavas vormis; ühes laagri esimestest ühiringidest (esimesel päeval) võib korraldada ka arutelu ning sõnastada lihtsad ja alati toimivad **kuldreeglid**;

- kirjutame või laseme kuldreeglid mõnel loetava käekirjaga laagrilisel kvaliteetsele tugevale paberile **suurelt ja nähtavalt kirja panna**;
- riputame reeglid üles; neist põhimõtetest tuleb kinni pidada nii keeletunni rühmatöös kui muudeski ühisettevõtmistes.

Kuldreegleid koostades peaks lähtuma järgmistest põhimõtetest:

- igaüks peab sõna saama, aga kedagi ei sunnita rääkima;
- teised tuleb ära kuulata, püüda nende öeldust aru saada ja see meelde jätta;
- igaühel on õigus oma arvamust avaldada, aga seda ei suruta teistele peale.

Reeglite sõnastus sõltub muidugi laagriliste vanusest ja keeleoskusest. Õpetaja töö muutub seda meeldivamaks, mida rohkem ta õppijaid koostööle rakendab. Rühmatöö võimalustest saab põhjalikumalt lugeda aadressil <http://www.ehi.ee/~lumme/ryhmatoo.htm>.

• Testime varjatult

Nii laagrisse saabunud laste oskuste taset kui ka laagri jooksul õpetatu tulemuslikkust peaks üht- või teistmoodi ka mõõtma. Nooredki on sellest huvitatud. **Tagasisidet paluda** ja õpilaste **arengut testida** saab õpetaja talle sobivas vormis, peamine, et seda tehtaks lastele eakohase ning haarava tegevuse kaudu.

Kui kõnelemis- ja kuulamisoskuse tasemest on suheldes üsna lihtne aimu saada, siis kirjutamis- ja lugemisoskuse taseme väljaselgitamiseks tuleb veidi vaeva näha. Peamiselt nooremate laagriliste seas on populaarsed **laagrimappi** kogutavad enesehinnangut nong kaaslaste arvamusi kajastavad kirjalehed. Innu ja huviga täidetakse näiteks laagri alguspäevil tehtavat ning laagrimapi esileheks sobivat kirjalehte:

Mina, ,
olen aastane

Ma arvan, et olen

.....

iseloolumult

.....

.....

Kirjaleht täidetakse kohe esimesel päeval, sest kaaslaste esmamulje teadasaamine on noorte jaoks nii tähtis kui ka põnev. Sama tüüpi küsitlust võib korrata laagri lõpupäevil.

Õpetajaile noorte oskustest ning arvamustest tagasiside saamiseks võiks soovitada vasta-ausalt-kaustiku sisseseadmist:

Palun vasta ausalt eesti keeles
ja ära solva laagrikaaslasti.
Kirjuta oma nimi (või hüüdnimi):

1. Rita
2. Pikk
3. Dima
4.

I. Mis sulle laagris siiani eriti
meeldinud on?

1. Rannas supelda, diskod, olen leidnud palju sõpru. Kõik meeldib!
2. Lahedad toakaaslased, hästi saab süüa, kõik on sõbralikud ja trenni saab ka teha.
3. Mulle meeldib see laager väga, eriti meie tuba.
4. ...

Hästi valitud küsimustele vastavad noored enamasti väga siiralt ja vahetult, huviga loetakse ka teiste vastuseid. Jälgides nende arusaamist kirjutatust, lugemise-kirjutamise juures abi vajamist, vastamise täpsust ja nüansirikkust, saab teha järeldusi nii **lugemis- kui ka kirjutusoskuse** kohta.

Laagriliisi on vaja ärgitada sisse seadma salmikutüüpi vihikuid, kuhu iga laagriline kogub oma kaaslastelt pühendustega kirjatükke ja joonistusi, ent ka laulusõnu, päevamärkeid jmt. Õpetaja saab noorte oskustest aimu, kui ta palub enda vihkusse kirjutada igaühel nii laagri alguses kui ka lõpus.

Laagri alguses püüame **testida** (aktiivset ja passiivset) **sõnavara** varjatult nagu igasugust taset. Kui laagri jooksul on plaanis tegelda keeleõppega mingitele kindlatele teemadele keskendudes, võiks mängida **sõnaussimängu**: teatatakse teema ja iga järgmine peab ütleva eelmise sõna viimase häälikuga algava sõna. Aktiivsõnavara selgitamiseks anname mõne **loovülesande**: õpilased pikendavad-täiendavad lauseid või moodustavad hoopis etteantud sõnaloesid kettjutu. Sellest, mis sõnu õpilased kasutavad, saab neist teada nii mõndagi:

- kas laste sõnavara on õppekava koostamisel arvesse võetud tasemel;
- mis sõnavorme ja kui hästi osatakse.

Kindlal teemal **lugemisoskust** võiks **testida** mängu toel. Valmistame ette umbes kümme küsimust-vastust näiteks teemal „Laagri ümbrus ja loodus“.

Kuidas nimetatakse liivamägesid mere ääres? – Need on luided.

Mida näed merel tormi ajal? – Seal on suured lained.

Jne.

Küsimused kirjutame tahvli(paberi)le ning vastused liimiribaga kinnitatavaile märkmepabereile, mis on suvalises järjestuses laual. Keeleõppijad valivad enda arvates õige vastuse ja paigutavad küsimuse järele.

Huvitavat kõnelemisoskuse testimist ja tagasiside võimalust kasutab kogunud keelelaagriõpetaja Kristi Tamm. Ta palub kõigil laagrisse saabunud keeleõppijail lugeda magnetofonilindile lühike enesetutvustus. Sama tehakse ka laagri lõpul, lindistuse saab igaüks koju kaasa. Linti hiljem kuulates veendub nii laps ise laagri jooksul toimunud arengus kui ka märkavad seda kodused.

Kõigist osaoskustest annab aimu ka igasugune ühine meisterdamine, nt ennustaja mustlase valmistamine.³

• Sõnavaratöö

Õpetatava sõnavara valimisel paneme põhirõhu õpilaste **passiivsõnavarale**, mida üritame ümbritsevaga seostades **muuta aktiivseks**. Mängime laagrilistega tajude (ül 1), liigutuste (ül 21) ja igapäevaeluga seotud (ül-d 2, 3, 5, 8, 79) mängu, kasutame nii kohalikke olusid, valides või varieerides nende järgi ülesandeid (ül-d 55, 86, 76), kui ka õppekäikude paiku (ül 14).

Rakendame alati kõiki võimalusi, et õpetada-harjutada päris uusi sõnu ja väljendeid, seostades neid tuntutega (ül-d 6, 7, 12, 18, 23 jt).

Tugiõpilaste abi on eriti teretunud, kui õpitakse mingis eas kasutatavaid igapäevasõnu. Tugiõpilasi on vaja juhendada, kuidas uusi sõnu varjatult õpetada. Nii võib

- paluda korrata ühe päeva jooksul mingeid sõnu või väljendeid;
- korraldada vabanduste või tervituste päeva, mil iga tugiõpilane püüab kõneta iga keeleõppijat erisuguste viisakusvormelitega;
- spordipäeval korrata liikumist väljendavaid tegusõnu jne.

Sõnavara saab rikastada koos muude osaoskuste õpetamisega. Nii uusi muljeid väljendades (ül-d 39, 50) kui eakohast infot vahetades (ül-d 54, 56, 63) tuleb õpilastel sõnadest kindlasti puudus. Õpetame neile ka sõnade **meeldejätmise võtteid**. Näiteks võiks ühiselt koostada temaatilise sõnaloendi (matkamuljed, tervis vms). Sõnad kirjutatakse tahvlipaberile ja hakatakse neist samas järjes- tuses ühiselt jutukest koostama. Sõnu võib ka rühmitada näiteks silpide arvu, sõnaliikide, sisu vm järgi.

NB! Üle seitsme uue sõna on korraga raske meelde jätta! Valime need välja enne ülesande koostamist ja tegeleme koos lastega nendega ka järgülesannetes (ül-d 79 ja 12, 7 ja 21, 13 ja 14).⁴

• Kuulamisoskuse arendamine

Kuulamist õpetades on tähtis viibida keelekeskkonnas, sest üksnes nii harjub kõrv erineva kõnetempo, häälduse iseärasuste ja muude elavas keeles ettetulevate

³ Vt õpetust P. Kärtneri metoodikavihikust „Kuulamisoskuse arendamine“ Tallinn, 2000, lk 32.

⁴ Vt ka K. Saarlo. Sõnavara õpetamine. Tallinn, 2000.

erisustega. Kui seda protsessi toetada aktiivse eesmärgistatud kuulamisega, on tulemus veelgi parem.

Kuulamine ja rääkimine on lahutamatult seotud ning selles käsiraamatus pööratakse nende oskuste õpetamisele kõige rohkem tähelepanu. On ülesandeid, kus õppijad saadetakse **loodus- või inimtegevushääli** kuulama (ül 27), leidub ka helikassetidele **salvestatud dialoogide, laulude** jne kuulamise ülesandeid, mis eeldavad tehnovahendite ja salvestiste olemasolu (ül-d 22, 28, 32). Selliste kuulamistundide ettevalmistus nõuab mõnevõrra rohkem eeltööd kui näiteks kõnelemistunnid. Ent laagris on tänu tugiõpilastele võimalik hoopis **ilma abivahenditeta** hakkama saada (ül-d 21, 23, 24, 33).

Kindlasti tuleks laagri jooksul kuulamise abil selgeks õpetada mõni **eestikeelne laul ja luuletus**, näiteks kirjutab õppija kassetilt korduvalt kuulatava laulu sõnad. Laulude ja luuletuste valikul on õpetaja õnnelikus olukorras, sest leidub ju väga palju heal tasemel esitatud-salvestatud eesti laululoomingut ja (laste)luulet.

Tugiõpilase roll salvestatud materjali abil **kuulamisoskust õpetades** ei saa olla väga otsene, kuivõrd säärane kuulamine on üsna individuaalne tegevus. Küll saab ta aga aidata kuuldot tõlgendada, arusaamatuks jäänud sõnu ja väljendeid selgitada jne.

Tugiõpilasest on eriti suur abi eestikeelse **keelekeskkonna tagaja, keelejuhi** või **kuulatava teksti esitajana**. Kuulamistund kujuneb edukaks, kui enne abistada ja juhendada tugiõpilast, et ta

- paneks tähele, kas kaaslane sai temast aru, ja seda ka küsiks (Millest sa aru ei saa? Kas ma peaksin aeglasemalt rääkima?);
- esitaks räägitud jutu sisu kohta peegeldavaid küsimusi (Kas sa said aru, mida tähendab lõunamaa? Kas sa joonistasid laiaõlgse, see tähendab laiade õlgadega mehe?) jmt;
- kasutaks perifrasi, selgitaks žestidega ehk kehakeeles, tõlgiks võimalikult vähe.

Ettevalmistava töö puhul (vt alajaotist „Tugiõpilane”) on kasulik juhtida tähelepanu sellele, mis võõrkeelset juttu kuulates häirib, millest ja miks ei saada aru, kas mitmekordne kuulamine on abiks jmt.⁵

• Kõnelemisoscuse arendamine

Rääkimisoscust saab täiendada ainult teiste inimestega **suheldes**. Seepärast on võõrkeeleõpingud pelgalt õpperaamatute reeglirägistike ja kuivade harjutuste varal vähe tõhusad. Õppijal peab tekkima vältimatu vajadus suu lahti teha, rakendada praktikas nii omandatud õpikuteadmisi kui tuua kuuldavale ka uusi ja hiljuti õpitud sõnu-lauseid. Koolis jääb niisugune harjutamine loomuliku keelekeskkonna puudumise tõttu uudseile ja vaheldusriikaille õpivõttele vaatamata

⁵ Vt ka P. Kärtner. Kuulamisoscuse arendamine.

kunstlikuks. Keelelaagris rääkimisoskust õpetades tehakse panus just omavastavuste eesti noortega vahetule suhtlemisele ja **loomulikule keelekeskkonnale**.

Võib-olla on mõnel laagrilisel küllaltki head keeleteadmised, kuid vähese praktika, lihtsalt ujeduse või enesekriitilisuse ning mõne vähese mõistmisvõimega inimese võimendatud valesti rääkimise hirmu tõttu on tal eesti keeles rääkimise suhtes **psühholoogiline tõrge**. Nendest probleemidest saab keelelaagris kaunis hõlpsasti jagu, sest kedagi **ei sunnita** millekski ja tugiõpilased ei naeruväärista aktsenti ega keelevigu. Rääkimisoskuse õpetamisele keskendunud **ülesanded on märgulised**: rollimängud (ül-d 33, 36, 44, 45, 48, 56), suhtlusmängud (ül-d 24, 31, 33, 34, 41, 61), instseneeringud jmt, kus õppija ei pea rääkima enese, vaid kujuteldava isiku nimel. Nii säilitab ta oma privaatsuse ja saab keskenduda kõnelemisele, mitte oma sõnade ja mõtete kontrollimisele. Ka vigaselt rääkimise hirmust ülesaamisele ei tule liigne enesekontroll kasuks. Vanemate laagrilistega on asjakohane iga teema puhul korraldada arutlusvoore (ül-d 46, 74, 75).

Et selle vihikese eesmärk ei ole eri õppevorme põhjalikumalt käsitleda, tuleb rollimängude kui õppevõtete rakendamiseks õpetajal kindlasti teha eeltööd ja järgida sellekohaseid meetoodikanõuandeid.⁶

Kui on näha, et rääkimine on õppijale just eelmainitud hirmude tõttu raske, kuid kuulamise ja kirjutamisega saab ta ilusasti hakkama, tuleks temaga **individuaalselt** tegelda: vestelda sundimatus olukorras (nt ujuma või matkale minnes), paluda tal vaadata ja tulla ütlema, mis uus kuulutus on poe juurde üles pandud, lasta mõni laagriline enda juurde kutsuda, supeldes vees hõikuda (Kas sul on seal sügav? – Ei ole! – Küsi Markolt, kas tal on külm! – Kas sul on külm, Marko?) jmt. Ka luuletuste ja muude kirjutatud tekstide ettelugemine või peast esitamine aitab kaasa rääkimisjulguse arengule, keele suulisele kasutamisele. Väga tõhusad on igasugused ühislaulmised keeletunnis, hommiku- ja õhturingis, bussireisil, lõkkeõhtul, kus tahes. Laul on ju viisistatud kõne. Kirjutatud tekstegi (nt dialooge) võib esitada lauldes. Kui lõbus on, kui igal hommikul keegi lastest ilmasteate lauldes ette kannab!

Keeleõppija eakaaslasi keelelaagris, s.o **tugiõpilasi**, peaks võimaluse korral rääkimistundideks ette valmistama. Mõned lihtsad oskused on aga lausa hädavajalikud. Paljus kehtivad kuulamise arendamisega samad põhimõtted – oleks ju ebaloomulik suhtlusõppes kõnelemist kuulamisest eraldi käsitleda. Aeg-ajalt peab tugiõpilaste tähelepanu juhtima keeleõppijate kõnes esinevaile arusaamist takistavatele vigadele. Et aidata kaaslastel neist üle saada, võiks tugiõpilane osata

- kasutada teatud tüüpfraasi, mille abil vigast vormi õigesti korratakse (nt õigem on: *Ma olen käinud Saaremaal*);
- valesid vorme ka ilma kommentaarita õigesti korrata.

⁶ Vt nt P. Kärtner. Kõnelemisoskuse arendamine. Tallinn, 2000, lk 26–29.

Kui nõudlikumad ja arutlusoskust arendavad rääkimisülesanded eelmainitud tõrgete tõttu siiski vedu ei võta, on abiks **soojendus- ja usaldusharjutused**. Head on kõik „Käsiraamatus noortelaagri korraldajale” kirjeldatud mängud („Nime-mäng”, „Lõngakera”, „Pimeda juhtimine”, „Pendeldus”), samuti need, kus tuleb otsida paarilist kas mängijale kätte antud või seljale kinnitatud kirjalike juhendite abil. Sellist tüüpi mängu leiab nii selle raamatu ülesannete hulgast (ül-d 4, 13) kui ka näiteks raamatu „Maailma parimad seltskonnamängud” peatükist „Kohmetusest priiks”.⁷

• Lugemisoskuse arendamine

Nagu tavaliselt lugema õpetades tuleb ka keelelaagris lähtuda õppijate vanusest ning valmisolekust. Lastele, kes oma emakeeles juba hästi loevad ning tõsist lugemishuvi ilmutavad, on õige aeg õpetada eestikeelse kirjutatud teksti mõistmise oskust. Laagrioludes tuleks lugemisoskuse arendamine seostada muude osakuste õpetamisega (ül-d 5, 63, 64, 88), arendavad on ka mitmesugused kirjutamis-lugemisülesanded, ühiselt kirjutatud tekstide lugemine (ül-d 53, 59) jmt.

Paraku on noorte lugemishuvi ja -oskus vähenenud. Teleri, arvuti ja muude linnalikult rahutu elustiiliga kaasnevate segajate puudumist võiks laagris ära kasutada ja korraldada laste- või noorsooraamatupäeva või ka lugemispärastlõuna. Selleks peab huvipakkuvaid ja eakohaseid tekste varuma juba enne laagrit: Noorematele laagrilistele leiab üht-teist V. Ivini ja N. Auli õpikust „Loe, mängi, väitle” (Tallinn, 2000), vanematele I. Avertisjani ja N. Jurtšenko tekstiraamatust „Huvitavat lugemist eesti keeles” (Tallinn, 1997). Soovitame lugeda ka eesti laste- ja noorsookirjanduse klassikute tervikteoseid („Kevade”, „Naksitrallid”, „Sipsik” jpt) või katkendeid neist.

Kindlasti on keeleliselt laitmatute võõrkeelsete tekstide lugemine võtmeks õigekirjutuse juurde, sest silmamälu kaudu peaks üht-teist lihtsalt meelde jääma.

Lugemisülesannetest esitavad suuremaid nõudeid **tugiõpilastele** just need, kus on tegemist üksteisele kirjutamisega. Vigast teksti lugeda pole just õpetlik, ka pole liiast rõhutada **loetava käekirjaga** kirjutamise vajadust.

Lugemisoskust arendab ka **tööjuhendite andmine kirjalikus vormis**. Kui loetakse **ühiselt** teksti, et lahendada mingi ülesanne, siis ei tohi tugiõpilane mingil juhul hakata tegutsema enne, kui keeleõppija on töökäsust aru saanud.

Noorimategi laagrikavva võiks kuuluda lugemisoskuse omandamiseks vajalikku, nagu lühiaandmete (ül 66), siltide ja kaubatuvustuste (ül-d 68, 55) lugemine. Veidi suuremad lapsed suudavad juba tuttaval teemal esitatud uut infot mõista ning tuletada tundmatute väljendite sisu konteksti põhjal (ül-d 69, 88, 70).

⁷ *Id.*

Mida vanemad õpilased, seda pikemad ja sisukamad võivad olla tekstid (ül-d 72, 73, 76). Needki tekstid, mida on loetud juba infootsingutüüpi ülesandeid lahendades, sobivad süvenemisega lugemiseks ja arutelude teemadeks (ül 74). Heal kirjasõna tundmise eeldusel võib küllaltki nõudlike tekstide abil üldlugemisoskust arendada (ül 76). Tekstide põhjal võib mängida ka ühismänge.⁸

• Kirjutamisoskuse arendamine

Kirjutamisoskuse arendamisele pööratakse kooliski küllalt suurt tähelepanu ja loodetavasti on süstemaatiliselt eesti keelt õppinud lapsed üsnagi head kirjutajad. Laagris tuleks ehk rohkem muid osaoskusi järele aidata ning kirjutamisoskust arendada pigem kui **koolis omandatud kirjaoskuse rakendamist õpetades**. Laagris ei sobi kirjutada etteütlushi või eesmärgistada ülesannet nõnda: „Täida lüngad sobivate sõnadega“, ka koolitunnilikust tahvlilt vihikusse kirjutamisest peaks hoiduma. Samas on igati omal kohal eelmainitud õpivõtete rakendamine vahendina (ül-d 54, 62, 65).

Laagri vabam õhkkond ning ajapiirangute puudumine võimaldab aga kindlasti tulemuslikult õpetada mudel- (ül-d 60, 61, 65) ja loovkirjutamist (ül-d 57, 58, 59). Kirjutamist õpitakse ka **üksteisele kirju kirjutades** kas õppemänguna (ül-d 53, 64) või vaba aja tegevusse põimitult (vt alajaotist „Laualeht, seinaleht, kirjad“). Omal kohal on innustada noori tegema kõikvõimalikke **päevikulaadseid märkmeid** ja pidama laagripäevikut. Laagri ühise luuleraamatu koostamiseks võib korraldada **luuletuste** loomise õhtu. On ju olemas ohtralt malli järgi luulekirjutamise võimalusi (ül 58).

Loovkirjutamine ja eriti luuletuse kirjutamine eeldab kirjutajate häälestamist. Valime mõningad eesti autorite raskusteta arusaadavad teosed, nooremaile sobivaid leiab Ernst Enno või Ellen Niidu loomingust, vanemaile vahest Hando Runneli luulest. Loeme ette nii tuntud luuletajate kui ka eakaaslaste loodud luuletusi (ajakirjast Hea Laps, varasemast noorsooajakirjandusest jm). Loomes luuletamiseks sobiva õhkkonna, kinnitades seintele mitmesuguseid meeleolukaid või sümbolkujunditega (nt süda, pisar, päike jne) pilte ja lastes meeleolu loomiseks kõlada (nt klassikalisel) taustmuusikal. Võib juhtuda, et laagris on mõni kogemustega noorluuletaja. Laseme tal soovi korral oma väljakujunenud stiilis jätkata, kuid keeleõppijana võiks ta proovida kirjutada eesti keeles või tõlkida mõnd oma paremat luuletust.

Kirjalike tööde alalhoidmiseks võib sisse seada laagrivihiku või -mapi.

Et tugiõpilaste abi kirjutamisoskuse arendamisel oleks tõhus, peab nende õigekiri olema üsna heal tasemel. Kui tugiõpilane kirjutab vigadega, võib ju proovida panna ta paari hea kirjaoskusega keeleõppijaga, vahest õpib keeleõppija teda õpetades. **Ühiste kirjatööde** puhul on tugiõpilase ülesanne eelkõige

⁸ Vt ka P. Kärtner. Lugemisoskuse arendamine. Tallinn, 2000.

korrigeerida, sõnavara rikastada, väljendusviisi eestipäraseks kohendada. Õpetame tugiõpilasele, kuidas ta

- soovib kasutada üht või teist sõna (Kirjuta siia parem .. Minu arvates sobib siia paremini ..);
- parandab valesti kirjutatud vormi (*kallas* kirjutatakse kahe l-iga);
- kohendab stiili (Eestlased ütlevad *mees, kes*, mitte *mees, milline*).⁹

• Tegeleme ka grammatikaga

Grammatika on **keele alustugi** ja ilmselt teavad kõik, et üksnes tugev vundament suudab kanda ehitist, muidu variseb see peagi põrmuks. Kuigi ladus kõnelemisoskus on noorte omavahelist suhtlust silmas pidades esmane, annab enese õigekeelne väljendus inimesele palju juurde. Millegipärast arvatakse mõnikord, et grammatika tähendab vältimatult keerukate reeglite pähetuupimist ja lõputuid töövihikuharjutusi, ühesõnaga midagi, mis on igavavõitu ja raskepärane. Õnneks on keeleõpe muutunud viimasel ajal huvitavamaks ning õpilastele meeldivamaks tänu eriilmelistele õpikutele, paindlikule metoodikale ja reaalsele soovile eesti keelt praktikas rakendada. Sedasama suunda peavad silmas ka meie grammatikaülesanded.

Asudes keelelaagris eesti keele grammatikat õpetama, **seame kõigepealt raamid**, sest kogu õigekeelsussüsteemi kümme-konnan päeva jooksul nagunii läbi võtta ei õnnestu. Soovitame **lähtuda** noorte **teadmistest**, mis sõltuvad õppijate vanusest, elupaigast, kooliprogrammis käsitletud teemadest jpm. Esimene keeleõppetegevus võiks olla oskuste väljapeilimine ja vestlus sellest, mida noored tegelikult osata tahavad. Oskuste testimiseks sobivad kõikvõimalikud mängulised drillimisülesanded (ül-d 79–81, 83, 84).

Eelkõige tuleb käsitleda **keelenähtusi, mida on piisava harjutamise ja praktiliseerimiseta raske selgeks saada** (omastava ja osastava moodustamine ning kasutamine, infinitiivid, ees- ja tagasõnade, ühendtegevõnade kasutus, astmevaheldus jne). Vale vormi kasutamise hirm on tihti just murdekeelsete ja vanema kooliastme õpilaste probleem, mistõttu ei hakatagi igapäevaelus eesti keeles suhtlema. Siin peaksid abiks olema keelekeskkonnaülesanded (ül-d 83, 86). Kindlasti on võtmeks õigekirjutuse juurde ka keeleliselt laitmatute võõrkeelsete tekstide lugemine, sest silmamälu kaudu jääb ikka üht-teist meelde.

Üldiselt saavad talvised õpikuteemad laagris suvise ja mängulise värvingu, kus grammatikateadmiste omandamine pole eesmärk, vaid pigem abivahend (ül-d 88–90). Vihmasel õhtupoolikul ja muidu igavaks kippuval hetkel elavdame ikka ja jälle oma laagripäevi **tuntud ning armastatud keelemängudega** („Täidan laeva”, „Mida ma võtan kaasa matkale” jne).¹⁰

⁹ *Id.*

¹⁰ Vt ka I. Krall, E. Sõrmus. Eesti keele grammatika õpetamise võimalusi. Tallinn, 2000.

Ülesanded on rühmitatud peamise neis arendatava osaoskuse põhjal ning järjestatud omakorda osaoskuste kaupa õpilaste vanuse järgi. Nummerdus on läbiv, seega on igal ülesandel oma number, mis lihtsustab selle leidmist ja konkreetsele ülesandele viitamist.

Nii vanusemäärangut kui ka ülesande tegemiseks ettenähtud aega võiks võtta soovituslikuna. Kui õpilaste tase on keskmisest kõrgem, läheb töö ilmselt hoogsamalt, samas võib huvipakkuva ülesandega ka soovitatust kauem tegelda. Eriti varieerub mitmesuguste laagripiiridest väljas toimuvate õpitegevuste aeg, sõltudes näiteks intervjueeritavate jutukusest, külastatavast objektist, ent ka noorte huvist ning valmisolekust ühe või teise teemaga tegelda.

On loomulik, et eri ülesannete puhul saavutatakse erinevaid ja võib-olla hoopis ettearvamatuid tulemusi. Loodame, et juhenditesse suhtutakse loominguliselt, lähtutakse eelkõige oma õpilaste vajadustest, nii et keeleõpe muutuks isikupäraseks, lustlikuks ja mänguliseks.

1 OI, KUI MAGUS!

- Eesmärgid**
- omadussõnade *magus, hapu, soolane, mõru* teadmine
 - maitsete vahetu kogemise kaudu õpitu kinnistamine

Osaoskused SÕNAVARA, KIRJUTAMINE, KÕNELEMINE
Vanus 7–9aastased
Aeg 15 minutit

- Vahendid**
- sidrunitükikesed, kirohuleotis (või mingi mõru toiduaine), natuke suhkrut, soola, plastlusikad ainete doseerimiseks, natuke vett suu loputamiseks
 - vihikud, kirjutusvahendid

Eeltöö Varu vajalikud ained.

- Tegevuskäik**
1. Ütle: „Hakkame õppima sõnu, mis tähistavad maitseomadusi. Selleks mängime äraarvamismängu.“ Palu lastel jaguneda nelja rühma (jälg, et igas rühmas oleks nii keeleõppijaid kui ka tugiõpilasi).
 2. Räägi, et mängus tuleb midagi maitsta, kuid see pole eba-meeldiv. Palu esimesel rühmal silmad sulgeda ja suu lahti teha ning pane lastele paar tera suhkrut keelele. Küsi, mis maitse oli ja mis ainet nad maitsesid. Samuti toimi teiste rühmadega. Ilmselt on reaktsioon mõnele ainele üsna tormiline, seepärast pane valmis suuloputusvesi.
 3. Palu rühmadel panna endale nimi (või tee seda ise, kui õppijad on väga noored) selle järgi, missugust maitset nad tundsid, nt Suhkrusiirid, Mõrumihklid, Soolasassid, Hapuhildad. Võivad olla ka võistkonnad Hapu, Magus jne.
 4. Iga võistkond koostab lause, milles sõnad algavad ainult selle tähega, millega nende maitsenimetuskki. Lauses peab sisalduma ka maitsenimetus (nt *Mihkel maitses moosi, moos maitses mõru, Mihklile maitseb magus mustikamoos*). Lause koostamiseks anna aega 1–2 minutit.
 5. Lapsed loetakse ette, kõige pikema ja sisukama lause väljämõtledajad on võitjad.

Lisavõimalus Õppijad kirjutavad sõnad *magus, hapu, soolane, mõru* vihikusse ja moodustavad iga sõnaga ühe lause, nt *Jõhvikas on hapu*.

2

SUUR JA VÄIKE

Eesmärk

- omadussõnade *suur* ja *väike* õige kasutamine

Osaoskused

SÕNAVARA, KÕNELEMINE

Vanus

7–9aastased

Aeg

10 minutit

Eeltöö

Tahvlile või tahvlipaberile on suurte tähtedega kirjutatud sõna *SUUR* ja väiksemate tähtedega sõna *väike*, sõnade juures on selgitav lihtne joonis, nt suur ja väike õun või pall.

Tegevuskäik

1. Ütle, et elevant on suur, ja tee kätega vastav žest. Ütle, et hiir on väike, ja tee kahe sõrmega vastav žest.
2. Lase keeleõppijatel öelda sobivaid näiteid koos kehakeelega.
3. Keeleõppijad ja tugiõpilased istuvad kõrvuti. Järgnevad lühidialoogid. Võib kasutada lausemalle *Mul on ..., mulle meeldib ..., minu isal on ...* jne. Tugiõpilane ütleb midagi, mis tal on suurt (nt *Mul on suur kaisukaru*), keeleõppija peab tegema lause millestki väikesest (nt *Mul on väike koer*), kasutades samal ajal ka kehakeelt. Teisel ringil osad vahetuvad.

3

VÄRVID MEIE ÜMBER

Eesmärgid

- värvinimetuste tundmine kõnes ja kirjas
- soovitud värvi esemete leidmine enda ümber

Osaoskused

SÕNAVARA, KIRJUTAMINE

Vanus

8–10aastased

Aeg

10–15 minutit

Vahendid

- sõnakaardid värvide nimetustega
- lastele vihikud ja kirjutusvahendid
- kui otsustad kasutada lisavarianti, varu värvipaberiribasid, liimpulki

Eeltöö

Tee igale kaardile vastavat värvi märk või kirjutagi punane punaselt jne.

Tegevuskäik

1. Õppijad tegutsevad paarides. Jaga igale paarile sõnakaart.
2. Palu õppijatel 5 minuti jooksul kirja panna võimalikult palju sõnakaardil kirjutatud värvi esemeid. Liigu õppijate vahel, aita vajaduse korral õigekirjas, anna kergeid vihjeid jne.
3. Iga paar loeb oma nimekirja ette. Kes sai kõige rohkem sõnu, on võitja. Teised arvavad, mis värv neil oli, ja täiendavad nimekirja.

- Lisavõimalus**
- Kui tundub, et lapsed vajavad rohkem konkreetsust, tee ettepanek leida esemeid õpperuumist või kaaslaste riietuselt.
 - Iga õppija meisterdab oma vihikusse värvikireva kaltsuvaiba, kasutades värvipaberiribasid ja liimipulka. Iga riba kõrvale tuleb kirjutada värvi nimetus.

Märkus Lapsele jääb eriti hästi meelde see, mida ta saab oma kätega meisterdada. Sinagi võid koos lastega enda unelmate vaiba kavandi koostada. Siin võib ajakulu olla ettearvamatu, aga tulu samuti.

4

LEIA OMA PAARILINE

- Eesmärgid**
- esitatavate küsimuste mõistmine
 - asjade ja olendite oluliste tunnuste eristamine

Osaoskused SÕNAVARA, KUULAMINE, KÕNELEMINE
Vanus 7–9aastased
Aeg 10 minutit

Vahendid lipikud loomade, lillede, puuviljade jne nimetustega, igaühte 2 tükki; kui rühmas on 10 õppijat, tuleb valmistada 10 lipikut nt 5 looma nimetusega

- Tegevuskäik**
1. Lapsed moodustavad ringi. Anna igaühele loomanimetusega lipik, ütle talle sama looma nimetus ka sosinal. Seda on vaja, et laps seostaks kirjalpilti sõna hääldusega. Olenevalt õppijate tasemest võib muidugi sosistamisest loobuda.
 2. Tugiõpilased hakkavad keeleõppijailt küsima *kas*-küsimusi, et teada saada, kes on nende paariline, st kelle käes on sama nimetusega lipik mis küsijal. Näiteks võib karu kohta küsida: „Kas sa oled pruun? Kas sa magad talvel? Kas sa elad Eestis?“ Kui keeleõppija käes on kangurulipik, siis vastab ta muidugi eitavalt.
 3. Kui kõik on oma paarilise leidnud, seisavad paarid kõrvuti, näitavad oma lipikuid ja keeleõppija ütleb 1–2 lauset või omadussõna oma looma kohta.

- Lisavõimalus**
- Sama harjutust võib teha ka nii, et küsivad keeleõppijad ja vastavad tugiõpilased.
 - Ülesanne sobib lillede, puuviljade jt sõnarühmade õppimiseks.

5

MIDA ME LAAGRIS TEEME?

- Eesmärgid**
- laagri ja suvega seotud verbide õppimine
 - sünonüümide leidmine
 - mitmuse 1. pöörde lõpu *-me* kinnistamine

Osaoskused SÕNAVARA, GRAMMATIKA

Vanus 9–12aastased

Aeg 10 minutit

Vahendid kirjutusvahendid

Eeltöö Mõttele võimalikult palju suve ja laagriga seotud verbe ning pane need enda jaoks kirja. Kirjuta tahvlile, paberile või liivale lause algus *Laagris me ...*

- Tegevuskäik**
1. Jaga õppijad paaridesse. Küsi õppijailt: „Mida me laagris teeme? Mida me suvel teeme? Proovime kõik tegevused, mida ütlesime, kirja panna.“ Määra, kes hakkab sõnu üles kirjutama – soovitavalt muidugi keeleõppijad, kuid see oleneb nende tasemest. Võib-olla otsustate, et keeleõppija mõtleb samal ajal sõnu, kui tugiõpilane kirjutab.
 2. Anna õppijatele 5 minutit aega kirja panna suve ja laagriga seotud tegevusverbe. Ärgita noori omavahel arutlema, kas leitud verbidel on sünonüüme (nt *jookseme* asemel võib öelda *traavime, lippame, lidume, sörgime* jne). See peaks pakkuma lisapinget tugiõpilastele, keeleõppijad saavad nõnda juurde uusi sõnu, ent ka teadmisi, kui palju on erinevaid liikumist väljendavaid verbe.
 3. Tugiõpilane juhendab keeleõppijat ja parandab tema õigekirja. Iga keeleõppija loeb oma paari sõnad ette. Kes leidis kõige rohkem tegusõnu, on võitja.

Lisavõimalus Ülesannet vanemate õpilastega tehes võiks jaguneda nelja rühma: üks kirjutab hommiku-, teine päeva-, kolmas õhtu- ja neljas öösõnu.

6

ÜHEPAJATOIT

Eesmärgid

- toiduainete nimetuste õppimine kõnes ja kirjas
- loogilise mõtlemise arendamine segipaisatud tähtede korras-
tamise teel

Osaoskused

SÕNAVARA, KIRJUTAMINE

Vanus

9–12aastased

Aeg

15 minutit

Vahendid

tähekaardid, ümbrikud, tahvlipaber, marker

Eeltöö

Vali optimaalne arv toiduainete nimetusi märkivaid sõnu ja lõika need tähtedeks, nii et neist saaks laduda toiduaine nime-
tuse. Pane iga tähekomplekt eraldi ümbriku. Sõnade arv sõl-
tub rühma suurusest ja sellest, mitu sõna soovid õpetada. Iga
õppurpaar võiks kokku panna kolm sõna, kuid neid võib olla ka
rohkem.

Tegevuskäik

1. Ütle, et tahtsid hakata ühepajatoitu keetma. Kas kõik teavad, mis see on? Kahjuks läksid söögid segamini ja on vaja leida õiged toiduained.
2. Palu tugiõpilastel ja keeleõppijail istuda paariviisi. Jaga neile ümbrikud ja lase neis olevatest segipaisatud tähekaartidest kokku panna toiduainete nimetused. Anna selleks aega 1–2 minutit (olenevalt sõnade arvust).
3. Keeleõppijad loevad moodustatud sõnad ette. Keegi tugiõpi-
lastest kirjutab need tahvlipaberile või tahvlile.

Lisavõimalus

- Arutage, mis toiduained sobivad kokku ja mis mitte ning mispärast. Igal inimesel on toidu suhtes kindlaks kujunenud maitse. Kes või mis kujundab meie maitset? Mis toidud on kasulikud organismile?
- Võib korraldada võistluse, kes leiab kõige rohkem liitsõna täiendsõnu või põhisõnu (nt *soolakala, soolakilu, soolalõhe, soolaheeringas, soolaleib, soolapekk, soolaliha, soolakurk; veiseliha, sealih* jne).
- Kirjutama õppimise huvides pange kõik leitud sõnad ka kirja või mängige näiteks poodi ja lase kirjutada kaubalipikuid.

7 TUNNE OMA KEHA

Eesmärk • inimese kehaosade nimetuste tundmaõppimine

Osaoskus SÕNAVARA
Vanus 9–12aastased
Aeg 15 minutit

Vahendid • tahvlipaberid ja marker või tahvel ja kriit
 • sedelid, seinanäts, kirjutusvahendid

Eeltöö Visanda suurtele paberipoognatele või tahvlile inimese figuur eest- ja tagantvaates (ära kahtle oma joonistusoskuses, seda võib teha ka tunni alguses: kehakuju joonistamiseks võib keegi heita paberile (näiteks tapeedile) selili ning siis veetakse tema ümber kontuurjoon). Tee sedelid inimese kehaosade nimetustega (ka vähem levinutega, nagu *turi, piht, talje, ranne, nimme, puus* jne). Kinnita inimfiguuride joonised seinale või tee valmis tahvlijoonised.

Tegevuskäik

1. Sedelid kehaosade nimetustega pane, kiri allapoole, virna lauale vm. Selgita, et iga õppija tuleb, võtab ühe sedeli ja kinnitab selle seinanätsuga tema meelest õigesse kohta inimese figuuril. Esialgu ei kommenteeri keegi, kas sedel sai õigesse kohta.
2. Kui kõik sedelid on pandud, arutatakse koos, kas leidub vigu, ja korrigeeritakse need. Võimalik, et pead selgitama mõne sõna tähendust isegi tugiõpilastele (pahkluu vms).
3. Õppijad kirjutavad kehaosade nimetused oma vihikusse joonistatud figuuridele.

Lisavõimalus Sama tüüpi ülesannet saab kasutada mis tahes mõiste kohta, millel on palju detaile (maja, looma kehaosad, jalgratas jne).

8 TEGEMISTE TEGEMINE

Eesmärgid • esemetega tehtavate tööde või tegevuste nimetuste õppimine
 • teonime (*mine*-vormi) moodustamine

Osaoskused KÕNELEMINE, GRAMMATIKA, SÕNAVARA
Vanus 9–12aastased
Aeg 10–15 minutit õpperuumis + 15–30 minutit väljas

- Vahendid** sõnasedelid igapäevaste tarbeesemete nimetustega (või kataloogidest ja reklaamlehtedest välja lõigatud esemete pildid); mida rohkem on sedeleid, seda parem – saab teha mitu ringi
- Eeltöö** Valmista sedelid (kleebi pildid ühesuurustele aluspaberitele).
- Tegevuskäik**
1. Õppijad töötavad paarides. Sedelid on laual või karbis. Keeleõppija võtab sedeli, näitab teistele ja loeb ette (ütleb, mis pildil on).
 2. Tugiõpilasest paariline ütleb sellega seonduva tegevuse *mine*-vormis, nt *pliiats – kirjutamine, käärid – lõikamine, pott – keetmine*. Kui keegi leiab mitu tegevust (nt *pintsel – värvi-mine, pintseldamine*), näitab see õppija loovat mõtlemist.
 3. Seejärel võtavad sedeleid tugiõpilased ja keeleõppijad moodustavad *mine*-vorme.
 4. Nüüd lähevad paarid kas laagri territooriumilt või ruumidest otsima esemeid ja kirjutavad üles nendega tehtavad tegevused. Võidab kõige rohkem teonimesid leidnud paar.
- Lisavõimalus** • Korralda ülesanne võistlusena. Igal paaril on 10 sõna (või leida laagrist esemed), millele nad peavad teatud aja jooksul leidma *mine*-vormis tegevuse.

9

LEIA LINDUDE NIMETUSED

- Eesmärgid**
- rikastada sõnavara lindude nimetustega
 - arendada keeletaju
- Osaoskused** KIRJUTAMINE, KÕNELEMINE
- Vanus** 9–12aastased
- Aeg** 10 minutit
- Vahendid** kirjutusvahendid
- Eeltöö** Valmista sedelid, millel on linnunimetuste anagrammid isikunimedena (nt *E. Velike – leevike, Ö. Köbi – ööbik, E. Nahti – tihane, S. Raev – vares, T. Viu – tuvi*), iga paari kohta 1–2 sedelit.
- Tegevuskäik**
1. Õppijad tegutsevad paarides. Jaga igale paarile (nad võivad ka ise loosi tõmmata) linnunimetuse anagramm.
 2. Selgita, et nimesse on peidetud ühe Eestis elutseva linnu nimetus. Õppurpaari ülesanne on see nimetus ära arvata.
 3. Kui linnu nimetus on leitud, tuleb selle linnu kohta kirjutada 3 iseloomustavat lauset.
 4. Keeleõppija loeb linnunimetuse ja laused ette.

Lisavõimalus Lapsed võivad oma linnust pildi joonistada ja need pannakse näitusele. Võite vestelda tuntumatest laulu-, vee- jne lindudest. Ka lapsed ise võivad koostada linnunimetustest anagramme ning anda teistele mõistatada.

Märkus Isikunimekujulisi anagramme on lõbus ja huvitav teha millest tahes – elukutsetest, loomanimetustest jne.

10 ERINEVAD KUJUNDID

Eesmärgid

- geomeetriliste kujundite eristamine ja nende nimetuste õppimine
- igapäevaesemete nimetused
- nendele vastavate kujundite leidmine keskkonnast

Osaoskused SÕNAVARA, KIRJUTAMINE

Vanus 9–12aastased

Aeg 15–25 minutit

Vahendid paberid, kirjutusvahendid

Tegevuskäik

1. Jaga õppijad viieliikmelisteks rühmadeks. Anna igale rühmale paberid ja kirjutusvahendid.
2. Tutvusta ülesande sisu: „Hakkame ümbruskonnast otsima kandilisi, ümmargusi, pikki ja peenikesi, kolmnurkseid ning ovaalseid asju.“ Rühmade ülesanne on teatud aja jooksul kirjutada või joonistada võimalikult palju nõutud kujuga asju.
3. Nimeta igale rühmale, missuguse kujuga asju nad peavad leidma. Selle võib ka loosiga tõmmata. Anna vihjeid, et ovaalne võib olla näiteks inimese pea, kolmnurkne – nina jne.
4. Ettenähtud aja möödudes korja tööd kokku ja loenda, kes sai rohkem asju. Anna ümmarguste asjade nimekiri neile, kes kirjutasi üles pikki asju jne, et kontrollida, kas kõik saavad kõigist sõnadest aru ning on kirjutatu-joonistatuga nõus.
5. Arutlege veidi asjade kuju üle. Võib-olla kirjutas mõni kavalpea ümmarguste asjade nimekirja *sada viiskümmend täppi täpilisel kleidil*. Kas anda eripreemia vaimukuse eest?

11 HOBUNE HIRNUB HIIUMAAL

Eesmärgid

- sõnaalgulise *h*-hääliku äratundmine, selge hääldamine
- õpitavate sõnade õigekiri

Osaoskused SÕNAVARA, KIRJUTAMINE, HÄÄLDAMINE
Vanus 9–12aastased
Aeg 10 minutit

Vahendid

- kirjutusvahendid, paberid
- suur *H*-täht (valmistusmaterjal suvaline: liiva-, asfaldi-, seinajoonis, peaasi, et oleks olemas)

Eeltöö Mõttele näidislause (nt *Häbelik hamster hingab haledalt hubases heinakuhjas. – Heldeke!*). Kirjuta tahvlile või tahvlipaberile sõnaketi küsimused: *missugune? kes? mis? mida teeb? kuidas? missuguses? kus? Mida ütleb pealtnägija?* jne. Jälgi, et küsimusi jätkuks igale paarile.

Tegevuskäik

1. Räägi natuke sõnaalgulise *h*-hääliku eripärast: eesti keeles hääldatakse seda nõrgalt või jäetakse hääldamata.
2. Palu õppijatel leida kohapealt näiteid *h*-häälikuga algavate sõnade kohta. Jälgi, et hääldus oleks korrektne ja *h*-d ei rõhutataks.
3. Õppijad võtavad istet ringis, tugiõpilane-keeleõppija vaheldumisi. Ütle: „Hakkame mängima paljudele tuttavat sõnaketi-mängu.“ Loe ette oma näide. Iga paar kirjutab näidises olevale küsimusele vastava *h*-tähega sõna paberile, keerab selle serva kahekorra ja ulatab järgmisele paarile, kes kirjutab järgmise nõutud sõna. Viimase paari keeleõppija loeb saadud lause ette. Enamasti on see üpris naljakas. NB! Sõnad tuleb kirjutada loetavalt, kas või trükitähtedega. Soovi korral võib mängu korrata.
4. Kirjuta saadud sõnakett tahvlile või tahvlipaberile. Õppijad kirjutavad selle vihikuisse. Kontrolli, kas keeleõppijad said kõigist sõnadest aru.

Variant Vanema õppurrühma puhul võib paluda, et iga järgmine kirjutab lause, nii et moodustuks *h*-jutuke.

12 SUPERROBOT

Eesmärgid

- lausemalli *Ta oskab (mida teha?)* kasutamine
- töid ja tegevusi märkiva sõnavara õppimine

Osaoskused SÕNAVARA, KÕNELEMINE
Vanus 9–12aastased
Aeg 20 minutit

Vahendid joonistatud roboti puhul on vaja tahvlit või tahvlipaberit ja joonistusvahendeid

- Tegevuskäik**
1. Ütle: „Algab põnev töö: hakkame endale superrobotit meisterdama. Superrobot oskab igasuguseid asju teha.” Too näide (*Ta oskab muusikat mängida*). Iga õppija ütleb veel ühe tegevuse, mida robot teha oskab.
 2. Lapsed võivad oma superroboti joonistada. Igaüks, kes ütleb tegevuse, joonistab ka vastava tööriista vms robotile kätte või kuhugi sobivasse kohta (nt *Ta oskab triikida* – triikrauaga käsi või robotlik kombits). Robot võib olla kas või sajakäeline ja -jalgne.
 3. Palu rühma ette üks vabatahtlik, kes hakkab näidisrobotiks. Ta demonstreerib, kuidas robot liigub (kangelt, jäigalt). Siis nimetab ta tegevuse (nt *Ma oskan kükitada*) ja näitab seda tegevust robotipäraselt. Olenevalt rühmast võib julgeid roboteid palju olla ning see on lõbus vaatepilt. Ära ainult unusta õpetlikku eesmärki: igaüks peab ütlema lause *Ma oskan ...*

13

LOOMAFARM

- Eesmärgid**
- koduloomanimetuste teadmine
 - loomaliste nimetuste õppimine
 - loomade kirjeldamine äratuntaval

Osaoskused SÕNAVARA, KÕNELEMINE
Vanus 10–13aastased
Aeg 20 minutit

Vahendid sildid koduloomanimetustega, kleepsupael

Eeltöö Valmista sildid koduloomade ja nende järglaste nimetustega. Kui õppijaid on rohkem, kui suudad loomapaare välja mõelda, kirjuta mõnd looma kaks korda või too mängu ka loomaisad-emad (nt *hobune-varss*, *lehm-pull-vasikas*, *sigapõrsas*, *lammas-järlambatal*, *kits-sokk-kitsetall*, *koer-kutsikas*, *kass-kassipoeg*, *kana-kukk-tibu*). Mõttele läbi, kuidas loomi kirjeldama hakata: mida loom sööb, kas on karvane, kas on sarvedega. Veendu, et keeleõppijad valdavad sõnavara, vastasel juhul kirjuta olulisemad laused tahvlipaberile ja kinnita tegevuskoha lähedale.

- Tegevuskäik**
1. Kinnita igale õppijale seljale silt loomanimetusega. Õppijad liiguvad läbisegi ringi, peatuvad kellegi ees ja küsivad: „Kes ma olen?” Küsitav vaatab küsija seljale ja ütleb tema loomanimetuse kohta 3 lauset, nimetust otse öelda ei tohi.
 2. Kui küsija sai aru, mis silt tal seljal on, peab ta selle looma häält tegema. Lõpuks peaksid kõik teada saama, kes nad on. Seejärel leiab suur loom oma poja ja võtab tal käest kinni.

Lisavõimalus Vestelge, miks ei ole eraldi nimetust kassipojal, küülikupojal. Korraldage neile nimetuse leidmise võistlus.

14

OH, MIS LOOMAD!

Eesmärgid

- koduloomadega seotud sõnavara rikastamine
- taluelu tutvustamine linnalastele

Osaoskused SÕNAVARA, KIRJUTAMINE, KÕNELEMINE
Vanus 9–12aastased
Aeg vähemalt 40 minutit

Eeldus erinevate põllumajandusloomadega talumajapidamine

Vahendid

- kirjutusvahendid märkmete tegemiseks
- loosisedelid talus leiduvate loomade nimetustega

Eeltöö Enne sellisesse tallu minekut lepi pererahvaga kokku, kogu infot. Kindlasti tuleks lastega korraldada aruteluring teemadel, kuidas loomadega käituda; mida erinevad koduloomad söövad ja kuidas nende eest hoolt kantakse; millist looma, kas ja kuidas võib puudutada jne. Lühidalt: valmistage lapsed teoreetiliselt ette ja mõtle kindlasti ka ohutuse peale. Teavitage talu tutvustajat laste eelteadmistest või nende puudumisest.

Tegevuskäik

1. Tallu jõudnud, kogunetakse esmalt vastuvõtja ümber, kes selgitab üldisi reegleid (kuhu on lubatud minna, millised loomad on inimsõbralikud, milliseid tohib vaid eemalt vaadelda jne).
2. Järgneb väike ringkäik, mille vältel giid, perenaine vms tutvustab talu üldiselt, räägib loomadest, tutvustab neid. Veendu, et kõik lapsed põhilisest infost aru saaksid, vajaduse korral jaga pärast giidi juttu lisaselgitusi.
3. Kui ühine ring on tehtud, jaga õpilased paaridesse, loosi igale paarile 2–4 erinevat kodulooma ning palu 20–30 minuti jooksul neile loositud loomi jälgida. Üles tuleb kirjutada looma kehaosad, iseloomustavad omadussõnad; kirjeldada välimust, hääletsusi, liigutusi; uurida, mida loom sööb, mis on tema võimalik kasutusala (nt *lammas annab villa ja lambaliha süüakse, kitselt saab piima*); teada saada looma hüüdnimi jne. Parimale teabekogujale võiks olla ka mingi eriauhind. Liigu ise koos lastega, selgita, abista, suuna pererahvalt küsima.
4. Kokkulepitud ajal kogunetakse uuesti. Nüüd tehakse taas ringkäik, aga selgitusi jagavad juba lapsed, keda teised ja giid vajaduse korral täiendavad.

Lisavõimalus Laagrisse tagasi jõudnud, on väga sobiv teha joonistusvõistlus, viktoriin, väiksematega ka näomaalingutega loomade õhtu.

Märkus See ülesanne on puhuks, kui õppekäigul käiakse eelduses mainitud talus või taluloomaaias. Sama kava järgi võib tegutseda ka tavaloomaaias.

15 KOOSTAME SÕNU

Eesmärgid

- sõnade moodustamine täheklotside abil
- sõnade mõistatamine iseloomustuse põhjal

Osaoskus SÕNAVARA
Vanus 9–11aastased
Aeg 15 minutit

Vahendid puuklotsid, mille igal tahul on mingi täht (väikelaste mänguklotsid); mitu klotsikomplekti riide- või kilekottides

Eeltöö Mõttele, mis sõnade õigekirjutust soovid õpetada ja kuidas nende kohta vihjeid anda. Näiteks loomade nimetused: *Laduge soojal maal elava suurte hammastega veelooma nimi* (krokodill); kuude nimetused: *Laduge selle kuu nimi, mil kooli minnakse*.

Tegevuskäik

1. Moodusta rühma suuruse alusel võistkonnad, kus oleks nii keeleõppijaid kui tugiõpilasi.
2. Ütle, et algab sõnakoostamisvõistlus. Kui oled leitavat sõna iseloomustanud ja vihjeid andnud, kallavad õppijad klotsid maha või lauale ning üritavad täheklotsidest võimalikult kiiresti ja õigesti otsitava sõna kokku panna. Võidab nobedaim, õige sõna vigadeta kirjutanud võistkond.
3. Samamoodi võib kokku panna 4–5 või rohkemgi sõna, kui see õppijatele elevust pakub.

Lisavõimalus Sõnu, mida klotsidest laduda, pakub keegi õppijatest. Võib võistelda ka paaridena, kuid siis on vaja väga palju klotsikomplekte.

16 LAAGRI LUGULAUL

Eesmärgid

- laagriga seonduva sõnavara elavdamine
- algriimi tutvustamine
- ühistööna laagri või oma rühma laulu loomine

Osaoskused SÕNAVARA, KÕNELEMINE
Vanus alates 12aastastest
Aeg vähemalt 20 minutit

Vahendid tahvel või pabertahvel või muu koht, kuhu saab laulusõnad suu-
 relt ja kõigile nähtavalt kirja panna

Eeltöö

- Kirjuta tahvlipaberile algriimiline laul.
- Vali välja ja õpi selgeks ka lauluviis, harjuta seda (viise leiab H. Tampere raamatust „Eesti rahvalaule viisidega“ I–V. Tallinn, 1958).

Tegevuskäik

1. Palu noortel poolkaares istet võtta. Tutvusta põgusalt regi-
 värsilise algriimilise laulu põhimõtet ning räägi, mis asjaoludel
 ja kuidas need laulud vanasti sündisid. Too näiteid, kuidas
 eestlaulja laulu improviseeris ning kuulajad sõnu kohe koorina
 kordasid. Pane enne valmis kirjutatud laulusõnad õpilaste ette.
 Hea oleks, kui saaksid koos mõne tugipilase või teise
 õpetajaga regilaulu laulmist demonstreerida.
2. Tee nüüd ettepanek luua laagri algriimiline laul. Selleks palu,
 et õpilased pakuksid välja laulu algussõna(d). Kui parim algus
 on leitud, kirjuta see tahvlile ja erguta ühiselt algriimuvaid
 sõnu leidma. Kohe, kui esimene rida on kirjas, laula see ees-
 lauljana ette, noored kordavad koorina järele.

Näide:

<i>Keelelaager kõige kenam – laager lõbus, lustiline, naljalaager natukene, pidi pihta hakkama. jne</i>	<i>Tulid tütreid Tallinnasta, pikad poisid Põlvamaalt, Narvast neiud noorekesed, Tartust tarku terve vägi. jne</i>
---	--

3. Kogemused on näidanud, et noored satuvad hoogu ning laul
 kipub ülearugi pikk saama. Hoolitse vaid, et iga õpilane kaasa
 mõtleks ja aktiivne oleks.
4. Valmis laul jääb laulusõnade seinale näha, seda võib
 sündmuste ja päevade lisandudes taas ühiselt täiendada.

Märkused

- Kui oled oma lauluoskuse suhtes ülikriitiline, ehk leidub siis
 mõni tugipilane-hõbekõri, kes on nõus eeslauljaks hakkama.
- Kui laululoomine tunnis siiski ei õnnestu, võib selle kavandada
 pikema (päeva)tööna ja kasutada ülesandes 64 tutvustatud
 järgkirjutamise võtet.

17 PRÜGIKORJAMINE

Idee G. Tibbals. *Maailma parimad seltskonnamängud*. Tallinn, 2001

- Eesmärgid**
- igapäevaesemete nimetuste õppimine
 - asukoha kirjeldamine
 - koostöö rühmas, teineteisemõistmine

Osaoskused SÕNAVARA, KIRJUTAMINE, KÕNELEMINE

Vanus 10–15aastased

Aeg 20–40 minutit

Vahendid palju väikesi esemeid, nn prahti, osa neist ka looduslikku päritolu, võrdne arv iga võistkonna jaoks

- Eeltöö**
- NB! Selle ülesande eeltöö võib mõnd õpetajat ehmatada, et aga mäng on kaasakiskuv ja kasutegur suur, pole põhjust kohkuda.
- Ettevalmistuses osalevad kõik õpetajad.
 - Valige iga võistkonna kohta 12–15 otsitavat eset (riietusesemeid, kirjatarbeid, plakateid, pudi-padi jne), osa otsitavast olgu ümbritsevast loodusest, nt valged ja kollased lilled, kähbid, kivid jne, mille mängijad peavad üles otsima.
 - Koosta iga võistkonna tarvis otsitavate asjade nimekiri, kuhu jäta ruumi ka asukoha kirjelduse jaoks.
 - Peitke esemed.

- Tegevuskäik**
1. Kuuluta välja kogu laagrit hõlmav **prügikorjamismäng**. Teata otsimisterritoriumi piirid. Moodusta neljaliikmelised võistkonnad, nii et tugiõpilasi oleks kõigis võrdselt. Iga võistkond saab oma n-ö prüginimekirja. Selgita reegleid: esemed tuleb üles otsida ja kirja panna, kus need asusid (nt pliiatsikarp – suure mäni kõrval rohus, pesulõks – aknalaua küljes jne); võistkond peab liikuma koos, hargneda ei tohi.
 2. Võistkonnaliikmed valivad enda hulgast kirjutaja (keeleõppija), kirjutaja abi (tugiõpilane), luuraja ja koguja. Koguja saab kilekoti, kuhu leitud esemed pannakse; luuraja võib asukoha kirjapanemise ajal ka teistest eralduda ja uut otsingut alustada; kirjutaja kirjutab ning abiline aitab teda. Kui pooled esemed on leitud, vahetatakse rolle.
 3. Võistlus lõpetatakse kokkulepitud ajal. Alati jääb mõni asi leidmata, punkte saab leitud prahi pealt ja asukoha õigesti määramise eest.
 4. Koos vaadeldakse leitud, arutletakse, mida oli kõige kergem või kõige keerukam leida, iga võistkond pakub välja parima peidukoha, mida nemad oleksid kasutanud, jne.
 5. Pärast õpetajate tehtud kokkuvõtet järgneb parimate autasustamine. Ärge unustage lohutusahindu, sest kõik olid ju tublid prügikorjajad!

18

ESEMETE MAAILM MEIE ÜMBER

Eesmärgid

- igapäevaste esemetega seotud sõnavara õppimine
- seestütleva käände kasutamine

Osaoskused

SÕNAVARA, KIRJUTAMINE

Vanus

11–14aastased

Aeg

30 minutit

Vahendid

- iga õpilaspäri kohta eri värvi viltpliats
- iga õpilaspäri kohta 10–20 paberist sildikest (2 x 5 cm)
- seinanäts sildikeste kinnitamiseks esemetele
- märkmepaber

Eeltöö

Valmista sildikesed laagri maa-alal ja ühisruumides leiduvate esemete, ehitiste osade jm nimetustega. Neid olgu iga õpilaspäri kohta võrdne arv, igale paarile kirjutatud tema tunnusvärviga. Tee enda jaoks nimekiri, mis sõnad mis värviga olemas on. Sildikesed (nt *käterätinagi*, *muusikakeskus*, *raamatukaas*, *laetala*, *öökapp* jne) kinnita vastavate esemete külge veidi varjatult, kuid ometi mitte peitu (kappidesse jms kohtadesse neid ei panda).

Tegevuskäik

1. Alustuseks vestle õpilastega teemal, mis materjale on kasutatud majaehituses, millest on valmistatud esemeid. Õpilased pakuvad üksteise võidu erinevaid materjale: puit, kivi, betoon, metall, kangas, plast jne. Kui mõnd materjali ei nimetata, võid esitada suunavaid küsimusi.
2. Kuuluta välja põnev otsimismäng ja loe osavõtjad paardesse. Iga keeleõppija saab eri värvi viltpliatsi ja märkmepaberit. Kõik oma võistkonna värvi sildid tuleb kokku koguda ja õpetaja kätte tuua. Teada antakse ka, mis kujul tulemus tuleb esitada. Selleks võiks olla sõltuvalt õpilaste vanusest kas tabel, laused või lühijutt „Millest on valmistatud esemete maailm meie ümber?“.
3. Leitud esemed märgivad keeleõppijad üles koos materjaliga, millest ese on valmistatud, ja need peab ka meelde jätma.
4. Täidetakse kas tabel, kirjutatakse lauseid (nt *Aknalauad on puidust. Käterätinagi on plastist*) või väike jutt. Õpetaja juhib tähelepanu vigastele vormidele, kuid ise neid ei korrigeeri, seda teevad paarid koostöös.
5. Töö lõpetatakse korraga, tulemusi hinnatakse üheskoos (loetakse ette, kommenteeritakse, teadvustatakse ka õpetaja märgitud vigaste vormide õigekirja). Et tegemist oli võistlusega, saab parim auhinna, teisi autasustatakse tubli osavõtu eest. Keegi ei tohi ilma jääda!

Lisavõimalus Õpetaja kuulutab päevaks välja kõige eksootilisema materjali, ebaharilikuma eseme vms võistluse. Parim paar saab õhturingis eriauhinna.

19

PIKK VÕI LÜHIKE

Eesmärgid

- eesti keelele eriomase vältevahelduse tutvustamine
- lühikese ja ülipika hääliku eristamine kuulamise abil

Osaoskused

KUULAMINE, KÕNELEMINE

Vanus

9–11aastased

Aeg

10–15 minutit

Vahendid

käbid, oksakesed, puulehed – igale õppijale kaks tükki; õppijad võiksid need enne ülesannet ise varuda

Eeltöö

Valmista ette või mõtle välja lühike tekst, milles oleks piisavalt lühikesi ja ülipikki häälikuid.

Tegevuskäik

1. Meenuta õppijatele, et eesti keeles kõlavad häälikud vahel pikalt, vahel lühidalt. Too paar näidet (nt *kala – kaamel*).
2. Palu tugiõpilastel leida sõnapaar, kus ühes sõnas on pikk, teises lühike häälik.
3. Küsitle keeleõppijaid, kas nemadki oskavad leida mõne sõnapaari. Lase ka neil oma sõnapaar öelda, vajaduse korral aita.
4. Palu õppijaid tähelepanelikult kuulata ning loe tekst aeglaselt ja selge hääldusega ette.
5. Seejärel loe teksti sõnahaaval. Kui sõnas on lühike häälik, tõstavad lapsed ühe käbi (lehe, pulga), pika ja ülipika hääliku puhul aga kaks. Kontrolli, kas õppijad näitavad õigesti. Oma paarilist võivad kontrollida ka tugiõpilased, kuid sina jälgi kõiki.
6. Selgita, et häälikud ja tähed peavad olema eesti keeles eri pikkusega, et sõnu oleks võimalik eristada. Too paar markantset näidet (nt *just – juust*).

Lisavõimalus

Jaga keeleõppijad ja tugiõpilased paaridesse. Anna igale paarile paberileht ja kirjutusvahend. Lase neil minuti jooksul kirjutada kahte tulpa lühikese ja ülipika häälikuga sõnu. Tugiõpilane aitab õigekirja jälgida. Kõige rohkem sõnu leidnud paar on võitja; sõnad loetakse ette, ühiselt kontrollitakse õigekirja.

20

MÕISTA, MÕISTA, KES MA OLEN

Eesmärgid

- aktiivse kuulamise kaudu teksti mõistmine
- äraarvatava olendi iseloomulike tunnuste õppimine ja meeldejätmise
- tähelepanu arendamine

Osaoskus KUULAMINE
Vanus 7–9aastased
Aeg 15 minutit

Eeltöö Lõika ajakirjadest vm välja või joonista ise pildikaardid loomadest ja kleebi kartongile. Kasutada võib ka postkaarte või trükitud pildikomplekti (nt „Keelepildid“).

- Tegevuskäik**
1. Õppijad töötavad paarides. Jaga neile pildikaardid. Võta endalegi üks pildikaart (nt jänesega) ja ütle kolm seda looma iseloomustavat lauset (nt *Ma olen arg. Ma hüppan. Ma elan tihedas põõsas*). Palu esimesel paaril arvata, mis loom sinu kaardil on. Kui vastus on vale, mõistatab teine paar jne.
 2. Seejärel hakkavad kõik paarid järjekorras oma pildil olevat looma kolme lausega kirjeldama, järgmine paar mõistatab. Kirjeldavaid lauseid peaks ütleva keeleõppija, tugiõpilane aitab tal vajalikke sõnu leida. Olenevalt keeleõppija tasemest võib toimida nii, et keeleõppija ütleb ühe lause, tugiõpilane kaks, või vastupidi. Tegevus toimub seni, kuni kõik paarid on saanud mõistatada.
 3. Küsi viimastelt paarilistelt, milline pilt oli esimesel paaril jne, et kontrollida õppurite mälu ja tähelepanu.

Lisavõimalus Sama laadi ülesannet saab teha ka elukutsete, teatud eseme- või mõisterühmadega.

Märkus Igal paaril võib olla rohkem kui üks pildikaart sõltuvalt õppijate arvust. Nii saab teha mitu mõistatamisringi. Pildikaardil kujutatut võibpüüda selgitada ka kehakeele ja iseloomuliku häälsuse toel.

21

VAHVAD VÕIMLEJAD

- Eesmärgid**
- korralduste mõistmine
 - kehaosade nimetuste õppimine
 - koordineerimise arendamine

Osaoskus KUULAMINE
Vanus 7–10aastased
Aeg 10–15 minutit

Eeltöö Mõtlevälja humoorikas võimlemisharjutus.

- Tegevuskäik**
1. Küsi, kui paljusid kehaosade nimetusi keeleõppijad teavad. Kui on näha, et eriti ei teata, võib need üle korrata. Erilist tähtsust sel siiski pole, sest võimlemise eesmärk ongi nimetada kehaosa ja samal ajal sellele osutades nimetust kinnistada.
 2. Ütle, et kohe algab lõbus võimlemine. Esimene harjutus näita ise ette, jagades samal ajal selgitusi (nt *Võta oma vasaku käe kahe sõrmega kinni parema jala suurest varbast, tee viis hüpet ettepoole, lase varvas lahti ja astu kolm sammu paremale*). Õppijad kuulavad ja jäljendavad.
 3. Õppijad võtavad paaridesse. Palu neil ühe minuti jooksul mõelda välja oma võimlemisharjutus.
 4. Seejärel esitavad paarid kordamööda oma harjutused (võib nii, et tugiõpilane kommenteerib ja keeleõppija näitab, või teevad mõlemad koos), teised teevad kaasa, ka õpetaja. Tugiõpilane aitab vajaduse korral keeleõppijat, näidates kehal vastavat kohta jne.
 5. Lõpuks hääletatakse kõige vaimukam võimlemisharjutus ja graatsilisim võimleja.

Märkus See ülesanne sobib pingutavama õppetöö järel, et taastada laste lõbus ja tegus meeleolu.

22

VALIME LAULU

- Eesmärgid**
- kassetilt kuulatava laulu sisu mõistmine
 - muusika mõtestatud ja aktiivse kuulamise arendamine

Osaoskus KUULAMINE
Vanus 7–10aastased
Aeg 25–30 minutit

- Vahendid**
- CD-mängija, CD-plaadid lauludega, mida kavatsed õppijatele esitada (soovitada võib CD-plaate „Lastelaule loomadest“, „Kõige suuremad sõbrad“)
 - tahvlipaber, marker, vihikud, kirjutusvahendid

- Tegevuskäik**
1. Ütle: „Hakkame õppima üht toredat laulu. Laulu leiame ühiselt otsustades. Kas valime aeglase, tempoka, naljaka, lüürilise, mingi kindla teema või tegelasega laulu?“ Püüa juhtida arutlust nii, et sobiks mõni sinu plaatidele olevatest lauludest.
 2. Kuulake 3–5 laulu. Kui laulud on kõlanud, iseloomustavad õppijad neid lühidalt (meenutamise hõlbustamiseks võid lasta lauludest katkendeid). Õppimiseks valitav laul otsustatakse hääletades.

3. Palu mõnel tugiõpilasel laulutekst suurele paberile kirjutada (tekst peaks leiduma plaadi ümbrisel või oled selle enne üles kirjutanud). Samal ajal kuulake laulu korduvalt, vestle pisut ka laulu sisust; selgita välja, kui palju aru saadakse.
4. Kui laulutekst on paberile saanud, pannakse muusika veel kord mängima ja lauldakse kaasa.
5. Õppijad kirjutavad teksti vihikuisse.

Märkus

Paberi laulutekstiga võib jätta seinale, kust selle võib hiljem ümber kirjutada, kui tundub, et lapsed on selleks korraks laulude kuulamisest ja laulmisest väsinud.

23**JUHATA MIND VÄIKESE KAISUKARUNI****Eesmärgid**

- teed juhatava kaaslaste mõistmine
- orienteerumine ruumis, teades sõnu *otse, paremale, vasemale, edasi, tagasi, mööda, juurde* jne
- rajava käände kinnistamine

Osaoskused**Vanus****Aeg****KUULAMINE, SÕNAVARA, GRAMMATIKA****9–12aastased****20–25 minutit****Vahendid**

- sedelid sõnadega *edasi, tagasi, paremale, vasemale, otse, mööda* jne, et keeleõppijad saaksid vajaduse korral neid meenutada ja kasutada
- otsitav ese, näiteks kaisukaru, kuid see võib olla suvaline ese, mis püsiks peidukohas kindlalt paigas; kaisulooma eelis on, et kõige paremat otsimistööd teinud laps saab ta endale ööseks kaissu

Eeltöö

Kinnita sedelid seinanätsuga laagrimaja seinale või puu külge – sinna, kust mäng algab. Leia paljude huvitavate looduslike takistustega koht, nn takistusriba võid ka ise täiendada tooli või prügikorviga, teha käbidest kuhja jne.

Tegevuskäik

1. Sellest ülesandest saab osa võtta korraga 10–12 last, seega 5–6 keeleõppijast-tugiõpilasest paari. Meenuta, et kui esitatakse küsimus *milleni?*, on sõna rajavas käändes, aga sõna ees olev omadussõna on omastavas käändes. Tegelikult ei ole käände nimetuse teadmine tähtis, oluline on, et keegi ei ütleks *suureni puuni*.
2. Selgita, et kaisukaru on peitu pugenud ja ta tuleb üles otsida. Kõige söakamal keeleõppuril seotakse silmad. Vii karu sobivasse kohta umbes 10 meetri kaugusele põõsa, kivi vms otsa.

3. Nüüd hakkab tugiõpilane karuotsijat juhendama (nt *Mine kolm sammu otse, astu üle palgi, mine natuke paremale, pööra ringi* jne). Konkreetne teejuhatuse sõltub täiesti kohalikest oludest. Kui keeleõppija ei saa kõigest aru, võivad teised teda natuke talutada või muul viisil aidata.
4. Kui üks paar on õnnelikult karuni jõudnud, teevad seda ka järgmised, kusjuures karu asukohta muudetakse. Kordamist pole vaja karta, tegevuse eesmärk ongi suunajuhendeid ja sama tegevust korduvalt kuulda-näha.

24

KUULA, MIDA MA SULLE RÄÄGIN

Eesmärgid

- kõnekeele mõistmine
- sõnavara laiendamine

Osaoskused

Vanus

Aeg

KUULAMINE, KÕNELEMINE

9–12aastased

15 minutit

Tegevuskäik

1. Selgita õppijatele: „Kohe saame oma kaaslaste kohta teada midagi huvitavat, kui hoolega kuulame. Püüame kuuldu meelde jätta, et sellest hiljem mõne sõnaga jutustada.”
2. Moodusta paarid liisulugemise, loosi vm teel. Tähtis on, et kokku ei satuks teineteist väga hästi tundvad lapsed (klassi-kaaslasted, sõbrannad), vaid need, kel oleks teineteist vaja paremini tundma õppida. Ütle, et paarilised vestlevad omavahel 5 minuti jooksul oma perest, õdedest-vendadest, hobidest, lemmikloomast, lemmiktoidust jne.
3. Paarid istuvad poolringis murul või ruumis, nii et läbisegi jutustades tekib kerge mürafoon, mis on taotluslik, sest ka tavaelus pole absoluutset vaikust. Liigu ringi ja paku abi, kui keeleõppija mõnest tugiõpilase väljendist aru ei saa.
4. Viie minuti pärast hakkavad lapsed rääkima, mida nad oma naabri kohta teada on saanud. Kindlasti pakub elevust ja rõõmu, kui selgub, et kahel lapsel on kodus papagoi, mitu poissi käib jalgpallitreeningul, kolmele laagrilisele maitseb tatrapuder jne.

Märkus

Seda ülesannet on soovitatav teha laagri alguspäevil tutvumise hõlbustamiseks.

25

PALL ÕPETAB NUMBREID

Eesmärk • arvsõnade (1–10) õppimine ja kinnistamine

Osaoskused KUULAMINE, SÕNAVARA

Vanus 7–9aastased

Aeg 10 minutit

Vahendid pall(id)

- Tegevuskäik**
1. Õpilased istuvad poolringis, tugiõpilane ja keeleõppija vaheldumisi. Laula, pall käes, lihtsa viisiga pallituvustuslaulu (nt *Olen tore pallike, sinine ja punane* vms). Siis palu lastel kätega näidata, kui ümmargune pall on.
 2. Ütle, et pall tahab lastele numbreid õpetada. Ütle numbreid ja samal ajal pörgata palli (1 – üks pörgatus, 2 – kaks pörgatust jne).
 3. Edasi tegutsetakse paarides. Kõik tõusevad püsti. Anna pall lastele. Tugiõpilane ütleb numbri, keeleõppija teeb nimetatud arvu pörgatusi, teine kord vastupidi. Kui palle on rohkem, saad korraga rohkem tegevust organiseerida.
 4. Õppijad moodustavad ringi. Viska kellelegi pall, öeldes ühe numbri. Püüdja peab nii mitu korda palli pörgatama. Võib ka nii, et pörgatada tuleb öeldud numbrist ühe võrra vähem või rohkem.

Lisavõimalus Laps joonistab ühe palli ja mitu palli, pallide alla kirjutatakse pallide arv sõnadega. Hiljem imetletakse ja võrreldakse joonistusi.

Märkus See ülesanne on mõeldud päris algajatele.

26

TEE JÄRELE

Eesmärgid

- tähelepanelik kuulamine, sõnadele ja fraasidele kokkulepitud liigutustega reageerimine
- reaktsioonikiiruse arendamine

Osaoskus KUULAMINE

Vanus 8–10aastased

Aeg 15–20 minutit

Vahendid Jutuke, kus leidub palju žestide, näoilme ja kehakeelega väljendatavaid sõnu (liikumisverbid, meeleolu tähistavad sõnad, loomanimetused); et sobivat jutukest on ilmselt raske leida, koosta see ise, siis saad seal kasutada nii palju spetsiifilisi sõnu, kui soovid.

Eeltöö

Harjuta pisut jutukese ettekandmist koos žestide jm liigutustega. Õpi jutuke pähe, kui sa pole oma jutuvestijaoskustes kindel.

Tegevuskäik

1. Palu õpilastel moodustada ring. Räägi, et hakkad jutustama üht lugu ja kõik saavad selles kaasa teha. Enne on vaja mõned liigutused selgeks õppida. Kui sinu jutus on näiteks elevant, matkite rasket sammu ja otsakuti pandud rusikate abil lonti; toonekurg seisab ühel jalal, tema nokka saab markeerida vastamisi taotavate kätega. Kui ilm pole vihmane ja rõivad kannatavad, võib jutus olla ka madu.
2. Nüüd korda jutus esinevaid sõnu (nt *elevant, jooksis, kükitas* jne) suvalises järjekorras ning lase lastel teha liigutusi.
3. Asu jutustama. Iga kord, kui kõlab n-ö strateegiliselt tähtis sõna, tehke koos vastav žest, liigutus või näoilme.
4. Lõpuks tee nii, et sina ainult jutustad, õppijad peavad aga reageerima samuti kui eelmises punktis.

27**KIRJELDA ÜMBRITSEVAID HÄÄLI****Eesmärgid**

- aktiivse kuulamise arendamine
- erinevate helide leidmine loodusest ja ümbritsevast
- elu saatvate helide maailmale tähelepanu juhtimine
- määrtsõnade ja onomatopoeetiliste tegusõnade õppimine

Osaoskused

Vanus

Aeg

KUULAMINE, KIRJUTAMINE, KÕNELEMINE**11–16aastased****kuni 60 minutit****Vahendid**

vihikud, kirjutusvahendid

Tegevuskäik

1. Räägi laagrilistele, et minnakse kuulama looduse ja igasuguseid muid hääli. Määra piirid, kui kaugele tohib laagrist minna (see sõltub täiesti olukorrast kohapeal). Minnakse paarides. Vaata, et kõigil paaridel oleks töökorras kell.
2. Selgitage, kuidas hakatakse kuulnud helisid jäädvustama – kas ainult kuulatakse ja jäetakse meelde, kirjutatakse üles hääle tekitaja ja heli iseloom (nt *buss sõitis mürinal*) või pannakse kirja ainult heliallikas ning hiljem jutustatakse, millist häält see tegi.
3. Kokkuleppe põhjal võib teha suulise ettekande: tugiõpilane ja keeleõppija räägivad kordamööda (nt *jõgi voolas vulinal, orav krabistas puu otsas, suur kaubaauto sõitis mürinal*). Kindlaks määratud aja pärast naastakse laagrisse, paaride leitud objektid loendatakse. Kes sai kõige rohkem hääletekitajaid, on võitja.

Lisavõimalus Helide otsingul kuuldu-nähtu võib vormistada väikese jutuna „Hääled minu ümber” ning selle ka illustreerida. Nii saab eraldi kirjutamisoskuse arendamise ülesande.

Märkus Ümbruskond peaks eksimise vältimiseks olema tuttav, sestap sobib see üleanne laagri viimastel päevadel.

28 ARVA, KES RÄÄGIB

Eesmärgid

- autentse teksti mõistmine
- kõneleja iseloomustamine
- mälu arendamine

Osaoskused KUULAMINE, KÕNELEMINE

Vanus 9–13aastased

Aeg kuni 30 minutit

Vahendid

- heli salvestamist võimaldav vahend (kassetmakk. arvuti, MP3-mängija vm)
- vihikud, kirjutusvahendid

Eeltöö Vali inimesed, kelle häält kavatsed lindistada. Optimaalne aeg iga-ühe jaoks on kuni 2 minutit. Selle, millest rääkida, valivad kõnelejad ise, sest ülesande eesmärk on **ära arvata** kõneleja isik, vanus ja eluala. Seega ei tohiks lindilt kuulda selle kohta otseseid väiteid, samas võib anda vihjeid (nt *Ma kannan töö juures heledat kitlit, aga ma ei ole arst. Siiski olen haigete ravimisega seotud, sest müün inimestele ravimeid*). Rääkida võiks nii kalamüüja kui ka linnapea. Nad peaksid rääkima oma töö iseloomust, riietusest, vihjamisi vanusest (nt *Mul on kaks lapselast või Ma käin ülikoolis*).

Tegevuskäik

1. Keeleõppijad töötavad tugiõpilastega paaris. Selgita: „Hakka-me kuulama lindistusi ning püüame ära arvata, kes räägib, kui vana ta on, millega tegeleb, milline on kõneleja iseloom ja tuju.”
2. Kuulamise ajal võib teha märkmeid, kõnelõike ei korrata.
3. Iga kõnelõiku kuulatakse nüüd ükshaaval, võib ka korduvalt. Keeleõppijad ütlevad, kes kõneleja nende meelest on. Tugiõpilased teatavad, kas nad on sellega nõus, ning vajaduse korral vaidlevad vastu. Lõpuks avalda, kes olid tegelikud kõnelejad. Küsi, kas salvestatud kõnet kuulata on kerge või raske. Miks?

Lisavõimalus

- Võiksid lindistada paljude inimeste kõnet ning kasutada neid erinevatel õppe-eesmärkidel. Nii võiksid nad rääkida üht ja sama teksti erineva intonatsiooniga ning õppijad peavad arvama nende meeleolu või iseloomu jne.

- Võid lindistada ka koduseid dialooge. Õppurid mõistavad, kes olid rääkijad (nt vanaema ja pahandust teinud lapselaps).

29

KUS ASUB?

Eesmärgid

- küsimuse *kus asub?* kasutamine
- tee juhatamine soovitud objektini

Osaoskused

Vanus

Aeg

KUULAMINE, KÕNELEMINE

9–11aastased

20 minutit

Vahendid

- joonista tahvlipaberile või tahvlile lihtne asulaplaan, millel on tähtsamad asutused (linnabussijaam, postkontor, kaubamaja, kohvik, infopunkt jne)
- joonista ristuvad tänavad, kirjuta selgelt ja suurelt asutuste nimetused, mõne objekti võid lõigata ka ajakirjast
- paar kriipsujukut, mida saab seinanätsuga paberile kinnitada
- tahvlile või lausekaartidele on kirjutatud mõned teejuhatusväljendid

Tegevuskäik

1. Tutvusta ülesannet paari lausega. Küsi mõnelt tugiõpilaselt, kus asub kool, ja lase tugiõpilasel end asulaplaani järgi kohale juhatada. Küsi, kas kõik said ülesande sisust aru.
2. Õppijad hakkavad töötama paarides ja järjekorras, teised kuulavad tekkivaid lühidialooge. Keeleõppija küsib: „Kus asub ...?“ ja tugiõpilane vastab.
3. Seejärel vahetatakse osad: tugiõpilane küsib ja keeleõppija vastab.
4. Samal ajal teejuhatamisega liiguta (või liigutab teejuhataja) kriipsujukut mööda juhatatud suunda objektini.

Lisavõimalus

- Teed võib juhatada laagriskeemi või kohaliku asula kaardi järgi, kui leidub küllalt põnevaid objekte.
- Ka õues (spordiplatsil) saab samalaadset mängu mängida, küll on ettevalmistustöö sel juhul mahukam ja eelduseks on sileda pinnakatte olemasolu.

30 JOONISTA SAMASUGUNE

- Eesmärgid**
- suulise kirjelduse järgi välimuse kujutamine
 - omadussõnade ja nende võrdlusastmete kasutamine
 - täpsustavate küsimuste esitamine

Osaoskused KUULAMINE, KÕNELEMINE

Vanus 11–13aastased

Aeg 15–20 minutit

- Vahendid**
- valmista (joonista või liimi ajakirjalõigetest kollaažtehnikas) iga õppurpaari jaoks naljakas inimest kujutav pilt
 - joonistusvahendid iga paari jaoks

- Eeltöö**
- selle ülesande eel on tegeldud teemaga „Välimus“

- Tegevuskäik**
1. Keeleõppijad ja tugiõpilased istuvad paariti, seljad vastamisi, nii et saad tugiõpilase silmade kõrgusele kinnitada pildi. Keeleõppijal on joonistusvahendid.
 2. Palu tugiõpilasel pildil olevat isikut kirjeldada nii, et tema paariline suudaks kuulmise järgi samasuguse pildi joonistada. Jälgi, et joonistaja pilti ei piiluks. Erguta teda küsimusi esitama.
 3. Kui pildid on valmis, korjab õpetaja originaalid seinalt ja paneb asemele õpilaste joonistused.
 4. Ühise näituselkäigu ajal tutvustab keeleõppija oma tööd ja kirjeldab sellel kujutatud isikut.
 5. Lõpuks toob õpetaja välja originaalid. Koos leitakse jooniste paardid ja võrreldakse neid omavahel.

- Lisavõimalus** Sama võtet saab kasutada ka vastupidi: joonistaja on tugiõpilane; nii arendatakse rääkimisoskust.

- Variandid**
- Nooremate õpilastega kasuta skemaatilist joonist (kriipsujukut).
 - Rõivastuse joonistamiseks võiks noorematel olla ees valmis joonistatud figuur, millele nad riided selga saavad joonistada.

31 TUNNE OMA KODU ÄRA

Idee C. Campell, H. Kryszewska. Learner-based Teaching. Oxford, 2000

- Eesmärgid**
- tuttava objekti äratundmine kuuldu kirjelduse järgi
 - kuuldu põhjal lühiiseloostuse koostamine

Osaoskused KUULAMINE, KIRJUTAMINE

Vanus 11–14aastased

Aeg 20–30 minutit

- Tegevuskäik**
1. Töötatakse paarides. Paarilised ei tohiks ei selles ega järgmises etapis teineteise kodu teada. Tugiõpilane kirjeldab keeleõppijale oma kodu: asukoht, maja, korter, ühendus keskuse või kesklinnaga, koduümbrus. Keeleõppija teeb kuuldu kohta märkmeid.
 2. Paarilised vahetuvad, märkmed võetakse kaasa uue paarilise juurde. Keeleõppija hakkab nüüd koos uue paarilisega koostama eelmise paarilise maja või korteri kirjeldust (või müügi-/rendikuulutust). Tekst peab olema üksikasjalik ja tooma esile objekti parimad omadused. Täpset aadressi ei kirjutata!
 3. Kogu kirjeldused ja loe need ette või palu seda teha mõnel õpilasel. Püüdke igaüks oma kodu ära tunda!

Lisavõimalus Sama võtet saab rakendada ka muude objektide puhul. Nii võib koostada lemmiklooma otsimise kuulutuse, sõbra kirjelduse või iseloomustuse.

- Variandid**
- Nooremad võiksid piirduda üksnes kirjeldustega.
 - Vanemate õpilaste puhul saab pöörata tähelepanu igapäeva-õskuste (kuulutuse või reklaamteksti koostamise) õpetamisele.

Märkus Seda ülesannet tehes on noortel hea võimalus üksteisest uusi asju teada saada, mistõttu see sobib laagri algusse, mil kõik veel omavahel tuttavad pole.

32

KUULA MU HÄÄLT JA SAA MINU SÕBRAKS

Idee G. White. Listening. Oxford, 1998

- Eesmärgid**
- omavanuste kõnest arusaamine
 - kuuldu iseloomustamine
 - tuttavatel teemal kõneldava sisust arusaamine

- Osaoskus** **KUULAMINE**
Vanus alates 11aastastest
Aeg
- ettevalmistus- ja lindistusaega kuni 5 minutit iga õpilase kohta
 - niisama palju aega lindistuse kuulamiseks ja aruteluks

- Vahendid**
- kassettmagnetofon ja tühi kasset
 - tahvlipaber, marker

- Tegevuskäik**
1. Varu aega ja leia piisavalt vaikne ruum lindistamiseks. Selgita õpilastele, et nii, nagu on võimalik kirja panna enesetutvustus ning otsida ajakirja või Interneti kaudu kirjasõpru, võib enesetutvustuse salvestada kassetile.

2. Palu õpilastel salvestada (päeva jooksul) kaheminutiline tutvustus. Lapsed võiksid rääkida iseendast, oma huvidest, kodust, lemmikloomast jms. Võib iseloomustada ka nn kassetisõpra, kellega soovitakse tutvuda. Enne lindistamist võiks õpilane kõneldava kohta kas kava või valmis teksti koostada, see teeb kassetile lugemise ladusamaks.
3. Kui lood on lindistatud, kuulatakse neid (õhtul või järgmisel päeval) koos. Kirjuta tahvlipaberile küsimused, millele kuulajad peaksid vastuse leidma, nt
 - Kes on kõneleja?*
 - Kes räägib kõige kiiremini/aeglasemalt?*
 - Kellel on kõige valjem/vaiksem hääl?*

Küsimusi võiks olla ka tundmatute sõnade, arusaadavuse, sõnaohtruse, vigade, huvitava sisu jms kohta. Palu mõelda küsimustele vastused. Mida väiksema keeleoskuse ja kuulamisvilumusega õpilased on, seda rohkem kordi tuleb linti kuulata. Võib kuulata ka rääkija haaval, teha pausi ja küsimustele vastata.

4. Arutage küsimuste vastuseid. Juhi tähelepanu sellele, et ei oldaks teiste suhtes üleliia kriitilised ega mitte mingil juhul pahatahtlikud.

Märkus

Lindistamisülesande võib teha laagri esimesel päeval, mil laagrilised pole veel omavahel päris tuttavad. Sel juhul peaks pärast arutelu lindistusi veel kord kuulama ning siis võiks iga rääkija end tutvustada. Lindistuse kaudu tutvumine sobib ka laagrieelseks tööks õpilastega. Koos tugiõpilastega võiks lindistada tutvustused ja viia need keeleõppijaile, kes siis samaga vastavad.

33

MA SOOVIN LAAGRISSE TULLA

Idee L. Kingisepp, M. Kitsnik. Avatud ukсед. Õpetajaraamat. Tallinn, 2002

Eesmärgid

- kuulamine ja kõnelemine partnerit nägemata
- telefonivestluse harjutamine
- laagrilisele sobilike omaduste üle arupidamine

Osaoskused

KÕNELEMINE, KUULAMINE

Vanus

12–15aastased

Aeg

20 minutit

Vahendid

igale õpilasele rollikaart

Eeltöö

Valmista rollikaardid. Pooltel neist kirjelda laagrikohta otsiva noore soove ja eelistusi, nt

Oled 10aastane tüdruk

- armastad käsitööd teha ja joonistada,
- oskad hästi ujuda,
- kardad puuke,
- sulle ei meeldi metsamatkad,
- ...

Oled 14aastane poiss

- armastad sporti teha ja jalgpalli mängida,
- oskad hästi ujuda, lõket teha ja telki püsti panna,
- ei karda midagi,
- sulle meeldib väga looduses matkata,
- ...

Pooltel kõnele laagrijuhist ning erinevate laagrite võimalustest ja tingimustest, nt

Spordilaager Otepääl

- 2–5kohalised toad,
- äratus kell 8,
- laagris on kavas kanuumatk,
- ...

Oled laagrijuht
Oled sõbralik, aga range 40aastane mees. Sa arvad, et lapsed peavad iga päev 2–3 tundi treenima jne.

Ruumis aseta toolid paariti, seljatoed vastamisi; õues leia selleks sobiv koht, peasi, et kõnelejad teineteisele rääkides otsa ei vaataks; hea moodus on teine teisel pool puutüve seista.

Tegevuskäik

1. Jaga igaühele rollikaart. Selgita, et laagrijuhid võtavad igaüks endale ühe paariskohtadest. Laagrikohta otsijad hakkavad liikuma ühe laagrijuhi juurest teise juurde. Nad helistavad erinevatesse laagritesse, küsivad vabade kohtade, elamistingimuste, vahetuse tegevuskava jm kohta. Tuleta meelde, et helistades teineteist ei nähta, seetõttu tuleb mõlemal partneril end esmalt tutvustada.
2. Telefonikõnede ajal liigu ringi ja juhenda, kuidas õigesti telefoniga vestelda.
3. Kui kõik laagrikohta otsijad on kõigi laagrijuhtidega vestelnud, küsi, millise laagri ning miks keegi välja valis ja kuidas laagriliste kandidaadid laagrijuhtidele tundusid.

Variant

Samamoodi saab noorematega teha ülesande teemal „Kuhu minna pühapäeval (kinno/loomaaeda/muuseumisse)?“. Kõnevõõrud olgu lühemad ja küsimusi vähem, kindlasti harjutatagu aga selliseid elementaarseid telefonisuhtlusoskusi nagu enese esitlemine, küsimuse selge sõnastamine, kõne viisakas lõpetamine.

34 MIS ON SINU NUMBER?

Eesmärk • numbrite nimetuste tundmine kõnes ja kirjas

Osaoskused KÕNELEMINE, SÕNAVARA

Vanus 7–9aastased

Aeg 10 minutit

Vahendid • kirjuta tahvlipaberile või tahvlile lausemallid *Mis on sinu number? Minu number on ...*
• valmista õppijate arvule vastav hulk numbrikaarte, millel on nii numbri kujutis kui ka nimetus; kui rühm on suur, siis tee iga numbrikaarti kaks tükki

Tegevuskäik 1. Palu õppijatel jaguneda paardesse. Jaga välja numbrikaardid.
2. Järgnevad dialoogid, kasutades lausemalle ja numbrikaarte. Sinu valik, kas algul küsib tugiõpilane ja vastab keeleõppija või vastupidi. Pärast osad vahetuvad.
3. Nüüd moodustage rivistudes numbrijada, iga õppija leiab oma koha, öeldes oma numbri.

Variant Numbritest võib moodustada arve, st lapsed võtavad paari. Saadud arvu kohta võib koostada lauseid, nt *Kell kaksteist on lõunasöök.*

35 MEIE PÄEVAKAVA

Eesmärk • küsimustele vastamise vilumuse kujundamine

Osaoskus KÕNELEMINE

Vanus 8–10aastased

Aeg 15 minutit

Vahendid pildi- või sõnakaardid

Eeltöö • Tee kartongile pildikaardid päevategevustest: ärkamine, söömine, kooli- või tööleminek, vaba aeg, treeningud, ringid, enesekorrastus, magamaminek jne (kasutada saab „Keele pilte“). Selleks võid kasutada ajakirja- või vanade õpikute väljalõikeid, kuid parem on usaldada oma joonistusoskust või paluda hea käega sõbra abi. Tegevused võid ka kirjutada, sel juhul teenib ülesanne lisaks lugemisoskuse arendamist.
• Valmista kirjalikult ette või mõtle läbi küsimused lapse päevakava kohta, nt *Mis kell sa ärkad? Mis kell sa sööd lõunat? Millal sulle meeldib ujumas käia?*

- Tegevuskäik**
1. Iga õppija tõmbab endale pildikaardi. Selgita ülesande sisu: oma pildi põhjal tuleb esitada paarilisele küsimus (nt *Mis kell sa pühapäeval kodus ärkad?*) ja vastus meelde jätta. Paariline esitab küsimuse enda pildikaardil kujutatud kohta. Aega küsimiseks-kostmiseks on üks minut.
 2. Paarilised esitavad suuliselt oma dialoogi. Kõik kuulavad tähelepanelikult.
 3. Pärast seda küsi rühmalt kuuldud vastuste põhjal küsimusi (nt *Kes ärkab esimesena? Kellele meeldib käia hommikul ujumas? Kes sööb õhtust kõige hiljem? Kes läheb magama pärast südaööd?*).

Märkus Pildikaartide põhjal vastamine võimaldab õppijail tutvuda üksteise harjumuste ja eelistustega, seepärast sobib ülesanne laagri algusse.

36

TIPP JA TÄPP TERTITAVAD LAPSI

- Eesmärgid**
- enesetutvustus
 - laagriliste nimede selgekssaamine
 - turvalise ja mängulise õhkkonna saavutamine

Osaoskused KÕNELEMINE, KUULAMINE
Vanus 7–8aastased
Aeg 20 minutit

Vahendid endavalmistatud käpiknukud Tipp ja Täpp (tuntud teleseriaalist), võib kasutada ka suvalisi nukke, mänguloomi vms

- Tegevuskäik**
1. Palu keeleõppijatel ja tugiõpilastel istuda vaheldumisi poolringi. Selgita lastele, et neile tulid külla kaks nukku, kes tahavad lastega tuttavaks saada.
 2. Järgneb lühike dialoog, mille vältel õpetaja mängib käpiknukudega, kes tervitavad teineteist ja küsivad teineteiselt nime.
 3. Paarilised saavad kordamööda nukud enda kätte ning kordavad kuuldud dialoogi oma tegelike nimedega.
 4. Tipp ja Täpp on jälle sinu käes. Ütle: „Ma ei suutnud kõiki nimesid meelde jätta. Teeme vahet, kellel on lühike, kellel pikem nimi. Paneme käeselja lõua alla ja hääldame oma nime.“ Kelle lõug puudutas käeselga üks kord, sellel on kõige lühem nimi, kellel kaks korda, sellel natuke pikem jne. Palu moodustada rühmad nime pikkuse järgi.
 5. Lõpeta ülesanne Tipi ja Täpi jutuga sellest, kui toredad, huvitavad ja eri pikkusega nimed on lastel ning kuidas kõik lapsed laagri jooksul kindlasti sõpradeks saavad.

Lisavõimalus Rühmad võib lisaks nime pikkusele moodustada lastest, kelle nimed algavad kaas- või täishäälikutega vms. Peamine on, et nimed ikka tõesti selgeks saaksid.

Märkus Sobib kõige väiksemate esimese laagripäeva esimeseks keeleülesandeks.

37 KINGITUS

Eesmärgid

- pildi järgi jutustamine
- kujutlusvõime arendamine

Osaoskus KÕNELEMINE
Vanus 8–11aastased
Aeg 8–10 minutit

Vahendid paberid, joonistusvahendid ja -alused

Tegevuskäik

1. Lapsed istuvad ringis, keeleõppijad ja tugiõpilased vaheldumisi. Lase kõigil joonistada umbes 3 minuti jooksul üks asi, ära esialgu täpsusta, mis see peaks olema.
2. Kui joonistus on valmis, antakse see naabrile. Nüüd ütle, et mängult saadi joonisel kujutatud asi sünnipäevakingiks. Õppijate ülesanne on umbes 5 lausega oma kingitust kirjeldada: kes kingis, millal kingitus saadi, mis sellega teha saab, kus kingitust hoitakse, kas see meeldib ja miks jne. Kui joonisel oli näiteks elevant, saab vastus üsna koomiline, kui aga lill, siis lihtne ja loogiline.

38 MUINASJUTU VÕLUMAA

Eesmärgid

- pildi järgi jutustamine
- aktiivse kuulamise arendamine
- muinasjututegelaste tundmine, eri maade muinasjuttudega tutvumine

Osaoskused KÕNELEMINE, KUULAMINE
Vanus 9–12aastased
Aeg 20 minutit

Vahendid igale õppurpaarile muinasjututegelase pilt; võid kasutada raamatute kaaneillustratsioone, illustratsioonide koopiaid jne

Eeltöö Laagriliste joonistusoskust tundes võid ülesande eel paluda neil joonistada mõne muinasjututegelase portree. NB! Sellisel juhul ei tegutseta paarides, vaid igaüks kirjeldab oma pilti ise.

Tegevuskäik

1. Anna igale paarile muinasjututegelase pilt. Lase õppijail mõni minut mõelda, seejärel kirjeldavad paarid oma tegelast (tugi-õpilane ja keeleõppija räägivad kordamööda). Enne leppige kokku, mida kirjeldada, kas välimust, iseloomu, tema sõpru-vaenlasi, võluuskusi vms.
2. Kui keegi arvab kirjeldatu ära tundvat, ütleb ta „stopp” ja pakub lahenduse. Kui vastus on õige, näitab kõnelnud paar oma pilti. Nii toimitakse, kuni kõigi paaride pildid on mõistatunud. Kui pildil on selline universaalne tegelane nagu hunt, siis võib lasta lastel meelde tuletada muinasjutte, milles on juttu hundist.
3. Vestelge tuvastatud muinasjututegelasest. Näiteks on Väike Mukk nii omapärane tegelane, et vajaks lisatutvustust. Kakuke viib teema vene muinasjuttudele jne.

Lisavõimalus

- Et mõned tegelased võivad olla ka ühest ja samast muinasjutust, võib paluda ühe ja sama muinasjutu tegelaste piltide omanikel koguneda rühma ning rääkida pisut oma muinasjutust.
- Tee moodustunud rühmadele ettepanek luua õhtuse muinasjututeemalise lõkkeõhtu tarvis väike etteaste (laul, dialoog, pantomiim jne).

39

LÄHEME EKSKURSIONILE

Eesmärgid

- ekskursiooni eripära mõistmine
- sõnavara rikastamine
- ekskursioonil käitumise reeglite kinnistamine

Osaoskused KÕNELEMINE, SÕNAVARA, KIRJUTAMINE
Vanus 9–13aastased
Aeg 15–20 minutit

Vahendid

- sõnakaardid *muuseum, vabaõhumuuseum, näitus, looduskaitseala, linna (maakoha) huviväärsused*
- muud eelseisva õppekäigu kohtade nimetused
- kirjutusvahendid

Eeltöö Hangi tuleva ekskursiooni objekti kohta teavet ja näidismaterjali, et teavitada õppijaid sõidu sihist.

- Tegevuskäik**
1. Küsi, kas kõik on käinud ekskursioonil. Proovige sõnastada, mis on ekskursioon ning mille poolest erineb see suvalisest väljasõidust (ekskursioon on eesmärgistatud õppekäik).
 2. Räägi, kuhu lähete varsti ekskursioonile, näita asjakohaseid pilte, voldikuid, raamatuid, fotosid. Ütle, et ekskursiooni parema kordamineku huvides on vaja meenutada hea käitumise tavasid.
 3. Tugiõpilane ja keeleõppija on paaris. Jaga neile sõnakaardid, mille põhjal iga paar mõtleb välja kolm iseloomustavat lauset ja kolm käitumisreeglit sõnakaardil olevast objektist lähtudes. Laused võib üles kirjutada. Aega on 5 minutit.
 4. Tugiõpilane ja keeleõppija kannavad oma laused ja reeglid ette (võib lugeda kordamööda, kuid parem oleks vabamas vormis selgitada objekti omapära ja sellest tulenevaid käitumisjuhiseid), nt *Muuseumis ei tohi eksponaate puutuda, ei sobi valjusti kõnelda. Talumuuseumis, linnuses, tuletorni jms juures ei loobita prahti maha. Looduskaitsealal ei või taimi korjata, lõket tehakse lõkkeasemel* jne.
 5. Arutlege, miks see või teine keeld/kitsendus on kehtestatud. Reeglid, mis korduvad mitme paari sõnavõttudes, kirjutage suurele paberile kuldreeglitena üles. Kui õppijad ei ole lausunud sinu ootustele vastavaid reegleid, sõnastage need arutelu vältel.

Lisavõimalus Ekskursiooni eel kuuluta välja võistlus tähelepanelikema ekskursandi aunimetusele. Pärast ekskursiooni tee nähtu ja kuuldu kohta viktoriini. Vahva on ka joonistusvõistlus.

40

MEIE MAAL ON KÕIK TÖÖD HEAD

- Eesmärgid**
- elukutseid tähistava sõnavara rikastamine
 - julgustamine end sõnadeta väljendama (miimika ja kehakeel)

Osaoskus KÕNELEMINE
Vanus 9–12aastased
Aeg 15 minutit

Vahendid sedelid ametinimetustega (baleriin, sepp, kojamees, autojuht, triikija jne)

- Tegevuskäik**
1. Ütle: „Hakkame mõistatama, mis tööd keegi teeb.“ Näitena võta ise suvaline sedel ja imiteeri sellele kirjutatud ametimehe tööd kehakeeles või miimika abil. Kas sinust saadi aru?

2. Jaga õppijad kahte võistkonda, kutsu kummastki võistkonnast üks esindaja enda juurde ja lase tal võtta sedel. Sedelid saanud õppijad jäljendavad oma võistkonna sedelil kirjutatud tööd või tegevust.
3. Kui vastasvõistkond on tegevuse õigesti arvanud, ütle: „Stopp!” Nad peavad arvamust ka põhjendama, iga võistkonnaliige ütleb ühe iseloomustava lause. Nüüd tuleb järgmist sedelit võtma järgmine võistleja. Kui tegevust kolme korraga ära ei arvata, saab võistkond miinuspunkti ja uut sedelit tuleb võtma järgmine õpilane.
4. Kui kõik on sedeleid võtmas käinud, lõpeta võistlus, loe kokku miinuspunktid ja teata võitja.
5. Arutlege selliste tööde üle, millega õppijail raskusi tekkis. Kas neid töid oli keerukas imiteerida? Mis võiks olla selle või teise töö juures kõige iseloomulikum? Kas õppijatel oli raske end kehakeeles väljendada? Üritage ära arvamata jäänud töid ühiselt iseloomustada.

Lisavõimalus Samasugust äraarvamismängu võib mängida veel näiteks loomade-lindude, (kodu)masinate, liiklusvahendite jm teemadel.

41

INTERVJUEERIJAD

Eesmärgid

- intervjuu kui teabekogumisviisiga tutvumine
- küsimuste moodustamine
- küsimustega võõraste inimeste poole pöördumine

Osaoskused KÕNELEMINE, KIRJUTAMINE
Vanus 10–13aastased
Aeg vähemalt 40 minutit

Vahendid

- igale keeleõppijale märkmepaberit ja kirjutusalus
- ettevalmistatud näidisintervjuu

Tegevuskäik

1. Vestelge teemal, kes ja miks teevad intervjuusid. Loe ette või esita koos ühe tugiõpilasega oma näidisuutlus.
2. Koostage ühiselt küsimustik mõne üldise teema kohta. Arutlege ka selle üle, milliseid küsimusi sobib küsida väikelapselt, milliseid vanemalt inimeselt jne. Anna igale paarile ülesanne leida veel 1–2 lisaküsimust.
3. Palu paaridel võimalikult paljusid kaaslasi, õpetajaid, laagri-personali ja juhuslikke inimesi usutleda. Rõhuta vajadust enne intervjuud end ka tutvustada. Usutleja ning märkmete tegija on keeleõppija, tugiõpilane on abiks ja toeks, aitab õigekirja kontrollida. Ta võiks intervjuueeritavale ka lisaküsimusi esitada. Teata, et usutlevate paaride töötulemusi hiljem võrreldakse.

4. Määratud aja möödudes kogunetakse kokkuvõtteid tegema. Hinnatakse nii küsitletute arvu kui kindlasti ka lisaküsimuste sisukuse järgi.

- Lisavõimalus**
- Näidisuusutluse võid koos tugiõpilastega ka improviseerida.
 - Järgmise ülesandena võiks paluda teha ettekande, seinalehe-artikli või lasta paaridel mõni intervjuu lavastada ja ette mängida.
 - Usutlusülesandest saab kujundada kogu päeva läbiva tegevuse.
 - Intervjuu võib teha enne piiritletud teemal (nt uurida välja, kes ja milliseid lemmikloomi peab või millega vabal ajal tegeleb).

42

MINU UNISTUSE KODU

- Eesmärgid**
- elamu ja selle osade kirjeldamine
 - mööbliesemete nimetuste teadmine

Osaoskus KÕNELEMINE
Vanus 9–12aastased
Aeg 15 minutit

- Tegevuskäik**
1. Keeleõppijad ja tugiõpilased istuvad, seljad vastamisi. Palu neil mõttes fantaseerida, missugust kodu võiks partner endale tahta. Lähtuda tuleb paarilise teadaolevaist iseloomuomadustest ja eelistustest. Võib esitada lossi, onnikese, futuristliku elamu jne kirjelduse koos sisustusega. Too mõni näide enda unistuste kodu kohta. Anna vajaduse korral mõtlemisaega, kuid mitte rohkem kui 3–5 minutit.
 2. Iga paariline jutustab oma partneri unistuste eluasemest (nt *Ma arvan, et Tiia tahab elada oma majas. Seal on suur köök, väike aed, purskkaev, rõdu, väike lugemistuba, avar esik*). See, kelle unistuste kodu kohta oletusi tehti, räägib, kas ta tahaks tegelikkuseski sellist kodu.
 3. Vastuste põhjal tehke kokkuvõtte, missugune võiks või peaks olema superkodu, ning arutlege, kui palju on erinevaid koduunistusi.

- Variant** Teineteise arvatavast koduunistusest võiks pildi joonistada, need vahetada ja siis vastastikku kommenteerida.

43

LENDAVAL VAIBAL EESTIT AVASTAMA

- Eesmärk**
- Eesti maakondade, tähtsamate veekogude, pinnavormide, linnade tutvustamine

Osaoskused KÕNELEMINE, SÕNAVARA
Vanus 11–14aastased
Aeg 20 minutit

Vahend Eesti maakaart (mida suurem, seda parem)

Eeltöö

- Kirjuta tahvlile või tahvlipaberile maakondade nimed.
- Tutvu põhjalikult Eesti kaardiga.

Tegevuskäik

1. Maakaart on laual või muul kindlal alusel. Näita kaarti ja küsi, kas kõik teavad, mis on maakaart, ja kas nad oskavad sealt teavet hankida. Kui vaja, õpeta natuke.
2. Ütle, et kõik saavad lendaval vaibal sõita ükskõik millisesse Eesti piirkonda. Esimene õppija tuleb kaardi juurde, sulle silmad, keerab end kolm korda kohapeal. Asja saab huvitava-
maks teha – õppija võib mängult võluvaibal liikuda, nagu ise soovib, ning öelda mõned võlusõnad (nt *Vaibake, lenda tuulest kiiremini ja vii mind ...*). Pärast keerlemist või lennu matkimist paneb ta sõrme kaardile ja avab silmad. Kuhu sõrm osutab, sinna ta lendas.
3. Nüüd tuleb õppijal 3–5 lausega tutvustada kohta, kuhu ta sõrm osutas. Ta ütleb maakonna nime, leiab lähedal asuvaid veekogusid, linnu, asulaid; ütleb, kas paikkond on lausik või leidub seal mägesid; räägib, kas ta on selles piirkonnas käinud jne. Teised õppijad algul kuulavad, kuid võivad ka omapoolseid täiendusi teha.

Lisavõimalus Igaüks võiks jutustada ilusatest Eesti paikadest, kus nad on viibinud, või põnevatest käikudest loodusesse.

Märkus Selline ülesanne sobib ekskursiooneelisel päeval või on mingil muul moel seotud Eesti looduse teemaga.

44 KIRJELDA TASKU OMANIKKU

Eesmärgid

- isikukirjelduse koostamine
- arutlusoskuse arendamine
- kujutlusvõime ja fantaasia rakendamine

Osaoskused KÕNELEMINE, KIRJUTAMINE
Vanus 14–16aastased
Aeg 15–20 minutit

- Vahendid**
- vt eeltöö
 - kirjutusvahendid ja paber
 - töepärasuse huvides võiks igale rühmale paari kummikindaid anda
- Eeltöö**
- Koosta iga rühma jaoks üks komplekt kõnekat taskusisu, mille abil oleks võimalik tasku omaniku kohta üht-teist järeldada. Näiteks võiks ühes taskus olla kolm huulepulgaga määritud kasutatud taskurätti, tühi kurgupastillide karp, rongipilet jne; teises korterivõti, rongipilet, katkirebitud kiri (kus võiks mingi asula nimi kirjas olla) jne.
- Tegevuskäik**
1. Teata, et toime on pandud kuritöö (nt pangarööv N linnas) ja kahtlusalusest ei ole muud märki kui tema taskus / auto kindasahtlis / käekotis olnud esemed. Selleks, et koostada kahtlusaluse kirjeldus, peavad õpilased moodustama uurimisrühmad, kes vaatlevad asitõendeid.
 2. Jaga õpilased (neljaliikmelistesse) rühmadesse. Igas rühmas olgu kindlasti vähemalt üks tugiõpilane, soovitatavalt võrdselt kõigis rühmades. Iga rühm saab oma komplekti esemeid.
 3. Palu rühmas arutleda, kes, missugune ja milliste eritunnustega või harjumustega võiks kahtlusalune olla.
 4. Lase igal rühmal oma oletused kirja panna. Soovita jätta jõusse mitu tööversiooni ja lisada ka põhjendused, miks nii või teisiti arvati (nt *See oli naine, sest taskurätid on huulepulgaga määritud. Ilmselt on ta veidi külmetunud, kuna taskurätte on palju. Mynthonit imeb ta ka kurguvalu tõttu* jne). Tugiõpilane ise ei kirjuta, aga aitab rühmakaaslastel end korrektselt väljendada.
 5. Palu rühmadel kõik oma versioonid teistele ette kanda. Iga kord järgneb ühisarutelu, milline versioon on iga asitõendi või asitõendite kogu kohta töepäraseim.
- Lisavõimalus**
- Sul võiks varuks olla oma, st tegelik isikukirjeldus, isegi foto või joonistus kinnipeetust, millega detektiividel on põnev enda kujutlusi võrrelda.
 - Puändina võib välja tulla hoopis avaldusega, et asjade omanik polegi selle kuritööga seotud ja esemed sattusid uurijate kätte valeinfo alusel.
- Variant**
- Sama ülesannet saab edukalt teha ka noorematega, peab ainult leidma esemeid, mille nimetusi õpilased teavad, mõningaid lauseid eeskujuks kirja panema ja töö ajal rohkem juhendama.
- Märkus**
- Kui valid taskusisu tarvis esemeid, võiksid enne püüda ise nende järgi omaniku kohta üht-teist oletada.

45

KÜSIJA SUU PEALE EI LÖÖDA

Eesmärgid

- vestlusaktiivsuse suurendamine
- usutlusega saadud info põhjal kokkuvõtte tegemine
- tutvumine eesti ühiskonna- ja kultuuriloos tuntud isikutega

Osaoskus

KÕNELEMINE

Vanus

12–14aastased

Aeg

10–15 minutit

Vahendid

ajakirjadest välja lõigatud ja tugevale paberile kleebitud pildid tuntud Eesti inimestest, vähemalt üks pilt kahe õpilase kohta

Tegevuskäik

1. Keeleõppijad ja tugiõpilased istuvad vaheldumisi. Näita õpilastele pilte ja küsi, kas nad tunnevad neil olevaid isikuid. Kui kõik mõnda (inimest) ei tunne, vestelge temast pikemalt.
2. Nüüd jaga pildid esmalt tugiõpilastele, nemad kehastuvad isikuks, kes on nende pildil. Keeleõppijad peavad 5 minuti jooksul kõrvalistuva tegelase käest mitmesuguseid küsimusi küsima, eesmärk on küsitletut hiljem kõigile tutvustada. Tugiõpilane võib ka ise aidata oma tegelasele küsimusi välja mõelda.
3. Pärast kokkulepitud aja möödumist palu keeleõppijail rääkida, mida nad teada said. Õppija võtab nüüd pildi enda kätte ja tutvustab sellel olevat isikut, alustades näiteks nii: „*Tutvustan teile olümpiavõitjat Erki Noolt.*”
4. Seejärel on tuntud tegelaseks keeleõppija, dialoogid kantakse pärast põgusat harjutamist teistele ette.

Lisavõimalus

Tuntud inimeste piltidega annab välja mõelda väga palju vestlusülesandeid. Võib valida kindla teema või harjutada vanemate õpilastega arutlemist või ettekande tegemist.

Variandid

- Nooremate õpilastega saab kasutada eesti raamatu-, muinasjutu- ja multifilmitegelaste pilte (nt Kalevipoeg, naksitrallid).
- Küsitletav võib olla ka hoopis absurdne objekt (nt pesumasin, kelle käest küsitakse: „*Missugune pesupulber sulle meeldib ja miks?*” jne).

Märkused

- Pilte valides võiks lähtuda mingist ühtsest põhimõttest. Näiteks saab üsna huvitava tunni teha kroonikupüüridel olevate isikute osavõtul, olümpiamängude aastal aga spordisuurkujudega; noori huvitavad oma põlvkonna muusikud jne.
- Kui õpilaste tutvustus läheb reaalsest isikust väga palju lahu, siis peaks pärast töö lõppu kõnealusest isikust üldteada fakte täpsustama. Kui pearõhk on oluliste faktide tutvustamisel, mitte spontaansel vestlusel, võiks tähtsamad neist pildi taha märkida.

46 HELID MEIE ÜMBER

- Eesmärgid**
- väljendi *Mulle meeldib ...* kasutamine vestluses loodushäältest ja muusikaeelistusest
 - muusikaalase ja helisid kirjeldava sõnavara rikastamine

Osaoskused KÕNELEMINE, SÕNAVARA

Vanus 9–13aastased

Aeg 15–20 minutit

- Vahendid**
- ülesande 27 materjalid
 - muusikaterminid ja -väljendid tahvlipaberil (aeglane, rahulik, kiire, vali, vaikne, rütmikas, rahvalik, disko(lik); taustamuusika, tantsumuusika, meeleolumuusika, klassikaline muusika jne)

- Tegevuskäik**
1. Küsi, kuidas õppijaile meeldis igasuguseid hääli ja helisid otsida. Kas nad märkavad neid ümbritsevat helifooni igapäevaelus? Selgita, kui suur tähtsus on aktiivsel, eesmärgipärasel kuulamisel – kui me seda ei tee, võime paljust ilusast ilma jääda. Vestelge muusikast, mida me peamiselt sihipäraselt kuulamegi.
 2. Õppijad jagunevad paardesse. Ütle, et paarilised vestleksid 3–4 minuti jooksul lemmikmuusikast, kasutades väljendeid *Kas sulle meeldib (disko-, kantri- jne) muusika?* – *Mulle meeldib...* Paarilised kõnelevad ka loodushäälte ja nende otsimas käimise teemal.
 3. Paarid kannavad dialoogid ette. Teised võivad neile lisa-küsimusi esitada.
 4. Ühiselt arutledes leitakse, missugune muusika meeldib kõige rohkem ja on enamikule vastuvõetav. Kas tahetakse ka edaspidi loodushääli kuulata? Kas keegi on laagris loobunud kodusest harjumusest kuulata pidevalt taustamuusikat?
 5. Keeleõppijad panevad kirja suurele paberile kirjutatud muusikaterminid ja -väljendid. Tugiõpilased aitavad vajaduse korral neid mõtestada.

47 TUNDED, TUNDED ...

- Eesmärgid**
- erinevatele tunnetele viitavate sõnade mõistmine
 - vastava meeleolu ilmekas väljendamine

Osaoskus KÕNELEMINE

Vanus 10–13aastased

Aeg 15 minutit

Vahendid sõnakaardid

Eeltöö

- Valmista tundeid tähistavate sõnadega kaardid (nt *unine, vihane, kurb, ülbe* jne), iga kaarti üks paar.
- Kirjuta lihtne näidisdialoog tahvlile või tahvlipaberile (nt *Tere! Kas sulle meeldib suvevaheaeg? – Jah, meeldib. Kas sulle maitseb jäätis? – Ei, mulle ei maitse jäätis, mulle maitseb leib*).

Tegevuskäik

1. Räägi, et hakatakse tundeid väljendama. Näita tundesõnakaarti ja küsi, kas kõik saavad aru, mida see tähendab ja kuidas see tunne väljendub. Meenuta, et tundeid väljendatakse näoilme, hääletooni ja kehakeelega. Näidates sõnakaarti *vihane*, ole kurja näoga, käed rusikas, räägi vihase häälega.
2. Tööd tehakse paardes. Iga paar valib ühe tundesõnakaardi ja esitab näidisdialoogi sellel nõutud tundeskaalas. Teised mõistatavad esituse põhjal, mis tundesõna oli kaardile kirjutatud. Dialoogid võivad saada üsna naljakad, kui neid peab esitama uniselt, raevukalt, üllatunult jne.
3. Õppijad seisavad kahes ringis, sisemised näoga välimiste poole. Iga tunde kaarti on üks paar, jaga need õppijatele. Igaüks esitab oma dialoogiosa vastasseisjale kaardil nõutud tunnet väljendades. Kui vastamisi satuvad sama tunde kaardiga õppijad, võtavad nad kätest kinni ja lähevad ringist välja. Dialooge korratakse seni, kuni kõik on paarilise leidnud.

48

MIDA ARVAB PUNAMÜTSIKE?

Eesmärgid

- keerukatest asjadest lihtsate sõnadega rääkima õppimine
- suulise kokkuvõtte või ettekande tegemine

Osaoskus

KÕNELEMINE

Vanus

15–17aastased

Aeg

15–20 minutit

Vahendid

käpiknukud (asja ajavad ära ka muinasjutu-, multifilmi- või koomiksitegelaste pildid, kuid käpikutega õnnestub ülesanne sada protsenti)

Eeltöö

Vali noori kõitev vestlus- või arutlusteema, samas selline, millest nad hästi ei söanda või ei oska rääkida (nt „*Suhted sõpradega*“, „*Mis sulle siin laagris muret teeb / rõõmu valmistab?*“, „*Millest unistad ja mida kardad?*“ jne), pane kirja küsimused ja probleemid, mida arutama hakatakse.

- Tegevuskäik**
1. Ka gümnaasiumiõpilastele mõjub lõbustavalt ja vabastavalt, kui nad kehastuvad näiteks Punamütsikeseks ning räägivad keerulistest ja tähtsatest probleemidest lastekirjanduse kangelase suu läbi. Esmalt esitle tegelasi. Leia või lase õpilastel pakkuda midagi iga tegelase iseloomustamiseks (iseloomulik hääl, fraas, žest vm). Palu, et igaüks valiks endale ühe käpiknuku ja suhtleks teistega. See ülesandeosa võiks kesta nii kaua, kuni kõik on mänguhoogu sattunud ja krambist vabanenud.
 2. Teata edasise vestluse teema. Lase neil paar minutit mõelda, kuidas ja mida räägiks sel teemal iga tegelane (Punamütsike, Kuri Hunt vm). Esineda on lubatud nii reaalsest situatsioonist lähtudes kui tuntud muinasjutusüžeed kasutades (nt Kuri Hunt võib nii uriseda, et reetlik sõber nahka panna, kui ka teatada, et selliseid sõpru pole tal üldse vaja).
 3. Hakka julgemaist ning jutukamaist alates teemakohaseid küsimusi esitama. Kui vestlus juba hoogu saab ning mänguliseks muutub, palu tegelastel omavahel edasi vestelda.
 4. Lõpetuseks võiksid lasta igal tegelasel mingi olulise teemakohase küsimuse kohta väikese kokkuvõtte või ettekande teha.

Lisavõimalus Käpiknukkude olemasolu korral võib näiteks muinasjutusugemetega paroodiaetenduse vms teha.

Variant Nooremate õpilastega vali lihtsamad ja eakohasemad vestlusteemad, anna kirjalikke lausemale, abista hättajääjaid.

49

KAS SA KOGUD LIBLIKAID?

- Eesmärgid**
- spontaanse kõnelemisoscuse arendamine
 - huvi tekitamine eesti ajakirjanduse vastu
 - kujutlusvõime arendamine, sõnavara aktiivistamine

Osaoskused KÕNELEMINE, KUULAMINE

Vanus 14–16aastased

Aeg 15–25 minutit

- Vahendid**
- üks huvitavate või ebatavaliste küsimustega ning üks igavam ja tavalisem ajaleheintervjuu
 - tahvlipaber, tahvel või audiosalvestusvahendid

- Tegevuskäik**
1. Tutvusta või meenuta õpilastele usutluse vormi, loe kaasa-võetud intervjuudest ette küsimusi, nii tavapäraseid kui intrigeerivamaid (nt *Kas sa kogud liblikaid? Millise maailma paiga valiksite oma teiseks elupaigaks?*). Palu igaühel nimetada tema arvates parim küsimus.

2. Juhi arutelu nii kaugele, et saaksite koos teha järelduse: hea on küsimus, mis paneb vastaja mõtlema ja millele ei leidu stereotüüpset vastust.
3. Jaga õpilased rühmadesse. Palu igal rühmal 5 minuti jooksul välja mõelda ja kirja panna võimalikult palju intrigeerivaid küsimusi, mille abil saaks kaaslastest huvitavaid asju teada.
4. Järgmise 2 minuti jooksul palu valida 2–3 parimat küsimust ja endi hulgast üks keeleõppija, kes hakkavad teistele rühmadele küsimusi esitama. Küsijaid-vastajaid-küsimusi varieeritakse nii kaua, kuni kõik on sõna saanud. Õpetaja kirjutab tugiõpilaste kaasabil usutlused üles või salvestatakse need tehno-vahenditega.

Lisavõimalus Salvestatud usutlusi saab kasutada erinevate osaoskuste arendamiseks järgmistes tundides.

Märkus Sobivaid intervjuusid võib leida maakonnalehtede noortelisadest, Postimehe nädalalisast Arter ja (Internetis leiduvatest) koolilehtedest. Muidugi võid küsimused ka ise välja mõelda, ent siis pole see enam töö autentse tekstiga.

50

MINGEM KOOS MÄGEDELE

Eesmärgid

- valmistumine kultuuriloo- või loodusobjektiga tutvumiseks
- küsimuste moodustamine info saamiseks
- abistamise õppimine

Osaoskused KÕNELEMINE, SÕNAVARA, KIRJUTAMINE
Vanus 13–17aastased
Aeg 15 minutit

Eeldus õppekäigu koht

Vahendid

- kohta tutvustavad pildid, video vms
- tahvlipaberid ja marker

Eeltöö

- Tutvu kohaga, mida soovid külastada.
- Lepi kokku giidiga ja teavita teda õpilaste keeleoskustasemest.
- Pööra tähelepanu sõnavara varasemale õpetamisele (kettjutustus, päikesekujuline assotsiogramm, mõni sõnamäng).

Tegevuskäik 1. Palu õpilastel enne õppekäiku mõelda, mida nad tahaksid objekti kohta teada saada. Igaüks mõtleb teda huvitava küsimuse ja kirjutab selle üles.

2. Simuleeri õppekäiku: näita illustreerivat materjali ja markeeri giidi juttu (esita põhilised faktid). Palu mõeldud küsimusi teistele esitada. See, et sa kõigile neile vastust ei tea, on isegi hea, nii saavad noored giidilt uut ja huvitavat infot. Parimad küsimused kirjutatakse üles ühisele suurele küsimuste lehele.
3. Kui laagris on eri vanuses või erineva eesti keele oskusega lapsi, palu avaldada arvamust, mida peaks vanem või oskajam rühm tegema, et kõik laagrikaaslased õppekäigul kõneldavast paremini osa saaksid.
4. Jaga õpilased paaridesse, leppige kokku, kelle vähesema keeleoskusega keeleõppijaist iga paar oma hoolde võtab. Ehk tuleb neil valmis olla selgitusteks ka noorema kaaslase emakeeles. Räägi, et selgitusi võib jagada siis, kui giid parajasti ei räägi, seega on vaja osata teha kokkuvõtte tema jutust. Harjutage seda!

Lisavõimalus Juba enne õppekäiku võib kuulutada välja reisikirjavõistluse, milles antakse peale muljete vastused tunnis vastuseta jäänud küsimustele.

51

TEEME ISE POSTKAARDI

Eesmärgid

- lühisõnumi kirjutamine, kasutades levinumaid tervitusi, viisakusvormeleid, häid soovide
- postkaardi meisterdamine

Osaoskus**KIRJUTAMINE****Vanus****7–9aastased****Aeg****kuni 30 minutit (joonistamine võtab aega)****Vahendid**

- värvipliatsid, vildikad vms igale õppijale, postkaardiformaadis kartongitükid (servad võiks siksak-kääridega ilusaks lõigata), laudade puudumise korral joonistusalusused
- kui soovitakse kaardid ära saata, siis ka ümbrikud-margid

Eeltöö

Kirjuta tahvlile või tahvlipaberile tervitusvormeleid, küsimusi, häid soovide jne, mida tavaliselt põgusa tervituspostkaardi puhul kasutatakse (nt *Tervitus laagrist! Kuidas elate? Mina elan hästi. Mul läheb hästi. Tulge külla! Tervitage venda! Kohtumiseni! Ilusat suve! Elage hästi!* jms).

Tegevuskäik

1. Selgita õppijaile eesmärgi: „Hakkame ise tegema postkaarti, tervitust laagrist.“
2. Tutvusta õppijaile tahvlile (paberile) kirjutatud väljendeid ning veendu, et kõik saavad kirjutatust aru. Räägi soovide ja tervituste kirjutamise eripärast – enamasti pannakse nende lõppu hüüumärk. Pööra tähelepanu ka teksti paigutusele kaardil. Kaardi kujundus jääb laste otsustada, kuid ilmselt kasutatakse suvemotiive – võid kahtlejatele soovitada joonistada lilli, liblikaid jm.
3. Lapsed asuvad kaarte joonistama ja neile kirjutama. Liigu nõu ja abi andes ringi. Kui töötatakse paaridena ja tugiõpilased on väga tragid, võid abistamise jätta nende hooleks ning isegi tervituskaardi valmistada. Üldiselt nõuab see ülesanne ka 7–9aastastelt eesti lastelt täit pühendumist.
4. Kui kaardid on valmis, loeb mõni soovija oma kaardi ette. Küsi, kellele ta selle tahaks saata jne.
5. Valminud kaardid võib päriselt ära saata või panna näitusele – kõige parem on riputada need pesunäppidega nõõrile, siis saab neid mõlemast küljest vaadata.

52

LOOMADE JA LINDUDE NIMETUSED

Eesmärgid

- tuntumate looma- ja linnunimetuste kirjutamine
- olendite iseloomulike tunnuste teadmine

Osaoskused**KIRJUTAMINE, SÕNAVARA****Vanus****7–10aastased****Aeg****15 minutit****Vahendid**

vihikud, kirjutusvahendid, tahvel või tahvlipaber ja marker

Eeltöö

- Valmista sedelid looma- ja linnunimetustega, mida kavatsed õpetada; nende arv sõltub õppijate arvust, sama sõnaga sedeleid (näit KARU või JÄNES) olgu õppijatega võrdne arv, erinevaid kokku 10–12 tk.
- Kirjuta õpetatavad sõnad ka tahvlile või tahvlipaberile suvalises järjekorras.
- Harjuta sedeleile kirjutatud olevustele iseloomulikke tunnuseid (häält, liikumisviisi jne) ette kandma ka juhul, kui kavatsed õppijail lasta neid imiteerida.

Tegevuskäik

- Ütle, et hakkad end muutma mõneks linnuks või loomaks, kelle nimetustega sedelid jagad õppijatele. Juhi tähelepanu sellele, et nende olendite nimetused on ka suurel paberil.
1. Mängi võlurit ja muuda ennast erinevaks loomaks või linnuks. Õppijad tõstavad sedeli nende meelest õige nimetusega ja kirjutavad selle ka vihikusse. Tugiõpilane aitab õigesti kirjutada. Kokku võiks nii imiteerida 5–6 lindu-looma.
 2. Õppijad loevad oma nimekirjad ette, vajaduse korral tehakse parandusi. Arutlege, kas vead võisid tekkida õpetaja vähesest imiteerimisoskusest. Tee ettepanek, et edasi võtavad nimesedeleid tugiõpilased ja keeleõppijad arvavad, mis olendit kujutatakse; hiljem rollid vahetuvad.

Lisavõimalus

Sama laadi ülesannet saab teha ka muude sõnarühmade õppimiseks, nt kodumasinad, ametid jne, mida saab imiteerida.

53

KIRJUTA JA ANNA EDASI

Eesmärgid

- erakirja kirjutamine
- kirja sõnastusele ja stiilile tähelepanu pööramine
- viisakusvormelite kasutamine

Osaoskused

KIRJUTAMINE, LUGEMINE

Vanus

9–16aastased

Aeg

15–20 minutit

Vahendid

kirjutusvahendid, piisavalt suured paberilehed

Tegevuskäik

1. Paiguta õpilased istuma poolringi. Tugiõpilased istuvad keeleõppijatega läbisegi. Küsi, kas laagrilised teavad teineteisest kõike. Muidugi ei tea. Kas nad tahaksid rohkem teada? Loomulikult. Teata, et nüüd on võimalik üksteisest rohkem teada saada. Nende ees on puhas kirjapaberileht. Tuletage koos meelde, kuidas alustada kirja sõbrale.
2. Palu igaühel kirjutada pöördumine temast vasakul istuvalle kaaslasemale, end viisakalt tutvustada ja esitada talle üks küsimus. Seejärel antakse paberileht vasakpoolsele naabrile. Küsida võib ka etteantud teemal.
3. Kirja saanu kirjutab vastuse, unustamata viisakat vastutervitust, ent esitab ka omapoolse küsimuse. Kiri rändab tagasi.
4. Sama korratakse parempoolse naabriga. Liigu õpilasi abistades nende ümber.
5. Lõpuks kirjutatakse veel soov või teade kõigile ja küsimus, millele vastavad kõik. Lehed lastakse päripäeva ringi käima. Paranda vigu või palu seda teha tugiõpilastel.
6. Kui kirjad on jõudnud tagasi alguspunkti, kirjutatakse kõige alla viisaka erakirja lõpetamise variandid. Kirjad rändavad laagrimappidesse (kui need on sisse seatud) või jäävad mälestuseks kaaslastest.

Variandid

- Noorematele võiksid olla näidislaused suurelt ja kõigile nähtavalt (tahvilil või paberil) kirjas.
- Vanemate õpilastega võib rääkida kirjakirjutamise traditsioonidest, lugeda ette katkendeid mõne kuulsa inimese (soovitavalt eesti kultuuriloost) avaldatud kirjakatkendeid.

Märkus

Kirja võib laagri jooksul mitu korda kirjutada.

54 KUIDAS SA ENNAST TUNNED?

- Eesmärgid**
- enesetunnet väljendavate küsimuste ja vastuste kirjutamine ning lugemine
 - enesetunnet väljendavate sõnade õppimine
 - rühma ees end miimiliselt väljendades valehäbit ja argusest ülesaamine

Osaoskused KIRJUTAMINE, SÕNAVARA
Vanus 9–12aastased
Aeg 20 minutit

Vahendid sõnakaardid (igaüht üks paar) meeleolu ja seisundit väljendavate sõnadega, mida soovid õpetada (nt *kurb, tüdinenud, väsinud, näljane, hirmunud, armunud, unine, vihane* jne)

Eeltöö Kirjuta tahvli(paberi)le lausemallid *Kas sa oled ...? Jah, ma olen ... Ei, ma ei ole ...*

- Tegevuskäik**
1. Õpilased tegutsevad paardes. Jaga igaühele enesetunnet märkiva sõnaga sõnakaart.
 2. Õpilased kirjutavad lausemallid oma vihikusse. Nende järgi kirjutavad kõik sõnakaardil oleva sõnaga nii küsilause, eituse kui ka jaatuse. Tugiõpilane aitab vajaduse korral.
 3. Seejärel loeb iga õppija oma küsimuse ette, tehes enesetundele vastava näoilme või väljendades seda muudmoodi ilmekalt. Kelle sõnakaardil oli seesama sõna, peab vastama jaatavalt või eitavalt ning väljenduma miimiliselt.
 4. Kui paarid on leitud, istuvad nad kõrvuti. Koos mõtlevad nad välja ja panevad kirja 3 väidet, miks nad on / ei ole väsinud, vihased jne.
 5. Keeleõppija loeb laused ette.

55 KOOSTAME OSTUNIMEKIRJA

- Eesmärgid**
- kauplustes müüdavate kaupade nimetuste kirjutamine
 - kaupade hindades ja kogustes orienteerumine
 - nimekirja koostamine, et osta erinevate ürituste korraldamiseks vajalikku toidukraami jm

Osaoskus KIRJUTAMINE
Vanus 9–13aastased
Aeg määramata

- Vahendid**
- kirjutusvahendid
 - loosilipikud ürituste nimetustega, mille puhuks õppijad ostu-nimekirja tegema saadetakse (nt *karneval, matk, väljasõit järve äärde, vanaema sünnipäev, sõbra sünnipäev, romantiline õhtusöök, väga näljase venna toitmine* jne)
- Eeltöö**
- Lepi kohaliku poemüüjaga kokku, et keeleõppijate tegevus, nimekirjade valjuhääline arutamine jm ei tekitaks probleeme.
- Tegevuskäik**
1. Õppijad tegutsevad paaris. Teata neile, et nad peavad minema poodi ja koostama seal ostude nimekirja vastavalt teemale. Kirja tuleb panna esemete nimetused, toiduainete nimetused, kogused, hinnad. Õppijad tõmbavad loosiga teemad. Võid anda ka piirsumma, et kauplust tühjaks ei ostetaks. Ütle noortele, et poetöötajatega on laagriliste poeskäik kokku lepitud.
 2. Kui õppijad on naasnud, loeb iga paar oma nimekirja ette, mida kommenteeritakse ja arutatakse.
- Märkused**
- Kui plaanis on karneval või sünnipäev, võib koostatud nimekirja ka tegelikult kasutada – see on õppijatele kindlasti stiimul.
 - Kui kauplus asub laagrist kaugel ja liiklusrohke maantee läheduses või olete linnas, minge poodi koos.
 - Anna kaupluses tegutsemiseks aega 15 minutit.
 - Tagasi tulge samuti organiseeritult, arutelu korraldage laagris.

56

VALEKUNINGAPÄEV

- Eesmärgid**
- sõnade *tahan, soovin, vajan* sisulise erinevuse mõistmine ja õige kasutamine
 - fantaasia arendamine
 - eksootiliste loomade nimetuste õppimine
- Osaoskused** KIRJUTAMINE, LUGEMINE, SÕNAVARA
- Vanus** 11–13aastased
- Aeg** 10–15 minutit
- Vahendid** sedelid (märkmepaberid), kirjutusvahendid
- Eeltöö**
- Kirjuta tahvlipaberile sõnad *soovin, tahan, vajan*.
 - Tuleta meelde piisavalt palju lõunamaaloomi, et saaksid need õppijatele öelda.
- Tegevuskäik**
1. Küsi, mis vahe on soovimisel, tahtmisel ja vajamisel. Lase õppijatel arvamusi avaldada ja tee kindlaks, et kõik on nende sõnade kasutusest õigesti aru saanud.

2. Ütle, et kõik on džungliloomad. Sosista igale õppijale kõrva, mis loom ta on.
3. Ütle, et kuningas lõvi tahtis ühe päeva puhata ja määras kuningaks ahvi. Ahv ole ise.
4. Ahvkuningalt võib paluda soovide täitmist. Kõik õppijad võtavad kolm tühja sedelit, millele nad kirjutavad, mida nende loom võiks 1) vajada, 2) tahta või 3) soovida, ning annavad oma sedelid ahvile, st õpetajale.
5. Et ahv ei ole tark valitseja, ajab ta kõik sedelid sassi ja jagab õppijatele suvaliselt tagasi. Nüüd peab iga õppija ütleva, mis loom ta on, ning lugema ette saadud soovisedeli (nt *Olen boamadu. Tahan maa alla pugeda. Soovin saada uut lonti. Tahan banaane*). Peaks tekkima üsna lustlikke lauseid!
6. Koos püütakse soovid ja loomad vastavusse viia: keegi ütleb, mis loom ta on, ja see, kes arvab, et tema käes on ilmselt selle looma soovisedel, loeb selle ette ja annab sedeli õigele omanikule.

- Lisavõimalus**
- Ülesannet võiks teha ka meie loomadega, nt annab karu valitseja kohustused oravale.
 - Võib instseneerida või kasutada mänguna loomakarnevalil.

Variant Nooremad õpilased võiksid teha ülesannet paariviisi.

57 INIMESED MEIE ÜMBER

- Eesmärgid**
- laagrilehte lühiartikli kirjutamine
 - küsitlusel saadud andmete põhjal kirjelduse koostamine
 - koostöö arendamine, teabe vahetamine

Osaoskused KIRJUTAMINE, KÕNELEMINE

Vanus 10–13aastased

Aeg 20–25 minutit

- Vahendid**
- mõne intervjuerimisülesandega (ül-d 41, 49) kogutud materjal
 - igale paarile A3 suuruses paberileht, marker
 - mõni isikut tutvustav ajakirjanduses ilmunud artikkel

Eeltöö Valige varem usutletuist need, kelle kohta on rohkem huvitavat teavet. Neist saavad kangelased laagrilehte.

- Tegevuskäik**
1. Vestle õpilastega intervjuu ja artikli erinevustest. Loe ette katkend valitud artiklist, arutlege, kuidas ajakirjanik selleks materjali võis saada – parim võimalus on usutlus.

2. Moodusta õpilastest paarid. Loosi iga õpilaspäri jaoks loo kangeline, kellest tulebki artikkel kirjutada. Iga paari keeleõppija paneb mustandilehele kirja kogu teabe, mis neil varasemast usutlusest loo kangelase kohta on õnnestunud teada saada; vajaduse ning võimaluse korral võib loo kangelast lisaks küsitleda. Tugiõpilane ja õpetaja aitavad keele- ja kirjavigu parandada ning keeleõppijad vormistavad artikli.
3. Tugiõpilane võiks omalt poolt lisada mõne tähelepaneku, mille paneb kirja keeleõppija. Ka illustratsioonid on tervitatavad.

Variant

Tehes sama ülesannet vanema rühmaga, on kaval anda piiritletum ning veidi keerukam teema (nt „Õpetaja N unistused järgmiseks suveks“, „Majahooldaja M tööd ja hobid“, „Mida teab M hobustest?“ jne), sest isiku üldandmeist artikli kirjutamine oleks liiga primitiivne.

58**LUULELUMM****Eesmärgid**

- väljendamine luulevormis
- sõnavara rikastamine

Osaoskused**KIRJUTAMINE, SÕNAVARA****Vanus****11–14aastased****Aeg****20–25 minutit****Vahendid**

vihikud, kirjutusvahendid, tahvlipaber, marker

Eeltöö

Kirjuta tahvlipaberile:

*kolm iseloomuomadust**kolm välimust kirjeldavat sõna**armastab (keda? mida?) (kolm objekti)**tunneb (kolm emotsiooni)**vajab (kolm asja)**kardab (kolm asja)**annab ära (kolm asja)**tahaks minna (kolm kohta)**tema nimi on ...***Tegevuskäik**

1. Et kõik õppijad ei ole arvatavasti luulehuvilised, siis ütle, et luuletus ei pea tingimata olema mingis kivilinenud vormis. Luuletused võivad olla nii riimis-rütmis kui vabavärsis. Küsi, kas keegi on ise luulet kirjutanud ja kas nad oleksid valmis sealsamas kirjutama. Paku protestijaile võimalus teha ühine luuletus ja aita neil kolme-nelja kaupa rühmituda. Samas võiksid eraldi jääda üksiküritajad, kui nad seda tahavad.

2. Selgita pabertahvlile kirjutatud luuletuse malli. Ütle, et igaüks teeb selle malli põhjal ühest oma laagrikaaslasest luuletuse. Viimane rida jääb esialgu tühjaks, nimi kirjutatakse siis, kui luuletus on ette loetud ja see, keda luuletuses iseloomustatakse, ühiselt kindlaks tehtud.
3. Anna luuletuse koostamiseks aega 10 minutit. Tugiõpilane aitab keeleõppijat sõnavaras, kasutada võib ka sõnaraamatut. Luuletus kirjutatakse puhtalt ümber eraldi paberile, et see hiljem luuletuses kirjeldatule kinkida.
4. Luuletused loetakse ette. Ühiselt leitakse isik, keda kirjeldati. On huvitav, et mõni laagriline saab mitu luuletust, teine mitte ühtegi. Soovita kõigil olla nii värvikas ja huvitav inimene, et temast võiks luuletuse kirjutada.

Variant Luuletuse objekt võetakse loosiga, siis on kindel, et enda kohta käiva luuletuse saab igaüks.

Märkus Ülesannet sobib teha laagri lõpu poole, kui laagrilised on omaval hel tutvunud ja neil on üksteisest kujunenud oma arvamus.

59

KÕNEMULLIDE TÄITMINE

Eesmärgid

- mitteametliku, argikeelse teksti kirjutamine
- koostööoskuse arendamine
- koomiksikeele võrdlemine kirjakeelega

Osaoskus KIRJUTAMINE
Vanus 12–16aastased
Aeg 8–10 minutit

Vahendid

- iga paari jaoks telelehe või muu sobiva pikkuse ja sisuga koomiks; paremini kukub ülesanne välja nende koomiksitega, kus on ka originaaltekst („Berti päevik”, „Hagar Hirmus” jmt)
- veidi mustandipaberit

Eeltöö

- Kleebi üle koomiksi originaaltekst või peida muul moel.
- Paljunda üks ja sama koomiks kõigi rühmade jaoks.

Tegevuskäik

1. Räägi veidi koomiksist ja selle stiilist, näita mõnd üldtuntut. Too näiteid, kuidas koomiksisõnad ja isegi helisid kirjeldavad sõnad on keelde juurdunud (*nnuuks, vauuu!!*). Lase õpilastel rääkida, kust ja milliseid koomikseid nad on vaadanud-lugenud.
2. Jaga õpilased paaridesse. Teata, et korraldatakse koomiksivõistlus. Anna igale paarile ettevalmistatud koomiks ja palu neil täita kõnemullid. Soovita neil enne mustandilehel eeltööd

teha ja variandid kirja panna. Fantaasial võib lasta vabalt lennata, tuttavatest koomiksikangelastest ja nende iseloomust või väljendusviisist lähtuma ei pea.

3. Tugiõpilaste ülesanne on juhtida tähelepanu nii sisule kui kirja- ja stiilivigadele.
4. Valminud töödest tehakse väike näitus või köidetakse käsitsi raamat, mida vaadatakse ja kommenteeritakse ühiselt või avatakse kommentaaride jaoks eraldi leht/vihik/kast. Lõpuks võiks originaali vaadata ja seda õpilaste töödega võrrelda.

Lisavõimalus

- Koomiksi võib ka mitmest lühikoomiksist kokku panna (mitu Garfieldi või Akne koomiksit, mis on üksikuna ehk liiga lühikesed). Absurdne sisu isegi ergutab fantaasiat.
- Koomiksi järgi või sellele eelnenust/järgnevast võib kirjutada jutukese, artikli laagrilehte; mõni kunstikalduvustega laps võib joonistada järje.

Variant

Sama ülesannet võib teha ka noorematega, tuleb ainult valida sobiv koomiks ning teha algul üks ühiselt läbi.

Märkus

Võib kasutada ka paljundamata ja iga rühma jaoks erinevat originaalkoomiksit, mis on kleebitud joonistuspaperile.

60

MEIE KAUPLUSE PAKKUMISED

Eesmärgid

- kohalikule kauplusele vaimuka reklaamlehe koostamine
- sihitise vormi valik
- ühise eesmärgi nimel tegutsemine

Osaoskused

KIRJUTAMINE, GRAMMATIKA

Vanus

11–14aastased

Aeg

15–20 minutit

Vahendid

- ülesande 88 põhjal valminud ülevaade
- kaupluste reklaamlehed ja kaubapakkumised, kataloogid jms, käärid, liim ja A3 suuruses paber igale rühmale
- vilt- ja värvipliatsid
- loosilipikud kaubagruppide nimetustega

Tegevuskäik

1. Jaga õpilased paaridesse ja moodusta neist neljaliikmelised rühmad. Tugiõpilased saavad käärid ja liimi, keeleõppijad kirjutusvahendid. Igale rühmale anna paar värviliste piltidega reklaamvoldikut, millest on hea kaupade pilte välja lõigata.
2. Näita õpilastele mõnd kaupluse reklaamlehte ja teata, et koostatakse samasugune kohaliku kaupluse jaoks. Et kaubavalikuga

on juba tutvunud, tuleb rühmal saadud teabe alusel 10–15 minuti jooksul jagatud materjalidest lõigates, kleepides ja kirjutades koostada teatud kaubagruppide reklaamleht. Soovita teha see pigem vallatu kui väga realistlik (nt *Kahe leiva ostmise korral saab lisaks paari katkisi kummikuid või Kui sul on vaja midagi liimida, siis poes on saada suures valikus nätsu*). Lase igal rühmal kaupade valimiseks loosi tõmmata. Keeleõppijad kirjutavad tekstiosa, tugiõpilased aitavad neid õigekirjas.

3. Liigu rühmade vahel, tuleta meelde, abista sihitise õigel kirjutamisel, erguta kasutama malle *Osta kaks ... (mida?), saad ... (mille?) lisaks või Kui sul ei ole ... (mida?), siis saad ... (mille?) osta meilt või Ärge unustage osta ... (mida?)* jms, peaasi et kaupade nimetusi kasutatakse võimalikult erinevates vormides. Lausemallid võiks nooremate puhul ka tahvli(paberi)le kirjutada.
4. Kokkulepitud aja möödudes pange valminud tööd seinale, lauale või põrandale ning vaadeldge neid koos. Kui keeleõppijadki soovivad kujundustööga kätt proovida, tuleb neile seda võimaldada, reklaamlehti võib ka edaspidi täiendada või juurde teha.

Lisavõimalus Reklaam- ja teabelehti võiks koostada muudekski puhkudeks (nt keelelaagrile, muuseumile, kuhu korraldati õppekäik, laagri söök-lale jne), nii tõsimeelseid kui huumorivarjundiga.

61

REKLAAMVOLDIKU KOOSTAMINE

Eesmärgid

- reklaamteksti kirjutamine
- olulise info esiletõstmine
- ühise eesmärgi nimel tegutsema harjumine

Osaoskused KIRJUTAMINE, KÕNELEMINE
Vanus 13–18aastased
Aeg vähemalt 30 minutit

Vahendid

- joonistus- ja kirjutusvahendid, paberid, liimipulgad, käärid, vanad ajakirjad
- kui on, siis fotod-pildid laagrist ja ümbruskonnast
- näidisteks mõningad erinevad turismi või ürituste korraldamisega tegelevate ettevõtete voldikud

Eeltöö Kindlasti on asjakohane ja soovitatav reklaamvoldiku kui trükise eriliigiga varem tutvust teha. Üks võimalus on kirjas ülesandes 75.

Tegevuskäik 1. Jaga õpilased rühmadesse. Hea, kui tekib vähemalt kolm rühma. Vaadeldge koos erinevaid reklaamvoldikuid. Räägi õpilastele, et teiegi laager vajaks hädasti sellist. Kavandi saamiseks kuuluta

välja rühmadevaheline võistlus. Iga rühm valib juhi, kirjutaja, joonistaja-illustraatori, teksti toimetaja, materjalidega varustaja jne. Kirjutaja olgu kindlasti keeleõppija, toimetaja aga tugiõpilane.

2. Valitud ametimehed asuvad tegevusse, rühmajuht koordineerib nende tööd. Liigu rühmade vahel, abista ning anna nõu nii sisu kui vormistuse kohta; jälgi, et kõik kaasa töötaksid.
3. Töö on loominguiline ja seda ei peagi lõpetama kõik rühmad ühel ajal, seetõttu tuleb lõpetanud rühmale anda mingi muu vajalik ülesanne või töö, et jätkajad ei tunneks end karistatuna, vaid teeksid rahuliku meelega oma töö valmis.
4. Valminud kavandid pannakse välja kogu laagriile vaadata ning hinnata. Iga voldiku kõrvale võiks panna hindamislehe, kuhu saaks kirjutada hinnangu sisu, vormistuse, vaimukuse, uudsuse jne kohta. Parimad saavad korraliku autasu, sest tegemist on tõsise loometöoga.

Märkused

- Kui tulemus on tõesti heal tasemel, oleks igati asjakohane parim(ad) töö(d) võimaluse korral paljundatuna õpilastele laagrimälestusena kaasa anda.
- Kui teie laagrit korraldaval asutusel on kodulehekülj Internetis, on seegi sobiv koht, kus reklaamvoldikut esitleda.

62

SELLIST LAAGRILIST ME VAJAME

Eesmärgid

- iseloomustuse koostamine
- ajalehekuulutuse kirjutamine

Osaoskused

KIRJUTAMINE, SÕNAVARA

Vanus

12–15aastased

Aeg

10–15 minutit

Vahendid

- tahvel või tahvlipaber
- näidiskuulutus (nt *Keelelaagris, mis toimub 12.–24. juulini Kloogal, on veel mõni vaba koht. Ootame laagrisse sõbralikke 13–15aastaseid noori, kes tahavad eesti keelt õppida, kellele meeldib laulda ja matkata jne*)
- ülesande 33 jaoks valmistatud rollikaardid

spordilaagri/keelelaagri/kunstilaagri kandidaat

SOBIV

EBASOBIV

- talle meeldib
- ta on
- talle meeldib
- ta on

- Tegevuskäik**
1. Palu ülesande 33 lahendamisel saadud info põhjal koostada lühiiseloostus ideaalselt ühte või teise laagrisse sobivast noorest. Esialgu kirjutavad paarid iseloomustavaid sõnu vaikides mustandipaberile. Seda võiks teha nii:
 2. Tehke tahvlile või tahvlipaberile eri laagritesse sobivate kandidaatide vajalike eelduste ja omaduste loetelu suurte tabelitena.
 3. Esitle õpilastele oma näidiskuulutust. Jaga õppurpaaridele erinevate laagrijuhitide rollikaardid. Palu igal paaril koostada tabeli andmeile tuginedes 5–7 lausest koosnev ajalehekuulutus, kus kutsutakse noori laagrisse, mille andmed on saadud kaardil.
 4. Kuulutusi loetakse, vaadeldakse ja kommenteeritakse koos.

- Lisavõimalus**
- Kuulutused võiks kujundada; vaadeldage analoogset vormistust ajalehtedes ja võtke eeskujul.
 - Järgneda võiks arutelu, millisele noorele üldse laagrielu sobib ning mida oskab, teeb ja kuidas käitub laagrisobilik noor.

- Märkus**
- Sedalaadi ülesanne on eriti sobiv laagri kolmandal-neljandal päeval, kui noored on omavahel juba tutvunud ja võib-olla on tekkinud esimesi konfliktolukordigi.

63

JÄRJEJUTT

- Eesmärgid**
- loovkirjutamise ja fabuleerimisoskuse arendamine
 - kujutlusvõime arendamine

- Osaoskused** KIRJUTAMINE, SÕNAVARA
Vanus 12–15aastased
Aeg 15–30 minutit

- Vahendid** vähemalt A3 suuruses paber, isekleepuvad märkmepaberid või tahvlinäts või kahepoolsed kleepsud

- Eeltöö** Kirjuta paberilehele intrigeeriv jutu algus (nt *Õösel kuulsid õpetajad oma toa akna alt imelikku häält. Kui nad välja piilusid ...*).

- Tegevuskäik**
1. Ülesannet tehakse paariviisi. Kinnita paber tahvlinätsu või teibiga seinale, anna igale õpilasele märkmepaber ja teata, et järgmise lause kirjutab iga paar märkmepaberile ning kleebib jutu alguse alla.
 2. Kui kõik on jätku lisanud, loe erinevad lood-arendused ette. Teata, et jätkatakse juttu, kuid nüüd valib igaüks kellegi teise süžee ja jätkab sealt, kus too loo pooleli jättis. Selle, millist juttu keegi edasi kirjutab, võid kas loosida või jätkatakse vaba valiku põhimõttel – oleneb õpilaste aktiivsusest.

3. Nii jätkub jutukirjutamine, kuni kokkulepitud aeg saab otsa või kuni kõik on oma fantaasia ammendanud.
4. Jutud loetakse ette, paber jääb seinale ja igaüks võib vabal ajal juttu jätkata.

Variant Noorematega sama ülesannet tehes võib kasutada küsimusevastuse meetodit: iga järgmine jutujätk vastaku järgmisele küsimusele (nt 1) *Keda nad nägid?* 2) *Mida õpetajad siis tegid?* jne).

64 KETTKIRI

Eesmärgid

- oma arvamuse kirjalik avaldamine
- teise arvamuse käsitlemine

Osaoskused KIRJUTAMINE, LUGEMINE
Vanus 11–15aastased
Aeg 20–30 minutit

Vahendid paber, kirjutusvahendid

Eeltöö Vali noori huvitav ja põnev teema (nt *Kas kummitused/tulnukad on olemas?*, *Mulle kingiti ahv/madu/krokodill*, *Armastan rahu-likku muusikat*)

Tegevuskäik

1. Jaga õpilased paaridesse. Paku välja põnev arutlusteema. Palu paaridel 5 minuti jooksul teemat edasi arendada ja selle kohta 1–3 lauset oma paberile kirjutada. Seejärel antakse paberid päripäeva edasi.
2. Kui paarid on eelmise arvamusega tutvunud, on neil võimalus kas kirjasolevaga nõustuda ja teemat edasi arendada või mittenõustumise korral argumenteeritult vastu vaielda.
3. Nii jätkatakse, kuni lehed on jõudnud alguspunkti tagasi. Nüüd loevad keeleõppijad need kordamööda ette. Küsi, kas jäi ehk kellelgi midagi arusaamatuks. Selgitades kasuta tugiõpilaste abi; püüdke hoiduda tõlkimisest.

Lisavõimalus

- Korruga võib anda ka rohkem teemasid, kirjutades iga teema vastava paari lehe ülaserava. Säärasel juhul kavanda ülesande tegemiseks rohkem aega.
- Kirjatööle võib järgneda ka arutelu.

Märkus Sellist võtet võiks rakendada ka laagris kerkinud probleemide arutamiseks.

65 MATKAMULJED

- Eesmärgid**
- reisikirja kirjutamine
 - info organiseerimine ja valik

Osaoskused KIRJUTAMINE, SÕNAVARA

Vanus 13–16aastased

Aeg 30–40 minutit

Vahendid tahvlipaberid, seinanäts, märkmepaberid

Eeltöö Kinnita tahvlipaberid seinale.

- Tegevuskäik**
1. Kui olete naasnud matkalt või ekskursioonilt, on kogetu ja saadud info kohta sobilik kirjutada artikkel laagrilehte. Et see võimalikult sisukas ja heatasemeline saaks, kirjutage üheskoos. Esmalt palu õpilastel esitada küsimusi ja teemasid, millest nüüsguguses artiklis võiks üldse juttu olla. Parimad neist (nt „*Mida huvitavat nägime*“, „*Seda ma varem ei teadnud*“, „*Lõbusad juhtumised*“, „*Kes olid parimad matkakaaslased*“, „*Järgmisel korral tahaksin ...*“) kirjuta üles, iga teema eraldi tahvlipaberile. Kokku võiks olla 5–7 teemat.
 2. Edasi töötatakse loositud paarides. Iga paar kirjutab 10–15 minuti jooksul iga teema kohta oma mõtted eraldi märkmepabereile ning kinnitab vastava teema lehele. Liigu õpilaste vahel, abista ja erguta neid.
 3. Seejärel loetakse üheskoos iga teema alla kogunenud mõtteid, valitakse välja kõigi arvates parimad, märkmepaberid võetakse ära ja valitud mõtted kirjutatakse lausetena vastavale paberile.
 4. Palu soovitada reisikirjale sobiv algus. Needki variandid kirjutatakse märkmepabereile. Koostage pakutu alusel koos parim reisikirja sissejuhatus.
 5. Jätkake tööd suures ringis. Valige kirjapandust sobivad laused, järjestage need, tehke lisandusi, kui vaja. Valmiv artikkel kirjutatakse tahvlipaberile järjest üles.
 6. Lõppsõna koostatakse analoogselt algusega.

Lisavõimalus Et saada valmis artiklile illustratsioone, on paslik korraldada joo-nistusvõistlus.

66

KUS SA OLED?

Eesmärgid

- inimese kirjeldamine elulooandmete alusel
- pildi ja ankeedi võrdlemine ning sobitamine

Osaoskused**LUGEMINE, RÄÄKIMINE****Vanus****8–11aastased****Aeg****10–15 minutit****Vahendid**

- igale õpilasele erinev lapse või looma ankeet ajakirja Hea Laps leheküljelt „Saagem tuttavaks, sõbrad ja sugulased!”
- rohkesti pilte nii eri eas inimestest kui ka lemmikloomadest, nende hulgas elulooandmetele vastavad
- tahvlinäts

Eeltöö

- Paljunda ajakirjast ankeedid ja kleebi ühesuurustele aluspaberitele.
- Varu pildid ja kinnita need mitmele poole majas või territooriumil.

Tegevuskäik

1. Pane ankeedid, kirjapool all, lauale (nagu eksamipiletid). Tegutsetakse paariviisi. Iga paar võtab kaks ankeeti ja õpetaja märguande peale asutakse otsima, kus on ankeedis tutvustatav isik või loom.
2. Liigu koos lastega ringi ja anna soovitusi, millele tähelepanu pöörata (pildil kujutatud vanus; kui see on loom, siis mõni iseloomulik harjumus jne).
3. Kui arvatavad õiged pildid on leitud, kogunevad kõik taas kokku. Arutletakse ja põhjendatakse, miks just see pilt ja ankeet kokku sobivad.

Lisavõimalus

Sellise otsimismängu järel võiksid lapsed enda (ka oma lemmikloom) kohta ankeedi koostada ning selle alusel endast jutustada. Soovita lastel omagi ankeedid pärast koju jõudmist ajakirjale saata.

Märkus

Kui sa ei kasutata pilte, mis on tegelikult ankeetide juures (need on väga tillukesed), siis otsi samade välistunnustega lapse/loomu pilt ja kata ankeedis nimi kinni. Lõpuks tutvusta ka tegelikke isikuid ajakirjas.

67

KELLE VALIN KIRJASÕBRAKS?

- Eesmärgid**
- algupärase lasteajakirjateksti lugemine
 - loetu mõistmine
 - aadressi korrektne vormistamine ümbrikul

Osaoskused LUGEMINE, KIRJUTAMINE

Vanus 8–11aastased

Aeg 15–20 minutit

- Vahendid**
- igale õppijale ajakirja Hea Laps erinevad numbrid
 - vihikud, kirjutusvahendid

- Tegevuskäik**
1. Küsi, kellel õppijatest on kirjasõber. Vestelge veidi sel teemal, nt *kust saadi kirjasõbra aadress, kui kaua on kirjavahetust peetud, kus kirjasõber elab, kas temaga on ka kohtunud, kas kirja kirjutamine on huvitav või tüütu tegevus* jne.
 2. Räägi, et ajakirjas Hea Laps leidub palju kirjasõbrakuulutusi. Palu need kuulutused läbi lugeda ja valida endale nende seast üks, kellega võiks kirjasõbraks hakata. Anna selle jaoks aega ligikaudu 5 minutit, liigu keeleõppijate seas ringi ja vaata, kas vajatakse abi tekstist arusaamisel. Aitavad ka tugiõpilased.
 3. Palu välja valitud kirjasõbrakuulutus ette lugeda ja lühidalt põhjendada, miks valiti just see kirjasõber. Ilmselt koorub vastustest välja eelistatava kirjasõbra koondkuju (on lõbus, kogub midagi põnevat, teeb sporti jne).
 4. Et kiri kohale jõuaks, tuleb ümbrikule saaja aadress kirjutada. Kirjuta suurelt paberile või tahvlile ümbriku õige vormistamise näidis, õppijad kirjutavad selle enda vihikusse. Räägi kirja-saatmise headest tavadest: ümbrik ja kirjapaber peavad olema nägusad, puhtad ja siledad; teiste kirju ei avata; alati tuleb kirjale oma nimi alla kirjutada jne.

- Lisavõimalus** Keeleõppijad koostavad ajakirja näidete abil enese kohta lühiiseloostuse, mis sobiks rubriiki „Otsin kirjasõpra“.

68

VALIME KINGITUSE

- Eesmärgid**
- autentse teksti lugemine ja mõistmine
 - oma arvamuse põhjendamine

Osaoskused LUGEMINE, KÕNELEMINE

Vanus 9–12aastased

Aeg 10 minutit

Vahendid kaubakataloogid Select, Hobby Hall jt igale õppurpaarile

- Tegevuskäik**
1. Õppijad moodustavad paarid. Anna igale paarile kataloog.
 2. Ütle, et sinul (Eesti presidendil, lauljal Ivo Linnal jne) on varsti sünnipäev. Palu õppurpaaridel valida kataloogist sobiv kingitus. Valiku tegemiseks anna aega 5 minutit.
 3. Kui kingitus on valitud, loeb keeleõppija tootereklaami ette. Koos põhjendatakse, miks valiti just see ese.

69

ORAAKEL

- Eesmärgid**
- kirjalike juhendite järgi suuna leidmine
 - teksti mõistmine

Osaoskused LUGEMINE, KÕNELEMINE

Vanus 9–13aastased

Aeg kuni 20 minutit

Vahendid kahesuguse tekstiga sedelid

- Eeltöö**
- Valmista sedelid:
 - ühtedel sedelitel on juhendatud, kuhu tuleb minna;
 - teistele sedelitele kirjuta vaimukaid tulevikuenustusi (nt *Saad kutse osaleda filmivõtetel. Ärkad homme ja leiad, et oskad hiina keelt kõnelda* jne); võid sedeleile ka konkreetsete laste nimed kirjutada.
 - Mine sinna, kuhu suunasedelid juhatavad, ja peida ennustustega sedelid ära, aga nii, et neid oleks võimalik hõlpsasti leida (pisut jääb paistma – vahest oled kunagi maastikumängu korraldanud?). Ühe objekti juurde peida kaks sedelit, siis saavad kaks õppijat koos otsima minna ja sul on ka endal lihtsam peidukohti leida.

- Tegevuskäik**
1. Ütle, et õppijatel avaneb võimalus oma tulevikust huvitavaid seiku teada saada. Üks kuulus oraakel käis laagris, ent peitis ennustused ära ning laagrilistel tuleb need üles otsida.
 2. Anna õpilastele suunajuhenditega sedelid – arvesta, et keeleõppija ja tugiõpilane saaksid minna koos (nt *Minge vana paadikuuri taga oleva kännu juurde*). Kui õppijate keeleoskus lubab, võiksid nad ka üksinda liikuda. Osutatud paigast leiavad nad sedelid ennustustega. Kui juhtub, et sedeli leiab mitu last korraga või mõni ei leiagi seda, lahendage olukord kohapeal. Anna ka ligikaudne otsimisaeg, nt 10 minutit.

3. Kui kõik on alguspunkti naasnud, loetakse ennustused ette. Senikaua kui otsimine käib, võivad varem kohale jõudnud teha ise ennustusedeleid, et nendega hiljem mängu jätkata.

Lisavõimalus Teisel sedelil pole ennustus, vaid mingi ülesanne (nt *Korja ja too teistele 10 mustikat. Too üks pohlavars. Leia peotäis okkaid.* vms).

70 ORIENTEERUJAD

Eesmärgid

- üldlugemine sobiva pealkirja leidmiseks
- peamise info leidmine tekstist

Osaoskus LUGEMINE
Vanus 11–16aastased
Aeg 20 minutit

Vahendid

- sobiva raskusastmega algpärane eestikeelne jutt või ajalehe artikkel, mis on osadeks lõigatuna erinevatele ühesuurustele A5 paberilehtedele kleebitud ja ruumis või mänguväljakul suvalises järjekorras laiali paigutatud, iga tekstilõigu juurde on kinnitatud eri värvi kirjutusvahend (NB! Jälgi, et õues mängides tuul ühtki lehte enne mängu algust ega mängu ajalgi minema ei puhuks!)
- iga keeleõppija jaoks orienteerumishend veidi erinevate pealkirjadega, mis sobiksid valitud tekstilõikudele
- stopper või sekundiosutiga kell

Tegevuskäik

1. Tutvusta õpilastele orienteerumismängu põhimõtet: iga keeleõppija peab otsima talle antud kirjas olevate pealkirjade juurde sobivad tekstilõigud ja märgistama pealkirjad oma kaardil tekstilõigu juures oleva värviga. Õpilased stardivad minutiliste vahedega, keeleõppijad vaheldumisi tugiõpilastega. Viimaste ülesanne on märkida oma lehele lõikude õige järjekord samuti tekstilõikude juures olevate värvidega.
2. Kui rada on läbitud, märgi üles igaühe aeg, valede vastuste eest arvesta karistusaeg. Üks õigesti vastanud tugiõpilastest korjab teksti õiges järjestuses kokku, see riputatakse lugemiseks üles ja seda kasutatakse mõnes järgmises tekstiga tööd eeldavas ülesandes.
3. Orienteerumismäng lõpeb võitjate autasustamisega, lohutus-ahinna saavad ka need, kes polnud parimad.

Lisavõimalus Pealkirjade asemel võib algtaseme õppija lõike seostada ka ümbersõnastatud infoga või otsida tekstist muud piiratud infot (sõnu, fakte, vastuseid küsimustele).

71

JUTUSTA KEHAKEELES

Eesmärgid

- eneseväljendusoskuse arendamine
- nähtu sõnastamine

Osaoskused**LUGEMINE, KÕNELEMINE****Vanus****11-14aastased****Aeg****15 minutit****Vahendid**

jõukohased ilmekate tegelaste ja žestide abil väljendatava tegevusega lühitekstid (nt „*Kaks ahnet karupoega*“)

Eeltöö

Vali tekstidest välja sõnad-väljendid, mida peaks enne harjutama.

Tegevuskäik

1. Küsi, mida teha, kui me ei oska vestluspartneri keelt. Ilmselt vajame oskust kasutada kehakeelt. Teata, et kõik püüavad loetud jutukese kehakeele abil edasi anda. Palu õpilastel soovijenduseks näidata, kuidas nad väljendaksid žestide, hääliitsuste, kehaasendite abil tänu, palvet, laitust, heakskiitu või sõnu *suur, väike, ema, puu* jne.
2. Jaga õpilased paaridesse ning palu igal paaril nende tekstist valitud sõnu-väljendeid omavahel harjutada ja siis teistele esitada. Kontrolli, kas kõik said esitatust üheselt aru.
3. Seejärel saab iga paar oma teksti, mis tuleb teistele ette kanda. Liigu harjutamise ajal paaride vahel, erguta, jaga soovitusi.
4. Esinetakse kaaslastele, kes püüavad ära arvata, mida neile etendatakse. Leppige kokku reeglites (nt ei tohi mitte keegi kommenteerima hakata enne, kui etendus on lõppenud). Asjakohane on tõsta esile kõige selgem ja piltlikum ettekanne ning parim koostöö.

Lisavõimalus

Õpetaja esitab (õpetajad esitavad) esmalt ise ühe lühiloo pantomiimina ja õpilased püüavad mõista.

Variant

Sama ülesannet võib teha ka noorematega. Nendega tuleb ainult rohkem eeltööd teha, harjutada väljendumist kehakeeles üheskoos; teksti asemel võib pantomiimina väljendada lauseid.

Märkused

- Võiksid omavalitud tekste enne õpilaste ette astumist peegli ees kehakeeles harjutada.
- Tekste valides lähtu muu hulgas ka põhimõttest, et mida vähem tuntud on sisu, seda lihtsam olgu sellest pantomiimi teha.
- Kui sobivaid tekste on raske leida, kasuta paarilauselisi ilmekaid stseene.
- Abivahendeiks võiksite kasutada ka esemeid.

72

LEIA ÕIGE TEE

Eesmärgid

- sõnade äraarvamine
- liikumisjuhendeist arusaamine

Osaoskused

LUGEMINE, SÕNAVARA, KIRJUTAMINE

Vanus

10–14aastased

Aeg

20 minutit

Vahendid

- marsruudikirjeldused (vt eeltöö)
- kirjutusalused, kontrollpunktidele vastav arv eri värvi kirjutusvahendeid, stopper või sekundiosutiga kell

Eeltöö

- Valmista ette orienteerumismaastik: vali 0,1–0,3 ha suurune ala, kus oleks künkaid, põõsaid, pinke jms objekte. Võid panna sinna lisaks toole, kaste või muid esemeid.
- Valmista ette õppurpaaridest kolmandiku võrra rohkem kontrollpunkte, paiguta neisse eri värvi kirjutusvahendid.
- Koosta iga paari jaoks veidi erinev marsruut ja kirjuta selgitused, kuidas jõuda järgmise punkti. Mida parema keeleoskusega õpilased on, seda ümberütlevam võib olla selgituste stiil, nt *Minge ühe suure elava loodusobjekti juurde, mis asub otse 3 m kaugusel, ja kirjutage, milline on see asi katsudes* või *Minge 3 meetrit otse edasi, leidke suur okaspuu. Puu koor on (missugune?)*.
- Seda ülesannet korraldavad 2–3 õpetajat ja täidavad kogu laagri õpilasrühmad. Üks õpetaja on algus- ja lõpp-punktis, teine (teised) liigub (liiguvad) mängualal noori juhendades ning reeglitest kinnipidamist jälgides.

Tegevuskäik

1. Jaga õpilased paaridesse. Teata, et algab orienteerumismäng. Selgita reegleid. Juhend on keeleõppija käes ja tema kirjutab igas kontrollpunktis vajaliku sõna, väljendi või lause. Tugiõpilane selgitab, võib muidugi ka ette öelda. Kui noored hätta jäävad, kutsutakse appi õpetaja.
2. Mängualal olev õpetaja abistab hättasattunuid suunavate küsimustega, vaatab, et kõik paariviisi punktid läbiksid ja muudest reeglitest kinni peaksid.
3. Lõpp-punkti jõudnud annavad täidetud ülesandelehe seal ootavale õpetajale.
4. Kui kõik on mängu lõpetanud, teevad õpetajad tulemustest kokkuvõtte. Kindlasti autasustatakse tublimaid.

Lisavõimalus

Kui on sobiv maastik ja õpetajatel küllalt pealehakkamist, tehke suur maastikul orienteerumise mäng, aga ärge unustage keeleõppe-eesmärke.

73

PIMEKÜSITLUS

Eesmärgid

- oletuse teel infolünga täitmine
- oletuse võrdlemine tegelikkusega

Osaoskused

LUGEMINE, KÕNELEMINE

Vanus

15–17aastased

Aeg

15 minutit + lisaülesanne kas kohe (10 minutit) või päeva jooksul

Vahendid

kogu vanadest ajalehtedest (nt laupäevasest Postimehest) tänavaküsitlusi, lõika need välja, kleebi tugevale paberile, ühele lehele küsimus koos vastajate piltide-nimede-vanustega, teisele vastused; võib paljundada ka üht ja sama küsitlust, ent originaalid on siiski paremad; iga õpilaspäri jaoks on üks küsitlus

Tegevuskäik

1. Jaga õpilased paardesse ja palu neil istuda teineteisest kaugemale. Anna tugiõpilasele küsimus koos vastajate andmetega ning keeleõppijale vastused. Palu kummalgi teha oletusi puuduva osa kohta ning need kirja panna. Omavahel ei kommenteerita! Seega peaks keeleõppija vastuste järgi oletama, mida küsiti ja kes olid vastajad, tugiõpilane omakorda välja mõtlema, mida üks või teine pildidel kujutatut võis vastata.
2. Seejärel kannavad paarid küsitlused ette, esitades esmalt oma oletatava variandi. Paariline kõrvutab seda tema käes oleva originaalmaterjaliga, öeldes näiteks: „*Mina arvasin, et vastaja oli ...*“, „*Mina arvasin, et küsiti: ...?, Tegelikult ...*“.
3. Koos mõeldaks välja laagri n-ö päevaküsimus (nt *Millise muusika järgi oleksid täna õhtul nõus tantsima?*). Küsimusele vastatakse kas samas keeletunnis või päeva jooksul. Nii päevaküsimus kui ka vastused riputatakse seinale või kirjutatakse laualehte.

Variant

Nooremate jaoks on ajakirjandusest sobivat küsitlust väga raske leida, õpetajal tuleks see endal välja mõelda.

Lisavõimalus

Kirjutamise asemel võib kogu ülesande teha suuliselt.

74 MIDA ARVAD SINA?

- Eesmärgid**
- süvalugemisoskuse arendamine
 - oma arvamuse avaldamine
 - teiste arvamuste ärakuulamine, nende arvestamine ja oma seisukoha kaitsmine

Osaoskused LUGEMINE, KÕNELEMINE

Vanus 14–16aastased

Aeg 15 minutit

Vahendid tekst, millega tegeldi mõnes varasemas ülesandes (nt ül 70) ja mille igaüks on seejärel süvenemisega läbi lugenud, järelkult peab tekstikoopia olema igal õpilasel; ülesande teksti võib anda ka paaridele; tekst olgu eakohane ja haarav

- Tegevuskäik**
1. Istuge seda ülesannet tehes vabas ringis. Vestle kogu õpperühmaga loetud tekstist. Küsi, kes olid (pea)tegelased, kus ja millal tegevus toimus, kas midagi loetus üllatas lugejat jms.
 2. Palu õpilastel paarikaupa (kui enne loeti paarides, siis uue paarilisega) arutledes mõelda tekstile uus, lõov ja huviäratav pealkiri.
 3. Iga paari keeleõppija kannab ette oma ja paarilise ühisarvamuse. Kontrolli aeg-ajalt, kas kuulajad on tähelepanelikud (nt „*Serjoža, kas sa mäletad, mida Anna ja Tarvi arvasid?*”). Kui kõik on ära kuulatud, palu ühel söakamal keeleõppijal öelda, kas ja milles ta kaaskõnelejatega nõustub / ei nõustu. Seejärel palu veel paaril noorel samamoodi oma arvamust avaldada.

Lisavõimalus Kui loetud tekstis käsitletud probleemid põhjustavad väga elavat arutelu ja vastakaid arvamusi ning see ähvardab ülesande piiridest väljuda, võiks anda lisaülesande kirjutada arvamuskirjutus, joonistada plakat vms.

Märkus Nõua õpilastelt rühmatöö kuldreeglitest kinnipidamist ja järgi neid ka ise.

75 OTSI OLULIST TEAVET

- Eesmärgid**
- tarbeteksti lugemine selles sisalduvast teabest ülevaate saamiseks
 - olulise ja ebaolulise teabe eristamine
 - rühmatööoskuste süvendamine

Osaoskused LUGEMINE, KÕNELEMINE
Vanus 13–18aastased
Aeg 25–35 minutit

Vahendid

- ühe turismi või ürituste korraldamisega tegeleva ettevõtte reklaamvoldik (neid saab I-punktidest tasuta, võib ka Internetist välja printida), iga õpilase jaoks üks eksemplar
- tahvel või tahvlipaber

Tegevuskäik

1. Teata töö eesmärk: „Urime reklaamteksti ja teeme järelduse, mida seda tüüpi üllitis endast kujutab ja millist infot annab.“ Eesmärk võiks olla ka hilisem oma laagri reklaamvoldiku koostamine. Töötage arutlusringina, tugiõpilased istuvad vaheldumisi keeleõppijatega, ja pidage silmas rühmatöö kuldreegleid (vt ptk „Teadlik keeleõpe“). Tutvuge üheskoos reklaamvoldikutega. Arutlege, **millistele** tutvustavast asutusest huvituja **küsimustele** need vastavad. Palu igal õpilasel 1–2 minuti jooksul üks **küsimus sõnastada**, aita hättajääjaid. Veendu, et igaühel on korrektne küsimus ette valmistatud.
2. Seejärel esitab üks õpilastest oma küsimuse, temast järgmine vastab teksti põhjal ja esitab omakorda küsimuse järgmisele, kuni kõik on sõna saanud (nt *Kui palju on selle turismitalus voodikohti kokku? Millal on hinnad kõige soodsamad? Kas ja kus saab ujuda?*).
3. Järgmises ringis ütleb iga õpilane välja vähemalt ühe mõtte selle kohta, missugune peaks nii välimuselt kui ka sisult selline trükis olema ja kas vaadeldav voldik vastab neile nõudeile. Arvamuse sõnastamise etapis pead suunavate küsimustega (nooremaile õppijaile) kindlasti abiks olema (nt küsima: *Kas sealt selgub, kui palju on voodikohti kokku? Kas hindade kohta on piisavalt teavet?*). NB! Sõnasta oma küsimused õpilastele arusaadavalt!
4. Kui ring on täis, palu saadud info põhjal pakkuda paremaid ideid, kuidas tutvustada üht suveüritusi korraldavat asutust. Kui mõni lastest ei suuda vastust sõnastada, võib ta vahele jääda, mõelda ja vastata siis, kui teised on oma repliigid välja öelnud. Kui ideed hakkavad korduma, tee hetkeks paus ja juhi tähelepanu sellele, et ju on see siis esmatähtis, kui paljud sedasama arvavad.
5. Seejärel tehakse kokkuvõtte teemal „Mida ja kuidas peab infovoldik tutvustama?“. Selleks jagunetakse väiksemateks võrdseteks rühmadeks (3–5). Iga rühm valib enda hulgast rühmatöö tulemuse ettekandjad: ühe keeleõppija ja ühe tugiõpilase. Anna rühmadele aega 5–7 minutit. Juhenda rühmi, selgitades, et tegelikult tehakse kogu varasem töö väiksemas ringis uuesti läbi ja lepitakse kokku (nt hääletamise teel, kui muidu ei saa) **ühes ühises seisukohas**. Ettekandjad jätavad ühisseisukohad meelde.

6. Ettekandjad esitavad rühmade seisukohad. Hea on, kui seda suudaks teha keeleõppija nii, et tugiõpilased teda ainult veidi abistavad, kuid seisukohti esitada võivad ka keeleõppija ja tugiõpilane vaheldumisi. Õpetaja juhtimisel kirjutab üks õpilastest tahvlile ettekannete põhjal selgunud põhiseisukohad (nt *Igas reklaamvoldikus peab olema ettevõtte aadress ja telefoninumber. Piltidel peab olema näha, missugused on hooned ja kõik muu, millest kirjutatakse* jne).

Lisavõimalus Arutelu järel asutakse koostama oma laagri reklaamvoldikut (vt ül 60).

Märkus Ühegi etapiga ei või mingil juhul alustada enne, kui kõik on eelmise valmis saanud; peab oskama arvestada nõrgemaid kaaslasi.

76

TERVIS ON KALLIS VARA

Eesmärgid

- vajaliku info leidmine teatmeteosest
- juhendite lugemine ja mõistmine
- eakohastele tervishoiuküsimustele tähelepanu juhtimine

Osaoskused LUGEMINE, SÕNAVARA

Vanus 13–18aastased

Aeg 20 minutit

Vahendid

- laagri- või külaraamatukogus leiduvad teatmeteosed
- kirjutusvahendid

Eeltöö

- Tutvu enne kirjandusega, millest hakatakse teavet otsima.
- Vali täpsem teema (nt „*Ohtlikumad nakkushaigused ja nende vältimine*“, „*Ravimtaimed*“, „*Tervislik toitumine*“, „*Kahjulikud harjumused*“ jne).
- Koosta õpilastele jõukohased ja vajalikke teadmisi andvad küsimused (nt *Kuidas saab vältida nakkushaigustesse nakatumist?* või *Missuguseid ravimtaimi võiks praegu metsast leida? Kirjelda 5 erinevat või Millised on tähtsamad toiduained?*).

Tegevuskäik

1. Küsi mõni teemakohane küsimus (nt *Mis nakkushaigusi oled põdenud? Kuidas need levivad?* jne). Tutvusta teoseid, kust võib saada vajalikke lisateadmisi. Jaga õpilased 3–4-liikmelisteks rühmadeks ja anna igale rühmale 2–3 küsimust.
2. Palu 15 minuti jooksul otsida kirjandusest sobivad vastused ja märkida nende andmed (teos, lehekülg) oma rühma vastuste lehele.

3. Töö lõppedes loetakse leitud vastused otse teatmeteostest teistele ette. Kontrolli, kas kõik said aru, vajaduse korral selgita mõistete sisu.

Variandid

- Sama tüüpi infootsingu ülesandeid on võimalik teha ükskõik millise teema puhul.
- Kui raamatukogu pole, võib kasutada paljundatud materjale, sel juhul muutub aga ülesande iseloom ja keelekeskkonna ülesandest saab tunniülesanne.

Lisavõimalus

Saadud teadmisi võiks laagrielus ka rakendada, näiteks minna matkale ravimtaimi koguma või koostada juhend, kuidas nakkushaigustest hoiduda.

Märkus

Sobivad teatmeteosed võiksid laagris muidugi kohapeal olla, veel toredam on aga ühitada lugemisülesanne õppekäiguga kohaliku raamatukokku. Vali teema, mis haakuks õpilaste huvide ja eaga, samuti eelneva ja järgneva õppetööga.

77

TEKSTI KAARDISTAMINE

Eesmärgid

- kuulud info leidmine tekstist
- kava järgi teksti kaardistamine

Osaoskused

Vanus

Aeg

LUGEMINE, KUULAMINE, KÕNELEMINE, KIRJUTAMINE

13–16aastased

30–40 minutit

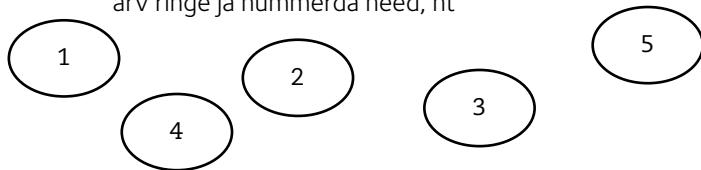
Vahendid

- sobiliku raskusastmega 150–200sõnaline tekst
- vahendid kaardi joonistamiseks (vt eeltöö)
- kirjutusvahendid

Eeltöö

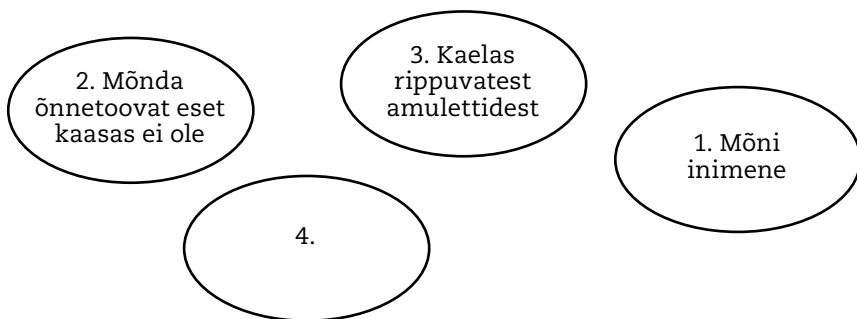
- Vali sobiv tekst, paljunda see iga paari jaoks, nt *Mõni inimene pabistab enne suuremat kontrolltööd lausa hullupööra ja arvab, et kui tal mõnda õnnetoovat eset kaasas ei ole, siis on kõik läbi. Kaelas rippuvatest amulettidest on ajapikku saanud ilusad ehteasjad, mida valides ei mõelda sellele, kas ja kuidas ripatsid, kivid või keed rõivaste juurde sobivad.* (Alma Sterni artikli „Kuivatatud käsi või kuldsüda” järgi (Hea Laps 2001, nr 5, lk 26).)
- Koosta 12–15 võtmelausest (küsimused, lünklaused) koosnev loend, paljunda see iga paari jaoks.
Nt 1. Kes pabistab enne suuremat kontrolltööd?
2. Kõik on läbi, kui tal ...
3. Milllest on saanud ehteasjad?

- Joonista kriidiga platsile või pörandale võtmelausetega võrdne arv ringe ja nummerda need, nt

NB! Veendu enne ülesande tegemist, et sinu valitud pinnale on võimalik kirjutada, vastasel juhul tuleks ringidesse panna paber ja kirjutada sellele markeriga.

- Tegevuskäik**
1. Töötatakse paarides. Anna keeleõppijale tekstikooptid ja lisa-paber, tugiõpilastele leht võtmelausetega. Tugiõpilane loeb võtmelause ette, keeleõppija leiab tekstist ja kirjutab üles vastuse (nt vastus 1: *mõni inimene*). Tugiõpilane võib võtiti mitu korda korrata; küsimust näidata ega keeleõppijale vastust ette öelda ei tohi.
 2. Kui kõik paarid on teksti niiviisi läbi lugenud, asutakse koos ja õpetaja juhtimisel platsile või pörandale joonistatud ringidesse vastusväljendeid kirja panema. Tekstikooptid rändavad tugiõpilaste kätte. Järjest tuleb iga paari keeleõppija ning kirjutab järjekorras järgmisse ringi sobiva väljendi oma lehelt, kustutades samas ringi numbriga (või pöörates lehe ringi numbriga ümber). Nüüd näeb vastust ka tema paariline, kes võib keeleõppijat teksti põhjal abistada ja korrigeerida, kuid ainult suuliselt, nt

3. Kui kogu tekst on nõnda kaardistatud, teata, et 2 minuti jooksul tuleb teksti sisu kaardi abil meelde jätta. Parandatakse ka võimalikud vead.
4. Lõpuks antakse kõik paberid õpetajale. Kõik võtavad ümber kaardi ringi ja lugu jutustatakse kaardi abil. Kui see ei taha õnnestuda, võib tekstid paariks minutiks tagasi anda.

- Lisavõimalus** Sama põhimõtte järgi võib valmistada lauamängu, kus edasi-saamiseks tuleb pesadesse sattumise korral leida tekstist õige sõna, lauselõpp või täita muu infolünk.

78 LÄHME SÕIDAME

Eesmärgid

- sisse- ja alaleütleva käände kasutamine
- asulate nimede õppimine
- liiklusvahendite nimetuste õppimine

Osaoskused

GRAMMATIKA, SÕNAVARA

Vanus

7–10aastased

Aeg

15 minutit

Vahendid

rongi-, lennuki-, laeva-, auto-, raketi- jms pildid koos nimetustega

Tegevuskäik

1. Palu keegi tugiõpilastest liiklusvahendite pilte näitama ja ütleva, mis pildil on. Küsi, kes on sellega sõitnud. Kes on, annab käega märku.
2. Kinnita liiklusvahendite pildid seinale (vm alusele, kas või puu-okstele). Ütle: „Lähme sõitma! Kuhu me soovime sõita?” Ütle ise näidislause, nt *Ma sõidan laevaga Pärnusse*. Räägi, et mõnikord kasutatakse reisisihi nimes *le*-lõppu, mõnikord *-sse*. Kas keegi oskab tuua näiteid, millal millist lõppu kasutatakse?
3. Keeleõppijad mõtlevad ühe minuti jooksul lause, kus sisalduks nii liiklusvahend kui ka sõidusiht. Tugiõpilased aitavad lauset sõnastada.
4. Keeleõppijad ütlevad kordamööda oma laused.
5. Tee õppijaile ettepanek valida kõige põnevam sõiduriist, millega tahetaks sõita. Ütle: „Nüüd olemegi ise see sõiduriist.” Kui valiti rong, moodustage lastest lõbus rong, vedur peab tegema rongi häält ja igasuguseid liigutusi, mida vagunid järele teevad. Samas tuleb hõigata, kuhu sõidetakse (nt *Meie sõidame seenele, järgmine peatus Kukemets*). Kui valisite raketi, on tegevus sisuliselt sama, lapsed peavad raketi väliskuju markerima, juhtpiloodi liigutusi matkima ja hõikama, kuhu rakett suundub.

79 OSKAN – EI OSKA

Eesmärgid

- *da*-tegevusnime kasutamine
- arutelu oskuste teemal

Osaoskused

GRAMMATIKA, SÕNAVARA, KIRJUTAMINE

Vanus

8–12aastased

Aeg

15 minutit

Vahendid kirjutusvahendid ja vihikud, tahvel või tahvlipaber

Eeltöö

- Mõttele, milliseid *da*-tegevusnime verbe soovid õppijatel kinnistada, märgi need endale üles.
- Kirjuta ja aseta nähtavale kohale lausemallid
Ma oskan ... (mida teha?)
Ma ei oska ... (mida teha?)

Tegevuskäik

1. Küsi, kas kõik saavad lausemallidest aru. Selgita, et väljendis *ma oskan (ei oska) midagi teha* tuleb kasutada *da*-tegevusnime.
2. Vali teema, mille kohta sa vastuseid ootad (kodutööd, spordialad, isiksuslikud võimed jne). Too näide (*Ma oskan ilusasti naeratada, aga ma ei oska telki püsti panna*).
 Joonista tahvlile tabel:

Mina oskan, ... ei oska
 Mina ei oska, ... oskab
 Mõlemad oskame
 Kumbki ei oska

ja tuletage koos *kas*-küsimused, mille abil vestluspartnerilt sellesse teavet saab.

3. Õppijad töötavad paarides. Tabel vormistatakse vihikuisse (kui kasutatakse tavalist koolivihikut, võiksid lapsed vihiku laiuti ette võtta).
4. Kui tabel on valmis, asuvad õppijad 10 minuti jooksul tabelit täitma, pannes kirja algul enese oskused, seejärel küsitlevad paarilist ja kirjutavad üles nende vastused, viimasena leitakse ühised oskused–oskamatused. Noorematel õppijatel võib tekkida raskusi sõnavaraga, abista neid. Kui ilmneb, et ei teata mingeid kindlaid sõnu, võid need kõigi jaoks üles kirjutada.
5. Keeleõppijad loevad vastused ette.

Lisavõimalus Arutlege teemal „Mida ma oskan ja mida ma ei oska?“. Võib-olla ei oska keegi muna praadida, pörandat pesta või lõket teha. Saad mitteoskajale leida paarilise, kes just seda tegevust hästi oskab ja võib teiselegi õpetada. Kui selgub, et mitte keegi ei oska telki püsti panna või kartuleid koorida, võite korraldada teemakohased õppimistalgud.

80

PEAB, EI TOHI, ON VAJA

Eesmärgid

- väljendite *peab, on vaja, ei tohi* õige kasutamise harjutamine
- *ma-* ja *da-*tegevusnime kasutamine
- laagrielu korraldavate kokkulepete vajalikkuse teadvustamine

Osaoskused

GRAMMATIKA, KIRJUTAMINE

Vanus

9–12aastased

Aeg

20 minutit

Vahendid

paber, kirjutusvahendid, tahvel või tahvlipaber

Eeltöö

Kirjuta paar väljendit tahvlile või tahvlipaberile (nt *Mul tuleb oma voodi hommikul korda teha. Sa ei tohi üksinda ujuma minna. Sul on vaja eesti keelt õppida*). Anna reeglite leidmiseks ja kirjapanekuks 5 minutit.

Tegevuskäik

1. Moodusta kolmeliikmelised rühmad (vahelduseks paaridele).
2. Selgita, millal kasutatakse *ma-*, millal *da-*tegevusnime. Palu igal rühmal 5 minuti jooksul ette valmistada 10 keeelaagri reeglit, kasutades lausemalle *ma pean, ma ei tohi, mul tuleb / on vaja*.
3. Reeglid loetakse ette, soovitatavalt teeb seda mõni tublim keeleõppija.
4. Kui mõni reegel kordub, arutage, miks leiti sarnaseid reegleid. Kas laagris on vaja kehtestada reeglid või on distsipliini rõhutamise liigne?
5. Huvitavaimad ja rohkem kordunud 5 reeglit kirjuta tahvlile või paberile ning õppijad kirjutavad need endale vihikuisse. Neid reegleid tuleb täita!

Lisavõimalus

- Lisaks keeelaagrireeglitele võite nuputada ka raamatukogu, õpetajate toa, direktori, loomaaiakülastaja, lennujuhtimiskeskuse operaatori jne töö reegleid. Olulisim on õigesti *ma-* ja *da-*tegevusnime kasutada.
- Reeglite kehtimist võite ka liigendada, konkretiseerida, nii et iga rühm leiab reeglid, mida tohib / ei tohi teha toas, õues, sööklas, ujumiskohas jne.

81

MILLEGA?

Eesmärgid

- omadussõnade kasutamine kaasaütlevas käändes nimisõna ees
- täiendiks sobivate omadussõnade leidmine

Osaoskused GRAMMATIKA, RÄÄKIMINE
Vanus 9–11aastased
Aeg 15 minutit

Vahendid kirjutusvahendid, tahvel või tahvlipaber

Eeltöö Kirjuta tahvlipaberile üks näidislause, mille põhjal moodustatakse teisi, nt (*missugune?*) *suur poiss sõidab (missuguse?) kollase rattaga*.

Tegevuskäik

1. Meenuta, mis on omadussõnad, mis küsimusele nad vastavad, kuidas ühilduvad põhisõnaga.
2. Järgneb töö paarides. Kokkulepitud aja jooksul leiavad paarid võimalikult palju omadussõnu, mis sobivad näitelauseesse (nt *Väike, rõõmus, punapäine, haige jne poiss sõidab vana, ilusa, katkise jne rattaga*). Sõnad võib üles kirjutada.
3. Keeleõppijad loevad saadud laused ette. Leitakse kõige vaimukam või vähem esinev omadussõna.
4. Lõpuks ütleb igaüks õpitud malliga analoogse ehitusega lause (nt *Karvane koer mängib punase palliga*).

Variant Et tegevust elavdada, võiks õpilased saata lähikonnast kõikvõimalikke omadustega esemeid-olendeid otsima ning lasta seejärel kirjeldada, mida, kes ja kellega-millega teeb (nt *Suvitajad mängisid valge palliga*).

82 VÕRDLUSASTMED

Eesmärgid

- võrdlusastmete moodustamine
- võrreldavate nähtuste leidmine

Osaoskused GRAMMATIKA, SÕNAVARA
Vanus 9–11aastased
Aeg 10 minutit

Vahendid tahvel või tahvlipaber, joonistusvahendid

Tegevuskäik

1. Korda, mis on võrdlusastmed, too näiteid (nt *suur, suurem, kõige suurem*). Selles ülesandes *i*-ülivõrret ei vaadelda.
2. Palu õppijatel moodustada rivi pikkuse järjekorras. Igaüks ütleb enda kohta lause, kasutades sõna *pikem*, nt *Mina olen pikem kui Saima. Mina olen pikem kui Anna ... Mina olen kõige pikem. Sama tehakse sõnaga lühem*.
3. Õppijad moodustavad paarid. Üks paarilistest joonistab tahvli-(paberi)le mingi lihtsa eseme või olendi nii, et selle kõrvale

mahuks teinegi kujutis. Ta annab korralduse oma paarilisele: „Joonista midagi, mis on suurem (paksem, ilusam, väiksem, karvasem) kui minu pildil olev asi.” Paariline täidab korralduse. Nii teevad kõik paarid. Teised jälgivad, kas korraldusest saadi õigesti aru.

Lisavõimalus Oskuste kinnistamiseks võib võrrelda ka juuste pikkust, jala suurust, maast leitud käbisid ja oksakesi jne. Laagri territooriumil võib ka otsimismängu mängida, võitjaks tuleb see võistkond, kes leiab rohkem võrreldavate omadustega esemete paare või rühmi.

83

ARVA, MIDA NAABRIL EI OLE

Eesmärgid

- eitavate lausete moodustamine
- ainsuse ja mitmuse osastava kasutamine

Osaoskus GRAMMATIKA
Vanus 10–13aastased
Aeg 5–10 minutit

Tegevuskäik

1. Keeleõppijad ja tugiõpilased seisavad vaheldumisi ringis. Tuleta koos õpilastega meelde reegel osastava kasutamise kohta eitavas lauses. Parem on teha seda näidete abil ja ilma terminiteta.
2. Teata, et mängitakse eitamismängu, ära peab arvama, mida naabril (kodus, toas vm) ei ole, ja kasutama seda sõna oma jaatavas lauses. Alustab tugiõpilane, kes nimetab midagi, mis tal on ja mida ta arvab, et naabril ei ole (nt *Mul on kodus kass*). Kui keeleõppijal tõesti nimetatut ei ole, vastab ta eitavalt (nt *Mul ei ole(kassi)*. / *Aga mul ei ole (ühtegi kassi)*). Juhul kui naabril siiski nimetatu on, ütleb ta: „*Mul on ka.*”
3. Kui mäng juba sujub või kui on tegemist oskajamatega, võiks teha mängu reeglid rangemaks. Kes määratud aja jooksul (näit 5 sekundi jooksul) õigesti ei vasta ega väida, langeb välja. Tugiõpilased langevad välja ka siis, kui pakuvad välja asja, mis naabril on.

Variandid

Samasugust mängu võib mängida variantidena.

A. *Mul on koer*. – *Aga mul on kaks koera*.

B. *Mul on väike vend*. – *Minu vend on väiksem* (võrdlusastmed).

Lisavõimalus Kuulamise ja rääkimise asemel võib kirjutada ka sedelile. Sel juhul tehakse tööd paarides ja võidab paar, kellel on määratud aja lõppedes kõige rohkem sõnapaare. Õpetaja kui mängujuht jälgib, et tugiõpilane õiget vormi ette ei ütleks.

84 KUIDAS?

- Eesmärgid**
- tegevuse viisist kõnelemine
 - viisimäärsõnade ja nende võrdlusastmete kasutamine

Osaoskused GRAMMATIKA, KÕNELEMINE, KUULAMINE
Vanus 11–14aastased
Aeg 10 minutit

- Vahendid**
- kirjutusvahendid, paber, tahvel või tahvlipaber, marker

Eeltöö Koosta 8–10 küsimusest koosnev küsimustik, mis eeldab vastuses õpilaste passiivse sõnavara hulka kuuluvate viisimäärsõnade kasutamist, iga paari jaoks üks koopia. Küsimused võiksid olla huvitavad (nt *Kuidas sa end tunneksid, kui võidaksid loteriil pea-võidu?* või *Kuidas öö möödus?*).

- Tegevuskäik**
1. Tuletage koos õpilastega meelde viisimäärsõnu. Abiks võiks olla pantomiim – õpetaja imiteerib kiiret, aeglast liikumist; unist, väsinud, rõõmsat näoilmet ja küsib: „Kuidas ma kõnnin? Aga nüüd? Kuidas ma end tunnen?“ Vähem tuntud määrsõnad märgitakse tahvlile.
 2. Jaga õpilased paardesse, anna keeleõppijaile küsimustikud. Paarid hakkavad teineteist küsitama. Palu keeleõppijal vastused üles märkida ja tugiõpilasel õigekirja kontrollida. Tugiõpilase ülesanne on jälgida, et vastates kasutataks määrsõnu.
 3. Kui kõik on kõiki küsitlenud, tehakse intervjuude põhjal väikesed ettekanded, kus võrreldakse, kuidas keegi küsitletuist magas, kui kiiresti üles tõusis jne.

Lisavõimalus Sama võtet saab kasutada ajamäärsõnade, omadussõnade, tegusõnade või mingi kindla grammatilise vormi kordamiseks ja kinnistamiseks. Nii võiks omadussõnade õppimiseks küsida *missugune/milline*-küsimusi (nt *Missugune/milline on sinu lemmikilm?*), tegusõna lihtmineviku vormi õppimiseks *mida tegi(d)*-küsimusi (*Mida sa tegid, kui te eile jalgpallis võitsite?*).

85

APTEEGIS

Eesmärgid

- vestlus keelekeskkonnas
- kaassõnade *puhul, vastu, peale, enne* jt kasutamine
- apteegi ja tervisega seotud sõnavara rikastamine

Osaoskused

Vanus

Aeg

KÕNELEMINE, GRAMMATIKA, SÕNAVARA

11–15aastased

oleneb apteegi kaugusest + 10 minutit apteegis + 15 minutit laagris

Eeldus

kohalik apteek, kus töötab sõbralik ja kannatlik apteeker

Vahendid

mingi terviseprobleemi kirjeldusega loosilipikud

Eeltöö

- Lepi apteekriga kokku, millal õpilased võiksid apteeki minna, ning uuri, millist infot võib apteekrilt haiguste ja ravimite kohta saada. Enne tuleks tunnis teemaga tegeleda, näiteks nii nagu eelmises ülesandes.
- Valmista mingi terviseprobleemi kirjeldusega loosilipikud (*peavalu ja nohu, bussis sõites läheb süda pahaks* jms).

Tegevuskäik

1. Töötatakse paarides. Vestelge sellest, et mõnikord on vaja minna apteeki. Küsi, kas noored on ise apteegis käinud. Miks? Mida nad seal ostsid? Kas nad teavad, kus ja mida peab õppima see, kes tahab apteekriks saada? Millise murega võiks apteekri poole pöörduda ja millal tuleb minna perearsti juurde?
2. Õppige-korrake ka väljendeid *kõha/peavalu/nohu puhul, iivelduse vastu, enne/pärast sööki* jms. Veendu, et keeleõppijad oskavad varem õpitud keelendeid vestluses apteekriga oma tervisemure kohta kasutada. Palu paaridel teha dialooge.
3. Iga paar võtab loosilipiku.
4. Saada õpilased 2–4 kaupa apteeki. Palu neil küsida apteekrilt lahendust oma probleemile ja uurida mõnd neid huvitavat terviseteemat.
5. Kui kõik on tagasi, räägib iga paar, mida apteeker soovitas ja mida huvitavat nad apteegi ning ravimite kohta veel teada said.

Lisavõimalus

NB! Sama tüüpi ülesandeid võib teha juuksuri, raamatukogu, kaupluse, koduloomuuseumi jne baasil.

Variant

Sama ülesannet noorematega tehes peaks õpetaja kaasa minema, ehkki see sõltub ka apteekri abivalmidusest ja laste iseseisvusest.

86

PANE TÄHELE, MIS TOIMUB

Idee I. Krall, E. Sõrmus, M. Toomsalu. Kommunikatiivse keeleõppe lühikursus. Tallinn, 1997

Eesmärgid

- tegusõnavormide kasutamine teabe edastamiseks
- umbisikulise tegumoe kasutamine
- ühistöö partneriga

Osaoskused

GRAMMATIKA, KIRJUTAMINE

Vanus

14–16aastased

Aeg

vähemalt 30 minutit

Vahendid

kirjutusvahend ja märkmepaber

Tegevuskäik

1. Jaga õpilased paarideks. Teata ülesanne: laagri maa-alal, rannas, asulas ringi liikudes tuleb detektiivi mängida ja kõik nähtud inimtegevuse jäljed üles märkida. Tegusõnu peab kasutama umbisikulises vormis. Kui on näha, et keegi kastab muru, peab kirjutama *kastetakse*, kui on aga kaevatud kraavi, siis *kaevati*.
2. Kontrolli, et iga paari peale oleks vähemalt üks kell ja et kõik need oleksid õiged. Teata täpne tagasituleku aeg (nt 20 minuti pärast).
3. Tagasi saabunud paarid saavad 8 minutit aega, et vormistada sõnad jutukeseks, kus kõik öeldised oleksid umbisikulises tegumoes.
4. Jutud antakse õpetaja kätte, kes annab oma hinnangu (kõige rohkem umbisikulises tegumoes verbe, uudsus, õigekiri). Jutud võiks kohe või hiljem ette lugeda või lugemiseks välja panna ning paluda igaühel valida tema arvates kõige huvitavam.

Lisavõimalus

- Lisaks tegevusele võib paluda üles kirjutada ka koha, kus tegevus toimus (nt *Poe juures kaevati kraavi. Rohelise maja ees kastetakse muru*).
- Sama võtte sobib väga erinevate keelenähtuste õpetamiseks. Vaadelda ja hiljem kirjeldada saab nii tegevust, asjade omadusi, ilmamuutusi, looduses toimuvaid protsesse, inimeste arvu kui ka soolisuse või vanusega seotud sõnu (nt *Poe ees oli kolm noorukit, noor ema titaga, kaks keskealist naist, üks vana mees*) jpm.

Variant

Nooremate õpilastega saab sama võtet kasutada neile vajalike ja jõukohaste tegusõnavormide (oleviku, liht- või täismineviku) kinnistamiseks, sõnavara rikastamiseks (omadussõna ja selle võrdlusastmed).

87

TERE, PROFESSOR ANTS AED

Eesmärgid

- elukutset, aunimetust, sugulusastet vms väljendava eeslisandiga nime käänamine
- eesti nimede käänamine

Osaoskused

Vanus

Aeg

GRAMMATIKA, RÄÄKIMINE

12–14aastased

10 minutit

Vahendid

- nimekaardid (*Ants Aed, professor; Tiina Tammeka, hambaarst* jt)
- sedelid õpetatavate väljenditega

Eeltöö

- Valmista õppijate arvule vastav arv postkaardisuuruseid nimekaarte, millel nimi ja tiitel või ametinimetus.
- Valmista A4 või suuremad sedelid õpetatavate väljenditega:
Küsi.....-lt, kas ta soovib teed.
Palun öelge.....-le, et me ootame teda.
Otsige.....(keda?) jt.
Kasuta erineva rektsiooniga, kuid õpilastele tuttavaid verbe.

Tegevuskäik

1. Keeleõppijad ja tugiohilased istuvad vaheldumisi poolringis. Tuleta õpilastele meelde reegel: tähendusega perenimi käändub nagu samasugune käändsõna. Rääkige eesti ja mitte-eesti eesnimede käänamisest, *i*-lõpulisest omastavast, eesnime ja perenime kooskasutamisest. Küsi keeleõppijailt, kas nad oskavad oma tugiohilastest laagrikaaslaste nimesid käänta.
2. Harjutage nii: näita sedeleid ja palu öelda väljend, kasutades nii oma kui ka naabrite nimesid. Alustab tugiohilane, kes ütleb sedeli alusel nt „*Küsi Marilt, Antonilt ja Janikalt, kas nad soovivad teed*“. Kui kõik on saanud oma lause moodustada, tehakse veel üks ring, kasutades eesnime ja perenime koos. Tegevust võiks elavdada liigutustega (nt imiteerida teepakku-mist, helistamist).
3. Jaga igale õpilasele nimekaart, üks jäta endale. Räägi, et nagu eesnimi nii ei käändu ka eeslisand, kui see on koos perenimega. Näita oma nimekaarti, mõnd sedelitest ja moodusta lause.
4. Näita vaikides sedeleid ja osuta õpilastele, kes moodustavad oma nimekaardi alusel lause: „*Küsi professor Ants Aialt, kas ta soovib teed.*“ „*Kes tunneb arhitekt Teet Juurikat?*“ jne.

Lisavõimalus

Võtke appi võlukotike ja moodustage seal sisalduvaid esemeid näidates lauseid (nt *Kinkige hambaarst Tiina Tammekale hambahari*).

Variant Noorematega võib teha sama harjutust, kasutades sugulust väljendavaid eeslisandeid (tädi, onu, tädipoeg jne), kõige levinumaid eesti ees- ja perenimesid, lihtsamaid ja rektsioonierinevuseta verbe.

88

KAUBAUURING

Eesmärgid

- tarbeteksti kirjutamine
- osastava ainsuse ja mitmuse vormide kasutamine
- toiduainetega seotud sõnavara rikastamine

Osaoskused GRAMMATIKA, KIRJUTAMINE, LUGEMINE

Vanus 13–15aastased

Aeg oleneb kaupluse kaugusest + 10 minutit kaupluses + 15 minutit laagris

Eeldus sõbraliku personali ja küllaldase valikuga kohalik (selve)kauplus

Vahendid loosilipikud kaubagrupid nimetustega

Eeltöö

- Lepi kaupluse töötajatega kokku, millal võiksid õpilased ülesande jaoks infot koguma tulla. Teavita neid kindlasti ülesande olemusest ja õpilaste arvust, siis ei teki arusaamatusi. Uuri ka ise, missuguseid kaubagruppe kaupluses üldse on ja millist infot võib leida kaubapakendilt.
- Kirjuta tahvlipaberile lausemall *Kaupluses müüakse ... (mida?)*.

Tegevuskäik

1. Töötatakse paarides. Eesmärk on uurida, mida müüakse kohalikus kaupluses, et järgmise tööna koostada kauplusele reklaamleht, nagu see on suurtel kaubamajadel (ül 60). Küsi, kas teatakse, mida kohalikust kauplusest on võimalik osta. Ilmselt saad vastuseks, et limpsi, kommi, küpsiseid jne. Kirjuta need sõnad **mitmuse** või **ainsuse osastava** lausemalli alla tulpadesse, nt *Maiustused / Joogid / Piimatooted*. Küsi, mis käändes on sõnad. Mis kaubagrupperi kuulub näiteks limonaad, millisesse kommid jne? Milliseid jooke, maiustusi, piimatooteid jm kaupu veel teatakse?
2. Loosi kaubagrupid paaride vahel ja saada õpilased 2–4 kaupa kauplusse, et saada kirjaliku töö jaoks ülevaade, mida kauplusest võib osta. Palu noortel võtta kaasa kirjutusvahendid. Keeleõppija kirjutab iga kauba mitmuse või ainsuse osastavas üles, uurib ja teeb tugipilase abil märkmeid kauba omaduste kohta.
3. Kui kõik kaubauurijad on tagasi, täiendatakse ühiselt eelmainitud tulpi.

- Lisavõimalus**
- Kui otsustad, et võiks hinna, tootjamaa, importija, kauba säilivusaja, kasutusvõimaluste jms kohta infot koguda, anna lisatööjuhendeid.
 - Tabelit võib kasutada infolekena, lisades sinna müügile saabunud ja läbi müüdud kaupu ning muud teavet.

- Variant**
- Sama ülesannet noorematega tehes peaks õpetaja kaasa minema, ehkki see sõltub ka müüjate abivalmidusest ja laste iseseisvusest. Nooremate jaoks sobib paremini ülesanne 55.

89

TULE SIIA, MINE SINNA

- Eesmärgid**
- määrsõnade, objektikäänete ja asesõnade harjutamine
 - suunatud liikumist väljendavate verbide kasutamine
 - ühe õpivõtte omandamine

- Osaoskused** GRAMMATIKA, RÄÄKIMINE
Vanus 10–14aastased
Aeg 20 minutit

- Vahendid**
- kaks tugevast A3 paberist valmistatud silti: sõnad **SIIN** ja **SEAL** üks ühel, teine teisel pool nii, et neid oleks 10 meetri kauguselt võimalik pingutuseta lugeda
 - õpilastele tuttavate nimetustega esemeid, 1–2 igaühe kohta

- Eeltöö**
- Aseta pooled esemetest lähesse, pooled 10 meetri kaugusele lõpp-punkti.
 - Palu endale kaks tugiõpilast appi ja selgita neile, kuidas nad sind aidata saavad (vt tegevuskäiku).

- Tegevuskäik**
1. Tegutsetakse saalis või mänguväljakul, kus on piisavalt liikumisruumi. Esmalt istuvad-seisavad kõik lähtepunktis poolringis.

Nüüd hõikab tugiõpilasest abi: „Tule siia ja too sealt (pall)!”
 Tuledki, korrates: „Tulen sinna tagasi ja toon siit (palli)” vaheldumisi tugiõpilase fraasiga: „Ta tuleb sealt ja toob (palli) siia.”

2. Järgmiseks asuvad tegevusse kaks tugiõpilasest abi. Nad *lähevad ja viivad, tulevad ja toovad* kordamööda esemeid, andes käske ja kommenteerides tegevust samamoodi kui eelmises etapis.
3. Nüüd vaheldub kaks korda mängus osalenud tugiõpilane ühe vabatahtliku keeleõppijaga. Kõike korratakse, kuni fraasid on kõigile selged.
4. Kuuluta välja võistlusemäng. Loe õpilased kahte rühma, nii et abiks olnud tugiõpilastest saavad kummagi rühma esimesed võistlejad.
Reeglid:
 - tugiõpilane ja keeleõppija peavad vaheldumisi igaüks distantsi läbima;
 - p-s 1 märgitud fraase tuleb distantsi jooksul öelda vähemalt üks kord;
 - rääkima peab vahetpidamata, st vaikimise eest saab karistuspunkte või peab nagu teatevõistluses lähtesse naasma ning uuesti alustama.
5. Lõpuks autasustatakse kõiki aktiivseid osavõtjaid, auhindu olgu nii kiiruse, õigesti öeldud fraaside, vestluse aktiivsuse kui ka humoorikuse, viisakuse või valju hääle eest. Ilma jääda ei tohi keegi!

Lisavõimalus Räägi sellestki, et tegutsedes on hea uusi sõnu-väljendeid õppida. Palu tuua näiteid või too ise (liigutusi ja poose tähistavad sõnad, nt *ühelt jalalt teisele hüplema, kummargil olema, jalad harkis seisma*).

90 ÕPETAJA ON SUPLEJA

Eesmärgid

- ja-liitega tegijanimede moodustamine
- sõnamoodustusreegli tuletamine

Osaoskused GRAMMATIKA, SÕNAVARA
Vanus 12–14aastased
Aeg 10 minutit

Vahendid

- grammatikatabel (Metslang jt „Eesti keele grammatika seinatabelid”) või omavalmistatud tabel; skeemi võib ka tunnis joonistada
- õpilastel laagrimapp või -vihik

Tegevuskäik 1. Moodusta paarid. Esialgu istuvad kõik poolringis. Küsi õpilastelt, kas nad teavad, mida teeb *õpetaja, koristaja, müüja*; aga *lugeja, päevitaja, puhkaja, matkaja, õppija*. Kas siis, kui õpetaja

- ei õpeta, vaid supleb, ei olegi ta õpetaja või on ta nii õpetaja kui ka supleja ja puhkaja, õhtul aga lugeja või telerivaataja?
2. Jõudke nii arutledes koos järeldusele, et *ja*-liite abil võib verbist teha nii ametimehe kui ka ajutiselt mingi tegevuse tegija. Räägi ja näita, kuidas *ja*-liiteline tegijanimi moodustatakse. Palu igapähele skeem vihikusse joonistada.
 3. Edasi töötage paarides. Tugiõpilane pakub erinevaid (laagriga seonduvaid) *ma*-tegevusnimesid, keeleõppija moodustab tegijanimisid.
 4. Palu keeleõppijal kirjutada välja ameteid tähistavad tegijanimed. Seejärel palu iga ametimehe nimetusele lisada veel ajutisi tegevusi tähistavaid tegijanimisid koos tegevuse toimumise aja või kohaga. Moodustage ühiselt koondlauseid (nt *Õpetaja on laagris ka kasvataja, öökasvataja, korrapidaja, rannas supleja ja päevitaja, öösel magaja, lauas sööja*).

Lisavõimalus Kui *ja*-liide on juba tuttavaks saanud, võiks drillimiseks mängida pallimängu (seistakse ringis):

1. mängija viskab palli ühele kaaslastest, öeldes ühe *ja*-liitelise ametinime (nt *õmbleja*);
2. mängija peab ütleva tegevuse, mida nimetatu võiks vabal ajal teha, seega mitte ametinimetusega samatüvelise (nt *loeb*), ja viskab palli edasi;
3. mängija moodustab öeldud sõnast ning *ja*-liitega sõnast lause (nt *õmbleja loeb raamatut*) ning viskab palli järgmisele mängijale;
4. mängija ütleb uue, eelmises lauses kasutatud verbist tuleatud tegijanime (siin *lugeja*) ning viskab palli ühele kaaslastest;
5. vt 1.

Välja langeb see, kes eksib vormiga või ei suuda loogilist lauset moodustada.

Variant Ülesannet saab hästi teha ka noorematega, kuid siis tuleb piirida ainult mõne tuntuma tegevusnime ja tegijanimiga; aita ise paaridel sobivaid sõnu leida.

Keelelaager annab noortele oskuste arendamiseks ja võimete proovilepanekuks võimalusi, mida ei ole ei koolitunnis ega pereõppes. Laagriõpetaja on üks üsna isevärki inimene ja ega iga noorgi laagriliseks sobi. Kui ettevalmistustööd ning laagriprogrammi elluviimist piisavalt tõsiselt võtta, on tegemist kontsentreeritud kujul keeleõpet ja suhtlusvõimalusi, keelekeskkonda ja loominguist õhkkonda pakkuva ettevõtmisega. Ei maksa üle pingutada, on siiski suvi ja koolivaheaeg. Hoolega ettevalmistatud õppekava olgu pigem abiks kui eesmärgiks omaette.

Õnnelik on see õpetaja, kelle õpilased laagri jooksul keeleõppimise mõnu avastavad. Vabal ajal eestikeelseid sõnu ja väljendeid õpetavate-õppivate ning hääldust harjutavate noorte siht on osata eakaaslaste kasutatavaid keelendeid. Noorte keelepruuk ei pruugi ju alati õpetaja kõrva hellitada, ent küllap oskab ta sama tähendusega kirjakeelseid väljendeid nii esitada, et slängi kõrval needki omandatakse.

Omalt kohalt on ka kõnekeelsete väljendite õpetajapoolne tutvustamine. Ei peaks muukeelne noor eesti keelt ju eksami-, vaid suhtluskeelena omandama. See eeldab aga erinevate keelenähtuste tundmist ja sobivas kontekstis kasutamise või ebasobivas kasutamata jätmise oskust.

Kui palju tahes õpetaja eelloetust oma keelelaagris ka kasutab, peaks ta enne laagri tegemist igal juhul leidma vastuse neljale tähtsale küsimusele: KELLELE? MIDA? MIKS? KUIDAS?

- Alp, P., Pajupuu, H., Reins, P. *Eesti keele algtaseme test. Käsiraamat*. Tallinn, 2002.
- Asser, H., Küppar, M. *Võõrkeeletunni planeerimine ja ülesehitus*. Tallinn, 2000.
- Aulio, O. *Suuri leikkikirja*. Jyväskylä, 1989.
- Betteridge, D., Buckby, M., Wright, A. *Games for Language Learning*.
- Burbidge, N., Gray, P., Levy, S., Rinvoluceri, M. *Letters*. Oxford, 1997.
- Campbell, C., Kryszewska, H. *Learner-based Teaching*. Oxford, 2000.
- Fried-Booth, D. L. *Project Work*. Oxford, 1986.
- Hadfield, Ch., Hadfield, J. *Presenting New Language*. Oxford, 1999.
- Hage, M. *Tekstiõpetus*. Tallinn, 2000.
- Haley, M. A., Saphier, J. *Summarizers*. Carlisle, 1993.
- Holme, R. *Talking Texts*. Essex, 1992.
- Isop, E. *Mänge pikapäevärühmadele*. Tallinn, 1982.
- Isop, E. *Mängude suurraamat*. Tallinn, 1986.
- Ivin, V., Auli, N. *Loe, mängi, väitle*. Tallinn, 2000.
- Kerge, K. *Funktsionaalse keeleoskuse taseme määratlemine*. Tallinn, 1996.
- Kerge, K., Pajupuu, H., Reins, P. *Eesti keele kesktaseme test. Käsiraamat*. Tallinn, 2002.
- Kingisepp, L., Kikerpill, T. *Keelekeskkond võõrkeeleeõppe toetajana*. Tallinn, 2000.
- Kingisepp, L., Salu, K., Kaljola, K. *Mängime eesti keeles: metoodiline juhend eesti keele õppeks peredes*. 2., parand tr, [2000].
- Kingisepp, L., Sõrmus, E. *Ülevaade võõrkeeleeõppe meetoditest*. Tallinn, 2000.
- Kitsnik, M., Kingisepp, L. *Avatud ukсед: eesti keele õppekomplekt kesk- ja kõrgtasemele. Õpik, töövihik, õpetajaraamat, 2 helikassetti*. Tallinn, 2002.
- Krall, I., Sõrmus, E. *Eesti keele grammatika õpetamise võimalusi*. Tallinn, 2000.
- Krall, I., Sõrmus, E., Toomsalu, M. *Kommunikatiivse keeleõppe lühikursus*. Tallinn, 1997.
- Kuurme, T. *Rühmatöö võimalusi. Arvutivõrk. Kätesaadav www.ehi.ee/~lumme/ryhmatoo*.
- Kärtner, P. *Kirjutamisoskuse arendamine*. Tallinn, 2000.
- Kärtner, P. *Kuulamisoskuse arendamine*. Tallinn, 2000.
- Kärtner, P. *Kõnelemisoskuse arendamine*. Tallinn, 2000.
- Kärtner, P. *Lugemisoskuse arendamine*. Tallinn, 2000.
- Käsiraamat noortelaagri korraldajale*. Tallinn: Haridusministeerium, 2000.
- Liiv, H. *Mänge võõrkeele õpetamiseks*. Tallinn, 1970.
- Pajupuu, H. *Kuidas kohaneda võõras kultuuris?* Tallinn, 2000.
- Pesti, M., Ahi, H. *E nagu Eesti*. Tallinn, 2000.
- Peterson, E. *Video võõrkeeletunnis*. Tallinn, 2000.
- Puchta, H., Schratz, M. *Teaching Teenagers*. Essex, 1997.
- Saarso, K. *Sõnavara õpetamine*. Tallinn, 2000.
- Saks, K. *Mänge võõrkeeletundideks*. Tallinn, 1997.
- Sanderson, P. *Using Newspapers in the Classroom*. Cambridge, 1999.
- Tampere, H. *Eesti rahvalaule viisidega*. I–V. Tallinn, 1958.
- Tibbals, G. *Maailma parimad seltskonnamängud*. Tallinn, 2001.
- White, G. *Listening*. Oxford, 1998.
- Õunapuu, T. *Eesti keele õpetamise metoodika*. Tallinn, 1992.

Hommikuring	kogunemine iga päeva alguses, et heisata laulu saatel laagrilipp, teha mõned võimlemisliigutused, rääkida eel-seisvast päevast jne; hommikuringis, nagu nimetuski ütleb, seistakse ringis
Laagriline	laagris osaleja, nii laps kui ka täiskasvanu
Laagrivihik	parim on A4 lehtedest õpilase enese käsitsi kokkukõide- tud ja kaunistatud vihik, ent sobib ka tavaline valge kooli- vihik, mis tuleks kindlasti laagripäraselt kujundada
Laagrimapp	pappkaantega mapp, mis kujundatakse ja kaunistatakse isikupäraselt ja kuhu saab koguda nii tundides valminud tööd kui ka sõprade joonistused, ürituste piletid, mäles- trükkised väljasõitudelt, laulusõnad jpm
Paar, paariviisi töö	paari moodustavad keeleõppija ja tugiõpilane
Tahvlipaber	A1 suuruses paber, kasutada võib ka tapeeti vm sama suurusega või suuremat paberit
Tähekaart	tugevast paberist, kartongist, plastist vm materjalist tavaliselt ristkülikukujuline sedel, lipik, mängukaarti mee- nutav ese, mille peale on kirjutatud enamasti üks trü- kitäht; tähekaardi mõõtmed võivad suuresti varieeruda kuni paraja plakati suuruseni, kui seda on vaja näidata väga kaugelt
Õhturing	sarnane hommikuringiga: langetatakse lipp, lauldakse head-ööd-laulu, jagatakse võimalikult paljudele tunnus- tust, teavitatakse järgmisel päeval ees ootavast

